

OMANTUNNON TURVALLISUUS

Uuras Saarnivaaran käsitys Jumalan sanasta ja sakramenteista

Vesa Pirrtimaa
Ekumeniikka
Pro gradu -tutkielma
Marraskuu 2002
Teologinen tiedekunta
Helsingin yliopisto

SISÄLLYS	Sivu
1. JOHDANTO	3
1.1 Uuras Saarnivaaran elämä	3
1.2 Tutkimuksen tehtävä, metodi ja lähteet	7
1.3 Tutkimuksen kulku	9
1.4 Aiempi tutkimus	11
2. IHMINEN	13
2.1 Luominen ja lankeemus	13
2.1.1 Paratiisi - Adamin kokema turvallisuus	13
2.1.2 Ihminen elää kahdella eri tasolla	20
2.1.3 Lankeemus - turvallisuus vaihtuu vihaan, pelkoon ja vastustamiseen	23
2.1.4 Turvallisuuden kokemus	27
2.2 Ihminen, usko ja Pyhä Henki	32
2.3 Ihmisen henki tarvitsee lunastusta	35
2.4 Hengellinen sodankäynti	41
3. JUMALAN ILMOITUS JA RAAMATTU	44
3.1 Ilmoitussana ja armonvälinesana	44
3.2 Kirjoitettu sana Jumalan tahdon ilmoittajana	46
3.3 Ihminen sanan vastaanottajana	50
3.4 Teologia ja Raamatun tulkinta	51
3.5 Evankeliumi	59
3.5.1 Armo omistetaan kokemuksen kautta	59
3.5.2 Kristus ja sydämen usko	61
3.6 Armonvälaineet - sinettejä julistetusta lupauksesta	65
3.6.1 Ehtoollisessa jaetaan Kristuksen uhrin siunausta	65
3.6.2 Kaste -merkki kristillisyyden alkamisesta	70
3.6.3 Rippi -yksilöön sovellettua armonvälinesanaa	79
4. KIRKKO - KRISTITYN PARATIISI	83
4.1 Uudestisyntyneiden yhteisö	83
4.2 Uskovien joukko konstituoii kirkon	84
4.3 Rukoileva ja elävä kirkko - näkyvä ja näkymätön.	86
4.4 Pyhittävä yhteisö	92
4.5 Uudestisyntyneet Jumalan työtovereina	102
5. LOPPUKATSAUS	106
6. LYHENTEET	113
7. LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	114

1. JOHDANTO

1.1 Uuras Saarnivaaran elämä

Nurmijärvellä 17. helmikuuta vuonna 1908 Emil ja Olga Saarnivaara saivat pojan, joka sai kasteessa nimen Uuras. Kodin hengellinen tausta oli evankelisuus. Uuraksen isä opiskeli teologiaa Helsingin yliopistossa ja toivoi pappia myös pojastaan. Saarnivaaran perhe muutti Emilin valmistuttua Toksovaan, Venäjälle. Oli vallankumouksen aatto vuonna 1916, ja Venäjän pääkaupungissa Pietarissa suunniteltu vallankumous aiheutti levottomuutta myös Toksovassa. Uuras kävi koulua Toksovassa vuoden ja jäi turvallisempiin oloihin Olgan vanhempien luokse Saarijärvelle vanhempien käydessä siellä vierailulla. Olga ja Emil jäivät vallankumouksen keskellä väärälle puolelle rajaa, mutta pääsivät pakenemaan takaisin Suomeen. Perheen tie vei isän työn perässä Raaheen, välillä vuodeksi Haapamäelle ja taas takaisin Raaheen, jossa Uuras kävi oppikoulun loppuun. Oppikoulun seitsemännellä luokalla Uuras sairastui vakavaan keuhkotuberkuloosiin ja keskikorvantulehdukseen. Myöhemmin Saarnivaara itse näki sairauden Jumalan kutsuvana ja herättävänä työnä. Kuoleman edessä oltuaan Uuras alkoi käydä aktiivisesti kirkossa, ja Turussa vuonna 1926, kristillisessä ylioppilaskokouksessa, Uuras teki päätöksen aloittaa teologian opinnot. Emil Saarnivaaran toive kävi toteen.¹

¹SS, 15s. Väisänen 2001, 282-287. Talonen 2000, 19. Auranen 1991, 6-9.

Opiskeluajan vaikuttajiksi Saarnivaara mainitsee Martti Ruuthin, Urho Muroman, Antti J. Pietilän ja E. W. Pakkalan. Itselleen hengellisesti merkittäväksi henkilöksi Saarnivaara nostaa Antti J. Pietilän. Myös Urho Muroma oli Saarnivaaraan syvästi vaikuttanut henkilö, jota Uuras kävi usein kuulemassa. Hän luki aktiivisesti myös Muroman toimittamaa lehteä "Herää valvomaan". Antti J. Pietilä oli myös Saarnivaaran ohjaaja laudatur-tutkielmassa, joka käsitteli uudestisyntymistä.²

Vuonna 1932 piispa Erkki Kaila vihki Saarnivaaran papiksi Viipurissa. Saarnivaara tottui lapsena vaihtamaan paikkakuntaa suhteellisen usein, ja hän ehti myös aikuise-
na olemaan useassa eri paikassa: Mäntyharjulla, Kivennavalla, Rantasalmella, Sääm-
mingissä ja Karstulassa. Saarnivaara oli Englannin kirkon stipendiaattina vuosina
1936-1937, opiskelupaikkanaan London College of Divinity. Jatko-opintoja Uuras
teki koko ajan työnsä ohella ja suoritti filosofian kandidaatin ja teologian lisensiaatin
tutkinnot.³

Saarnivaaran yhteydet lestadiolaisuuteen alkoivat hänen työkaudellaan Karstulassa,
kun hän tapasi Kivijärven kirkkoherran Väinö Havaksen. Havas, tunnettu virsi-
runoilija, kuului vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen, ja Uuras ripittäytyi
Havakselle. Saarnivaaran oman kertomuksen mukaan hän koki tuolloin syntien

²SS, 17s. Talonen 2000, 19. Auranen 1991, 9s.

³Talonen 2000 19. SS, 18s. Auranen 1991, 11.

anteeksiantamuksen ja sai omantunnon rauhan. Saarnivaara oli mukana SRK:n lestadiolaisuuden piirissä noin kymmenen vuoden ajan.⁴

Karstulassa Saarnivaara oli työskenteli kuusi vuotta. Vuonna 1939, ennen talvisodan syttymistä, Saarnivaara muutti Hancockiin, joka sijaitsee Michiganin osavaltiossa Yhdysvalloissa. Saarnivaaran tehtävä oli antaa opetusta Suomi-synodin pappis-seminaarissa, jossa hän työskenteli vuoteen 1954 saakka. Opettamisen ohella hän teki jatko-opintoja ja väitteli filosofian tohtoriksi Chicagon yliopiston teologisessa tiedekunnassa vuonna 1945 tutkimuksellaan "Luther discovers the Gospel"⁵, joka on myöhemmin käännetty useille eri kielille. Myöhemmin, vuonna 1948, Saarnivaara väitteli tohtoriksi Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa tutkimuksellaan "Syntisen tie vanhurskauteen ja pyhyteen Lutherin mukaan II"⁶. Yhdysvalloissa ollessaan Saarnivaara otti etäisyyttä SRK:n lestadiolaisuuteen. Saarnivaara kritisoi SRK:n eksklusiivista seurakuntaoppia ja käsitystä lasten autuudesta.

⁴Talonen 2000 19. SS, 18s. Auranen 1991, 12.

⁵Saarnivaaran englanninkielinen väitöskirja julkaistiin kirjana vasta vuonna 1951. Se on saanut erityistä huomiota ajoittamalla Lutherin teologisen murroksen vuoteen 1518. Ks. ST I, 151-157. Myöhemmin Ernst Bitzer, Lowell C. Green, Martin Brecht, Axel Gyllenkrock ja Carl Fr. Wislaff ovat tulleet teologisen murroksen ajoituksessa samaan tulokseen kuin Saarnivaara. Saarnivaara on Yhdysvalloissa tunnettu Luther-tutkija juuri väitöskirjansa perusteella, mutta Euroopan mantereella hän ei ole saanut huomiota Suomea lukuun ottamatta. Pirinen 1984, 115s. Ks. Hardt 1992, 96. Talonen 2000, 21. Talonen 2002.

⁶Saarnivaaran yhdysvalloissa tekemä väitöskirja ilmestyi Suomessa nimellä "Syntisen tie vanhurskauteen ja pyhyteen Lutherin mukaan I". I-osa oli kirkkohistoriallinen tutkimus. II- ja III-osa ovat systemaattisia tutkimuksia. Pirinen (1984, 114-116) tekee selonteon Saarnivaaran päättämisestä Luther-tutkijaksi. Saarnivaara jatkoi väitöskirjallaan lähinnä Lennart Pinomaan ja Lauri Haikolan edustaman lundilaisen koulukunnan kritisointia, jonka Osmo Tiirilä oli aloittanut.

SRK:n sijasta Saarnivaaralla oli Yhdysvalloissa yhteyksiä lestadiolaiseen Apostoliluterilaiseen kirkkokuntaan.⁷

Vuonna 1954 Saarnivaara palasi Suomeen, koska hänet oli kutsuttu Sana-lehden toimittajaksi ja Kansan Raamattuseuran julistajaksi. Toimittajan ura päättyi kiiste-lyyn lehden teologisesta linjasta, ja vuonna 1957 Saarnivaara sai Urho Muromalta kutsun tulla Sisälähetysseuran samana vuonna perustaman Sisälähetysopiston joh-tajaksi. Opiston tehtävänä oli kouluttaa nuoriso-ohjaajia ja evankelistoja Muroman "näyn" mukaan.⁸

Saarnivaaralla oli halu ja pyrkimys päästä opettajaksi Helsingin yliopiston teologi-seen tiedekuntaan. Hän haki kahta tarjolla ollutta tehtävää, mutta häntä ei katsottu päteväksi hoitamaan kumpaakaan niistä. Tämä voi osaltaan selittää Saarnivaaran myöhempää kriittistä suhtautumista "akateemiseen" ja tieteelliseen teologian har-joittamiseen. Auranen esittää tutkimuksessaan, että Saarnivaaran hyllyttämisen syy-nä olivat pitkälti teologiset mielipide-erot. Dosentti Jouko Talonen näkee asiaan vaikuttaneen mahdollisesti myös muiden tekijöiden, koska edes Saarnivaaraa teolo-gisissa keskusteluissa ja debateissa tukenut Osmo Tiililä ei puoltanut Saarnivaaraan valintaa.⁹

⁷SS, 20-22. Talonen 2000, 18-21. MO, 108. Auranen 1991, 13.

⁸SS, 22s. Auranen 1991, 18s; 55s.

Saarnivaara oli tehnyt ilmeisesti hyvän vaikutuksen ollessaan opettajana Yhdysvalloissa, koska vuonna 1964 hänet kutsuttiin opettajaksi juuri perustettuun pappis-seminaariin. Seminaarin perusti Association of free Lutheran Congregations-niminen kirkkokunta, jonka toimipaikkana oli Plymouth. Seminaarissa syntyi kuitenkin voimakkaita teologisia erimielisyyksiä, ja Saarnivaara perusti eräiden lesta-diolaisvaikuttajien kanssa vuonna 1967 oman seminaarin, joka toimi aluksi nimellä Independent Lutheran Seminary, mutta sai myöhemmin nimen Inter-Lutheran Theological Seminary.¹⁰

Vuodesta 1964 lähtien Suomessa oli suunniteltu vielä nimeä vaille olevaa uutta järjestöä, joka sai vuonna 1967 nimekseen Kansanlähetys. Saarnivaara kutsuttiin osatoimiseksi työntekijäksi, ja hänen tehtävänsä oli opettaa tulevia lähetystyöntekijöitä. Vuoteen 1980 asti Saarnivaaralla oli kaksi työpaikkaa: Lähetyskorkeakoulu ja Inter-Lutheran Theological Seminary. Saarnivaara jäi eläkkeelle vuonna 1980, mutta jatkoi edelleen opetus- ja julistustehtävissä sekä Suomessa että Yhdysvalloissa. 5. toukokuuta vuonna 1998 Uuras Saarnivaara siirtyi ajasta ikuisuuteen. Saarnivaaran vaikutus julistajana, opettajana ja teologina on ollut kiistatta erittäin laaja. Hänen kirjojaan on julkaistu useilla eri kielillä, ja hän on kouluttanut satoja pappeja

⁹Talonen 2000, 23. Auranen 1991, 51-55.

¹⁰SS, 24s. Talonen 2000, 23s. Talonen 2002.

ja lähetystyöntekijöitä. Hän on pitänyt tuhansia hengellisiä puheita ja kirjoittanut satoja artikkeleita lehtiin.¹¹

1.2 Tutkimuksen tehtävä, metodi ja lähteet

Tässä tutkimuksessa pyritään selvittämään Uuras Saarnivaaran (1908-1998) näkemystä Jumalan sanasta ja sakramenteista. Sanan teologinen tutkimus edellyttää teologisen perustan ja taustatekijöiden selvittämistä. Siksi tutkimuksessa selvitetään erikseen Saarnivaaran käsitystä luomisesta, ihmisestä, synnistä, Raamatusta, sanan ja Hengen suhteesta, hermeneutiikasta, sakramenteista ja kirkosta siinä määrin kuin on tarpeellista.

Metodina tässä tutkimuksessa käytetään systemaattista analyysia.

Saarnivaara on kirjoittanut paljon, kirjallisia julkaisuja on 60, artikkeleita ja lehtikirjoituksia yli 500. Aineiston laajuuden vuoksi ei pro gradu -tutkielman puitteissa

¹¹SS, 24s. Talonen 2000, 18. Väisänen 2001, 287. Auranen 1991, 93s. Saarnivaaran kirjallista tuotantoa on julkaistu ruotsin, norjan, englannin, saksan, venäjän, latvian, unkarin ja japanin kielellä. Ks. Talonen 2002. Heinolan (1999, 5.) tutkimuksessa heijastuu Saarnivaaran erittäin keskeinen asema Kansanlähettyksessä. Ks. myös. Heinola 1999, 25s.

ole mahdollista tehdä Saarnivaaran teologiasta kokonaisvaltaista kronologista analyysia ja tutkia hänen teologiansa mahdollista kehitystä.¹²

Tutkimuksen merkittävimpinä lähteinä ovat Saarnivaaran Luther-tutkimukseen kuuluvat teokset "Syntisen tie vanhurskauteen ja pyhyyteen II"(ST II)¹³ sekä "Syntisen tie vanhurskauteen ja pyhyyteen III"(ST III)¹⁴. Tutkimukset edustavat, myös Saarnivaaran itsensä mukaan, ennen kaikkea hänen omaa teologista ajattelua, ja niitä voidaan sen vuoksi pitää Saarnivaaran "dogmatiikkana".¹⁵ Saarnivaaran muu kirjallinen tuotanto toimii lähteenä soveltuvin osin. Tämän tutkimuksen kannalta tärkeitä lähteitä ovat: "Onko Jumala todella sanonut" (OJ), "Voiko Raamattuun luottaa" (VRL), "Harmagedon - ennen ja jälkeen" (HG) ja Saarnivaaran kirjoittama kristinoppi "Elämä uskossa" (EU), jonka hän kirjoitti vain neljä vuotta ennen kuolemaansa.

1.3 Aiempi tutkimus

¹²Talonen 2000, 18. Talonen 2002. Ks. SS, 188-206. Kirjasta löytyy lähes täydellinen bibliografia vuodesta 1930 vuoteen 1982.

¹³ Sarjan I osa, Syntisen tie vanhurskauteen ja pyhyyteen Lutherin mukaan I. Aamuhämärä ja päivänkoitto, on Saarnivaaran vuonna 1945 Chicagon yliopiston teologiseen tiedekuntaan tekemä filosofian väitöskirja. Sarjan II osa on puolestaan Helsingin yliopistoon vuonna 1948 tehty väitöskirja, jonka täydellinen nimi on: "Syntisen tie vanhurskauteen ja pyhyyteen Lutherin mukaan II. Täysi päivä. Lutherin lopullinen eli reformatorinen oppi vanhurskauttamisesta ja pyhityksestä niiden suhteessa hänen oppeihinsa synnistä, sovituksesta, kirkosta, armonvälineistä, laista, kokemuksesta, pelastusvarmuudesta ja valinnasta." Ks. Auranen 1991, 20-25. Saarnivaara sanoo väitöskirjan olevan suunnattu lundilaista teologiaa vastaan. SS, 29. Saarnivaaran väitöskirja sai voimakasta kritiikkiä osakseen. Erittäin kriittisesti väitöskirjaan suhtautui Lauri Haikola. Ks. Haikola 1949, 147.

¹⁴ Sarjan III-osa on jatko-osa Saarnivaaran Helsingin yliopistoon tekemälle väitöskirjalle, ja se käsittelee pääasiassa pyhitystä.

Saarnivaaran teologiaa on tutkittu sekä systemaattisesta, eksegeettisestä että kirkko-historiallisesta näkökulmasta. Matti Pikkarainen on tehnyt etiikkaan liittyvän laudatur-tutkielman "Laki Uuras Saarnivaaran teologiassa"¹⁶, joka käsittelee lähinnä Saarnivaaran näkemystä lain kolmannesta käytöstä. Juhani Viitala on puolestaan tutkinut Saarnivaaran kastekäsitystä laudatur-tutkielmassaan "Uuras Saarnivaaran kastekäsitys"¹⁷. Ari Auranen on tehnyt tarkan kirkkohistoriallisen gradu-tutkielman Saarnivaaran vaiherikkaasta elämästä otsikolla "Uuras Saarnivaara kirkollis-teologisena vaikuttajana 1954-1973"¹⁸. Auranen tekee historiallista jatkotutkimusta Oulun yliopistossa Saarnivaaran elämästä ja vaikutuksesta Yhdysvalloissa. Saarnivaaran teologiaa on näiden lisäksi analysoitu kirjoissa ja lehdissä. 1940- ja 1950-luvuilla Lauri Haikola¹⁹, Mikko Juva²⁰ ja Lennart Pinomaa²¹ kävivät välillä kiivastakin keskustelua Saarnivaaran kanssa. Osmo Tiililän²² kanssa keskustelu sujui rauhallisemmissa merkeissä. Saarnivaaran kasteoppia käsittelee A. E. Koskenniemi Vartija-lehden artikkelissa²³ vuonna 1936 ja Lauri Huovinen vuonna 1954 kirjasaan "Sanan selvyyteen"²⁴. Aarre Lauha otti kantaa Saarnivaaran uuteen kirjaan "Kaikkeuden synty"²⁵ vuonna 1954 kirja-arvostelulla ja vuonna 1955 vastineella

¹⁵ SS, 22.

¹⁶Pikkarainen 1978.

¹⁷Viitala 1984.

¹⁸Auranen 1991.

¹⁹Haikola 1949, 128-132; 147-154. Haikola 1950, 83-86. Artikkeleissa Haikola kritisoi Saarnivaaran Luther-tutkimuksen tuloksia.

²⁰Juva 1958, 53. Juva kritisoi voimakkaasti Saarnivaaran käsitystä teologian ja tieteen suhteesta.

²¹Pinomaa 1948a, 1-9; 200s. Pinomaa 1948b, 1-9. Pinomaa 1949, 206-208. Pinomaa 1950, 109s. Pinomaa esittää kirjoituksissaan arvioita Saarnivaaran tekemästä Luther-tutkimuksesta.

²²Tiililä 1955, 234-235. Tiililän kirjoitus käsittelee kreationismia ja teologian suhdetta luonnontieteisiin.

²³Koskenniemi 1936, 174.

²⁴Huovinen 1954, 63s.

²⁵Kaikkeuden synty. Polveutumisoppi ja luomisusko luonnon tosiasiajn valossa. (KS).

Teologisessa Aikakauskirjassa²⁶. Myöhemmin 1980-luvulla keskustelukumppanina oli eksegeetti Heikki Räisänen, joka erityisesti kirjassaan "Miten ymmärrän Raamattua oikein"²⁷ ottaa kantaa Saarnivaaran eksegeettiseen metodiin. Myös Esko Haapa otti kantaa Saarnivaaran uuteen kirjaan vuonna 1983 Teologisessa Aikakauskirjassa²⁸.

Vuonna 2001 rovasti Matti Väisänen teki laajan tutkimuksen eri herätysliikkeiden ja teologiiden kastenäkemyksistä kirjassaan "Pyhä Kaste Kirkossa"²⁹. Väisäsen tutkimuksessa käsitellään erikseen myös Uuras Saarnivaaran kastenäkemyksiä. Tässä tutkimuksessa kiinnitetään erityistä huomiota Väisäsen esittämään tulkintaan, koska hän sisällyttää tutkimukseensa osittain myös aiemman Saarnivaarasta tehdyn tutkimuksen.

1.4 Tutkimuksen kulku

Tutkimuksen johdantoluvussa käsiteltiin Saarnivaaran henkilöhistoriaa ja hänen ajatteluunsa vaikuttaneita henkilöitä. Lisäksi esiteltiin Saarnivaaraan liittyvät ai-

²⁶Lauha 1954, 325s. Lauha 1955, 135.

²⁷Räisänen 1981, 30-35; 62s; 82; 86; 107.

²⁸Haapa 1983, 332-335.

²⁹Väisänen 2001, 281-323.

emmat tutkimukset ja kannanotot. Johdantoluvun pyrkimyksenä on tuoda esille myös Saarnivaaran laaja vaikutusta Suomessa ja Yhdysvalloissa.

Toisessa luvussa käsitellään Saarnivaaran näkemystä luomisesta, antropologiasta, lankeemuksesta ja soteriologiasta, joita tarkastellaan Jumalan sanan ja ilmoituksen näkökulmasta. Saarnivaaran kristologia ja käsitys kristityn elämästä avaavat näkemään Saarnivaaran teologiselle ajattelulle tyypillisiä piirteitä. Tutkimuksen kannalta olennaista on selvittää myös Saarnivaaran näkemys ihmisen ja Jumalan välisen suhteen laadusta.

Tutkimuksen kolmas luku käsittelee Saarnivaaran käsitystä Jumalan sanasta eri muodoissa. Erityisesti pyritään selvittämään Raamatun ja Pyhän Hengen suhdetta samoin kuin myös Pyhän Hengen ja materian suhdetta armonvälineissä. Huomiota kiinnitetään myös Saarnivaaran näkemykseen evankeliumista, ja siihen kuinka ihminen tulee osalliseksi Jumalan armosta.

Neljännessä luvussa keskitytään selvittämään Saarnivaaran näkemystä kirkosta. Saarnivaaralle on ominaista korostaa kristityn uutta elämää ja pyhitystä. Luvussa pyritään tekemään selkoa myös siitä, miten pyhittyminen tapahtuu ja mikä on seurakunnan tehtävä. Loppukatsauksessa tiivistetään tutkimuksen tulokset.

2. IHMINEN

2.1 Luominen ja lankeemus

Tässä tutkimuksessa merkittävässä asemassa oleva Saarnivaaran toinen väitöskirja "Syntisen tie vanhurskauteen ja pyhyyteen II" käsittelee suhteellisen vähän itse luomista ja siihen liittyviä kysymyksiä. Muu kirjallinen tuotanto on keskittynyt pääasiassa kreationismiin, Raamatun auktoriteettiin, kasteeseen, uudestisyntymiseen ja lopunajan tapahtumiin. Kreationistiset tekstit eivät myöskään käsittele luomista klassisessa mielessä, vaan keskittyvät pohtimaan maailman syntyä ja luomakunnan ikää. Lähteiden pohjalta voidaan tehdä kuitenkin joitakin huomioita.

2.1.1 Paratiisi - Adamin kokema turvallisuus

Saarnivaaran mukaan Adamin oli hyvä olla paratiisissa, koska hän eli Jumalan rakkauden turvaamana ja Jumalan suosiossa. Adam rakasti Jumalaa ja noudatti käskyjä omasta tahdostaan, luonnostaan, ilman minkäänlaista ulkoista pakkoa. Adamin ja Jumalan välillä vallitsi molemminpuolinen rakkaussuhde: Jumala rakasti Adamia ja Adam rakasti Jumalaa. Huomioitavaa on paratiisin kuvauksen painottuminen koskemaan suurelta osin Adamin ja Jumalan välistä tunnesuhdetta. Suhde lähimmäiseen ja luomakuntaan jäävät kuvauksessa toissijaiseen asemaan.³⁰

³⁰Yleensä Luther ei pane Jumalan kuvassa ensi sijalle sitä, mitä ihmisessä oli. Ensisijalle hän asettaa sen, että ihmiset elivät alkutilassaan Jumalan suosion ja rakkauden turvaamina. ... Jumalan

Luominen on Saarnivaaran mukaan "neutraali" tapahtuma. Myös ihminen on psykofyysisessä mielessä luotu neutraaliksi. Ihmisen fyysinen ja henkinen olemus eivät kuulu Jumalan kuvaan, vaan ihminen on Jumalan kuva, koska Pyhä Henki hallitsee ihmisen sisintä. Ihminen oli paratiisissa hyvä, koska Jumalan Pyhä Henki asui hänessä.³¹

"Ihmisen *luontaiset kyvyt ovat itsessään neutraaleja*, "puolueettomia". Ne eivät sinänsä ole vanhurskaita eivätkä vääriä, vaan kaikki riippuu siitä, miten niitä käytetään. Vain Jumalan Hengen hallitsemina ne ovat Jumalan kuvaan kuuluvia. Muuten, perkeleen hallitsemina, ne ovat pimeyden ruhtinaan kuvaan kuuluvia."³²

Jumalan luomistyössä voidaan erottaa kaksi eri tasoa. Jumala luo materiaalisen maailmankaikkeuden neutraaliksi. Teologisessa mielessä kaikki aine on itsessään

tuntemukseen ja turvallisuuteen hänen armossaan ensimmäisillä ihmisillä liittyi iloinen kuuliaisuus Hänen tahdolleen. He rakastivat Jumalaa sydämestään ja noudattivat hänen käskyjään, ei ulkonaisesta pakosta, vaan luonnostaan, sisäisestä taipumuksesta ja halusta. He olivat 'hyviä puita, jotka tuottivat hyviä hedelmiä'. Jumalan luomakunnan tunteminen ja valta hallita sitä kuuluivat nekin ihmisten alkutilaan Jumalan kuvina, joskin turvallisuus Jumalan suosiossa, oikea Jumalan tunteminen ja heidän sielujensa ja ruumiittensa kykyjen Jumalan tahdon mukainen toiminta olivat siinä pääasioina." ST II, 14-15. VT, 12. Ks. myös ST II, 275.

³¹"Luonteenomaista hänen näkemykselleen on se, että hän ei pidä ihmisen järkeä, tahtoa ja muita henkisiä kykyjä sinänsä Jumalan kuvaan kuuluvina. ... Yleensä Luther ei pane Jumalan kuvassa ensi sijalle sitä, mitä ihmisessä oli. Ensisijalle hän asettaa sen, että ihmiset elivät alkutilassaan Jumalan suosion ja rakkauden turvaamina" ST II, 14. Ks. VRL, 148s.

³²ST II, 14.(Kursivointi VP) Vrt. Huovinen on Luther-tutkimuksessaan eri mieltä: "Imago ei siis tarkoita ainoastaan ihmisen hengellistä elämää. Ihminen ei ole Jumalan kuva vain suhteessa Jumalaan. Kun Jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen, hän loi ihmisen sekä spirituaaliseen ja animaaliseen elämään. Näin siis myös ihmisen psykofyysinen elämä on olennainen osa hänen Jumalan kuvana olemistaan." Huovinen 1981, 44. Ks. myös Ruokanen 1986, 29s.

neutraalia, myös ihmisen fyysinen ja henkinen olemus ovat luomakuntaan kuuluvia neutraaleja asioita. Toinen taso on hengellinen taso, joka on erillään luomisen neutraalista tasosta. Hengellinen taso määrittää itsessään neutraalien luomakuntaan kuuluvien asioiden hyvyyden tai pahuuden.³³

Ilmoituksen kannalta tarkasteltuna materian ja luomakunnan käsittäminen neutraaliksi herättää kysymyksiä. Jumalan luomistyö ei kerro varsinaisesti mitään Jumalasta. Jumalan tunteminen perustuu Adamin ja Jumalan väliseen sisäiseen tundesuhteeseen, ei paratiisin ulkoisiin tekijöihin. Luomakunta voi siten ainoastaan todistaa Jumalan olemassaolosta, mutta ei kerro mitään itse Jumalasta.³⁴

Jumalan olemassaolon todistaminen on Saarnivaaralla keskeisellä sijalla puhuttaessa luomisesta. Laajassa ja perusteellisessa teoksessa vuodelta 1982, "Voiko Raamat-

³³"Aineellisuus ja ajallisuus eivät sinänsä ole hyvää eikä pahaa. ST II, 30. Vrt. Eero Huovisen tutkimustulokset eroavat oleellisella tavalla Saarnivaaran esityksestä: "Jo alkutilassa ihminen eli hengellistä elämää vain yhteydessä maalliseen elämäänsä. Toisin sanoen ihmisen spirituaalinen elämä oli elämää konkreettisesti ajassa, historiassa ja paikassa. ... Ihmisen hengellinen elämä eli Jumalan elämään osallistuminen toteutui alkutilassa vain yhteydessä animaaliseen ja ruumiilliseen elämään. Spirituaalinen elämä ei siis ollut maallisesta todellisuudesta irrotettua, erillistä 'spiritualistista' elämää." Huovinen 1981, 46-47. Ks. myös Helkkula 1999, 65-67.

³⁴ ST II, 274; 278. RKS, 220. KT, 15. Saarnivaaran kriittinen suhtautuminen kirkon traditioon, ja mahdollisesti sen myös sen heikko tuntemus, näyttää vaikuttaneen hänen teologiansa muotoutumiseen. Luominen on kirkon perinteessä ymmärretty Jumalan rakkauden työksi. Näin ollen luomistyö myös ilmoittaa Jumalan rakkauden ja hyvän tahdon ihmistä kohtaan. Luomakunnan käsittäminen neutraaliksi johtaa siihen, että luomakunta ei kerro mitään Jumalasta. Saarnivaara on todennäköisesti halunnut tehdä pesäeron katoliseen teologiaan ja on sen todella tehnytkin. Saarnivaaran tulkinta Lutherista tässä kohdin lienee ainutlaatuinen. Lutherin näkemyksen mukaan luomistodellisuuden kautta ihminen saa tietoa Jumalan hyvyydestä ja rakkaudesta ihmistä kohtaan. Näin ihminen saa tietoa Jumalasta myös yleisen ilmoituksen kautta. Saarnivaaran käsitys johtaa ongelmallisiin kysymyksiin liittyen yleiseen ja erityiseen ilmoitukseen. Vrt. Luterilaiset tunnustuskirjat opettavat ensimmäiseen uskonkappaleeseen liittyen Jumalan huolenpitoa ja luomistyön hyvyyttä useissa kohdin. Ks. esim. CA XVI, 4: TK, 56s; LC 2, 22-23: TK, 337; LC 2, 11-16: TK, 376; FC Ep. 1, 2, 4: TK, 428s; FC SD 1, 34-37: TK, 469; FC SD 11, 4-6: TK, 554s.

tuun luottaa" (VRL), ei kertaakaan käsitellä kysymystä luomisesta sen teologisessa merkityksessä. Jatkuva luominen ja luomakunnassa ja elämässä ilmenevä Jumalan huolenpito jäävät kokonaan vaille huomiota. Sen sijaan huomio kiinnittyy lähes yksinomaan luonnontieteellisten yksityiskohtien selvittämiseen. Saarnivaaran kirjoittamat kaksi selityksiraamattua "Raamattu korjauksin ja selityksin" (RKS) ja "Jumalan kansan Raamattu" (JK) puhuvat luomisesta ainoastaan Jumalan olemassaolon todistamisen näkökulmasta. Saarnivaaran viimeiseksi julkaisuksi jäänyt kristinoppi "Elämä uskossa" (EU) puhuu samoin luomisen kohdalla vain siitä, kuinka Jumalan luomistyö todistaa Jumalan olemassaolosta.³⁵

Huomiota on kiinnitettävä myös Saarnivaaran tekemän tutkimuksen lähteiden käyttöön ja tulkintaan. Hän on lainannut tutkimuksissaan usein Lutherin Genesis-kommentaaria, mutta on jättänyt huomioimatta tärkeitä tekijöitä liittyen Lutherin kuvaukseen paratiisissa vallinneesta tilasta. Voidaan aiheellisesti asettaa kysymys, onko tietoisesti jätetty huomioimatta olennaisia asioita, jotka on selvästi tuotu esille lähteissä.³⁶

³⁵"Maapallo eliöineen sekä maailmankaikkeus ihmeellisine rakenteineen ja luonnonlakeineen todistaa, että sillä täytyy olla suuri ja viisas tekijä, Luoja. On mahdotonta, että se olisi syntynyt itsestään. ... Koko maailmankaikkeus todistaa itsestään niin selvästi kaikki-viisaasta ja kaikkivaltiaasta Jumalasta kaiken suunnittelijana ja luojana, että tämän kieltäjillä ei ole puolustusta." EU, 14. RKS, 710. Vrt. Luther ei ajatellut, että ihmiselle täytyy todistaa Jumalan olevan olemassa, vaan hän ajatteli jokaisella ihmisellä olevan jonkin Jumalan. Ks. LC 1, 5-12: TK, 334s. Ihmisen Jumala on se, johon hän sydämestään luottaa ja uskoo ja jolta hän odottaa hyvää. Jumalan olemassaolon todistaminen on ollut tyyppillistä katoliselle teologialle, erityisesti Tuomas Akvinolaiselle, mutta myös reformoidulle teologialle. Saarnivaaran apologist intressit nousevat todennäköisesti hänen yhteyksistään amerikkalaiseen fundamentalismiin, jonka juuret ovat vahvasti reformoidussa teologiassa. Ks. Ellingsen 1988, 49-55.

Lutherille ihmisen ja Jumalan välinen suhde ei ollut ensisijaisesti sisäinen ja henkinen suhde, vaan Jumala oli yhteydessä ihmiseen konkreettisten välineiden kautta. Lutherin mukaan Adamilla oli myös paratiisissa ulkoiset merkit, kirkko ja armonvälineet, hengellistä elämää varten. Ihmisen jumalasuhte liittyi erottamattomasti animaaliseen elämään. Tämä on tuotu esiin Genesis-kommentaarissa niin voimakkaasti, että voidaan olettaa Saarnivaaran jostakin syystä tarkoituksellisesti jättäneen huomioimatta tämän näkökulman.³⁷

Paratiisi on Saarnivaaran mukaan ensisijaisesti ihmisen sydämen yhteyttä Jumalaan. Tärkeintä on turvallisuus - Jumalan kuvana oleminen on ennen kaikkea Jumalan suosiossa ja turvattuna olemista - ja siksi paratiisin merkittävin asia on ihmisen sisimmässään kokema turvallisuuden tila. Tämä turvallisuus on seurausta Jumalan asumisesta ihmisen sisimmässä. Saarnivaara tekee päätelmänsä luomisesta ja lankeemuksesta vanhurskauttamis- ja pyhitysoopin pohjalta, koska niiden on oltava loogisesti yhteensopivia. Erityisesti painotetaan ihmisen kokemaa turvallisuutta:³⁸

³⁶ Ks. esim. ST II, 7.

³⁷ Helkkula 1999, 66s. Ks. myös Huovinen 1981, 50. WA 42, 116, 12-15.

³⁸"Kirkkomme Kristinopin Jumalan kuvaa koskeva selitys ei ole täysin Lutherin ajatusten mukainen. Sen mukaan Jumalan kuva oli siinä, että ihmisellä oli järki, tahto ja omatunto, ja että Jumalan kädestä lähteneenä hän oli hyvä, niin että hän saattoi tuntea ja rakastaa Jumalaa ja tehdä hänen tahtonsa, ja että hän sai vallan hallita luomakuntaa. Viimeksimainitut asiat kuuluivat kyllä Lutherin mukaan Jumalan kuvaan, mutta järki ja tahto sinänsä eivät siihen kuuluneet. Tästä Kristinopin määritelmästä puuttuu kokonaan se, mitä Luther piti Jumalan kuvan tärkeimpänä puolena: turvallisuus Jumalan suosiossa ja rakkaudessa, toisin sanoen, Jumalan kuvan vanhurskauttamista vastaava puoli. Täten tämä Kristinoppimme määritelmä ei vastaa Lutherin käsitystä pelastuksesta: alkutilaa ja pelastusta koskevien oppien on näet oltava sopusoinnussa keskenään, koskapa pelastus on alkutilan palauttamista." ST II, 16-17. ST II, 275. KS, 183. Saarnivaara korostaa turvallisuutta ja Adamin sisäistä suhdetta Jumalaan. Vrt. WA 42, 57-62; 69-73; 79-87. Toisin kuin Saarnivaara Luther korostaa Adamin riippuvaisuutta Jumalan ulkoisesta sanasta. Adamilla oli paratiisissa ilmoitus, Jumalan sana. Adamin ja Jumalan välinen suhde ei ollut ensi sijassa emotionaalinen tai ontologinen, vaan sanaan perustuva suhde.

"Ihmisen alkutila paratiisissa oli sanomatonta turvallisuutta Jumalan rakkaudessa ja suosiossa. Lankeemuksessa hän menetti tämän, mutta *uskossa Kristuksen sovitusyöhön hän pääsee takaisin hyvän omantunnon paratiisiin*. Silloin hän jälleen tuntee Jumalan armollisena Isänään, elää syyllisyydestä vapaana hänen suosiossaan, varmana siitä, että Jumala on hänelle suosiollinen ja että näin ollen mikään maailmassa ei saata häntä vahingoittaa. *Täten tärkein kohta Jumalan kuvassa on tullut hänen kohdallaan palautetuksi*. Usko on Jumalan suosion ja rakkauden paratiisiin palaamista, mutta tämä tapahtuu vain Kristuksen uhrin kautta, jonka evankeliumin lupaus antaa syntiselle vanhurskaudeksi ja jonka usko ottaa vastaan turvakseen ja viattomuudekseen Jumalan edessä."³⁹

Lankeemuksen jälkeen ihminen pelkää ja on levoton. Ihminen ei voi missään tilanteessa kokea olevansa turvassa, vaan häntä vaivaa jatkuva rangaistuksen, tuomion ja kuoleman pelko. Ihmisen sisäinen jumalasuhteen, rakkauden ja kuuliaisuuden, rikkoontuminen estää ihmistä nauttimasta elämästään. Hän elää lankeemuksen jälkeä painajaista, jonka voi saada päätökseen ainoastaan uskomalla Kristuksen sovitusyöhön.⁴⁰

³⁹ST II, 275.(Kursivointi VP) Vrt. Eriksonin(1986, 230s.) mukaan myös Johan Arndt korostaa antropologiassaan ihmisen ja Jumalan välistä rakkaussuhdetta. Saarnivaaralle pietismin isät Arndt, Spener, Francke ja Zinzendorf ovat auktoriteetteja samalla tavalla kuin Luther. Saarnivaara kirjoittaa pietismin isistä kirkkohistoriassaan "He elivät Jumalan voimassa" erittäin positiiviseen sävyyn. HE, 122-213. AO, 9.

⁴⁰"Kuten ihmisen alkutilan tärkeimpiä puolia oli se, että hänellä oli täysi turva Jumalan suosiossa ja ettei hänen tarvinnut pelätä mitään vaaraa, rangaistusta, kuolemaa tai tuomiota, niin langenneen tilan suurimpia onnettomuuksia on turvallisuuden puute sekä omaatuntoa painava tuomion ja rangaistuksen uhka sekä siitä johtuva pelko. Tässä tilassa ulkonainen hyvinvointikaan ei merkitse paljoa, kun sisäinen levottomuus ja pelko on ainaisena painajaisena. Vaikka ihminen kuinka ponnistelisi elämäänsä omilla keinoilla turvatakseen ja varmistaakseen, niin hänen paha omatuntonsa saattaa hänet tuntemaan epävarmuutta ja turvattomuutta silloinkin, kun hän on parhaansa mukaan varustautunut kaiken varalle." ST II, 45.

Saarnivaara jakaa paratiisissa vallinneen ihmisen ja Jumalan välisen suhteen kahteen eri osaan: 1) Vanhurskauttamista vastaava kokemuksellinen, psykologinen osa, johon liittyvät voimakkaat tunteet rakkaudesta ja turvallisuudesta. Uudessa liitossa ihminen saa jälleen saman kokemuksen ja tunteet uskomalla Kristukseen. Kristityn omatunto palaa täten ihmisen paratiisissa kokemaan täydelliseen turvallisuuden tunteeseen. 2) Pyhitystä vastaava tietoon ja tahtoon liittyvä puoli. Paratiisissa ihminen ei ollut täydellinen tiedon ja tahdon osalta, mutta turvallisuuden kokemus oli täydellinen.⁴¹

Mielenkiintoinen on Saarnivaaran tulkinta Lutherin käsityksen taustalla vaikuttaneesta uskonpuhdistajan henkilökohtaisesta turvattomuuden kokemuksesta. Saarnivaaran kuvauksessa painottuu psykologinen tunteiden ja kokemusten tarkastelu. Tämä selittyy juuri omantunnon paluulla paratiisiin tilaan. Ihminen kokee Pyhän Hengen työn prosessina omassatunnossaan ja olemuksessaan, koska hänestä tulee jälleen Jumalan kuva. Vanhurskauttaminen voidaan sen vuoksi kokea ja havaita.⁴²

⁴¹"Ihminen oli täten alkutilassaan Jumalan kuva, mutta hän ei ollut vielä taivaan autuudessa, hän oli vanhurskas, mutta ei täydellinen. Hän eli turvattuna Jumalan yhteydessä, mutta hänelle oli mahdollista langeta ja tehdä syntiä. Hänen Jumalan kuvansa ja Jumalan kaltaisuutensa muodosti ensi kädessä hänen oikea Jumala-suhteensa: sen vanhurskauttamista vastaavana puolena oli turvallisuus Jumalan suosiossa ja hyvydessä ja sen pyhitystä vastaavana puolena oli oikea Jumalan tunteminen ja iloinen kuuliaisuus hänen tahdolleen. Hänen tilansa ei kuitenkaan ollut lopullinen, vaan siinä oli jotakin epävalmista. Hänellä oli kaksi vastakkaista mahdollisuutta edessään." ST II, 16. (Kursivointi VP) NS, 22. Saarnivaara korostaa alkutilassa kokemuksellista puolta ja kuuliaisuutta. Vrt. Helkkula (1999, 57) korostaa Jumalan sanan olevan Lutherille jo alkutilassa merkittävin tekijä, koska lankeemus oli ilmoitetusta sanasta luopumista. Ks. myös Huovinen 1981, 54.

⁴²"Lutherin esitys ilmaisee tässä hänen omia kokemuksiaan. Hänen sielunsa oli jannonnut eniten turvallisuutta Jumalan armossa ja vapautta synnin, Jumalan vihan ja kuoleman pelosta. Kun hän sen vihdoin sai, hän tunsi "paratiisien porttien" avautuneen itselleen. Hänestä tuntui, että hänen sielunsa oli päässyt siihen asemaan, missä Aadam ja Eeva ennen lankeemusta olivat eläneet. Oma kokemus avasi hänen henkensä silmät näkemään, mitä Raamattu tarkoittaa 'Jumalan kuvalla'." ST II, 15. (Kursivointi

Paratiisissa vallinnutta ihmisen ja Jumalan välistä suhdetta kuvataan painottaen Adamin tunteita ja jumalasuhdetta. Huomio kiinnittyy Saarnivaaran näkemyksessä siihen, että hän korostaa Adamin kuuliaisuutta Jumalan ohjeille. Adamin tahto ja ymmärrys toimivat Pyhän Hengen hallitsemina oikein, mikä oli seurausta ihmisen kokemasta turvallisuudesta ja rakkaudesta.⁴³

2.1.2 Ihminen elää kahdella eri tasolla

Saarnivaara esittää tutkimuksessaan kaksi Lutherin käyttämää ihmiskuvaa, joista toinen on kaksi-⁴⁴ ja toinen kolmijakoinen⁴⁵. Merkittävään asemaan nousee kolmijakoisen ihmiskuvan korkein osa eli henki. Tutkimuksen eräs keskeinen tekijä on juuri ihmisen henki, jonka synonyymina käytetään sydäntä. Huomionarvoista on,

VP)

⁴³ST II, 18-19. Saarnivaaralla korostuu kokemus ja kuuliaisuus. Vrt. Lutherin Genesis-kommentaarissa korostuu se, että Adamilla oli Jumalan ulkoinen sana ja lupaus jo paratiisissa. Tämä puoli jää lähes huomioimatta Saarnivaaran tulkinnassa. Ks. esim. WA 42, 80, 1-3.

⁴⁴"Luther näkee täten ihmisen kahdella eri tasolla elävänä olentona: ylemmällä, uskonnon hengellisellä tasolla hän on langenneena kokonaan vailla vanhurskautta ja kykyjä, joilla olisi merkitystä hänen suhteessaan Jumalaan; alemmalla, luonnollisen maallisen elämän tasolla hänellä on jäljellä tahdon vapautta ja kykyjä, mutta ne eivät auta häntä vähääkään hänen suhteessaan Jumalaan. Niillä on merkitystä vain nykyisen maallisen elämän kannalta. Jos tämä kahden eri tason näkökohta unohdetaan tai nämä kaksi eri tasoa sekoitetaan yhteen, niin joudutaan kokonaan harhaan käsityksessä ihmisestä hänen luonnollisessa tilassaan, kuten myös hänen pelastustiestään." ST II, 27

⁴⁵"Kun ihmisen korkein osa, hänen henkensä, on hänen Jumalasuhteensa ja uskonsa 'elin', hänen asemansa Jumalan edessä ja hänen suhteensa Jumalaan riippuu siitä, missä tilassa hänen henkensä on. Jos Jumala hallitsee tässä 'hallitustalossa', niin ihmisen sielu ja ruumiskin ovat Jumalan hallinnassa. Jos sitävastoin pimeyden ruhtinas on hänen henkensä valtias, hänen muutkin osansa ovat saman hengen palveluksessa. ... Langenneessa tilassa, epäuskoisena, ihmisen korkein osa, hänen henkensä, on Saatanaan vallassa ja pimeydessä, synnin turmelemana. Siitä johtuen hänen alemmatkin kykynsä, hänen sielunsa ja ruumiinsa ovat samassa tilassa. Hän on silloin kokonaan 'liha'. Täten 'kukin näistä kolmesta ja myös koko ihminen jakaantuu edelleen kahteen osaan, joita sanotaan hengeksi ja lihaksi'. Ihminen on kokonaan 'henki', jos Jumala hallitsee hänen henkeään ja koko olemustaan uskon kautta. Hän on kokonaan 'liha', jos Saatana hallitsee hänen henkeään ja siten hänen muitakin osiaan epäuskon kautta." ST II, 29.

että Saarnivaara ei ole esityksessään tarkastellut Lutherin Genesis-kommentaarin esittämää antropologiaa, vaikka hän on muuten käyttänyt tätä lähdettä. Koska Saarnivaara ei näe ihmisen animaalista elämää Jumalan kuvaan kuuluvaksi, muodostuu antropologiasta hyvin kaksijakoinen, jossa ihmisen alemmille kyvyille jää toissijainen merkitys suhteessa ihmisen korkeimpaan osaan.⁴⁶

Saarnivaara on rakentanut kaksi- ja kolmijakoisesta ihmiskuvasta seuraavanlaisen konstruktion:

Kolmijakoinen Kaksijakoinen

Hengellinen todellisuus	Henki	Uskonnollinen
Luotu todellisuus	Sielu ja ruumis	Luonnollinen

Molemmissa ihmiskuvissa olennaiseksi muodostuu kuilu ihmisen korkeimman osan, joka on yhteydessä hengelliseen todellisuuteen, ja luodun neutraalin osan välillä. Ihmisen sisälle muodostuu rajapinta. Ihmistä ohjataan hengellisestä todellisuudesta käsin hänen sydämensä kautta. Jumala tai Saatana lähestyy ihmistä hänen sisimmän osansa kautta, ei ulkoapäin, luodun maailman ja aistien kautta. Ihmiseen vaikutetaan sisimmästä käsin, ihmisen korkeimman osan kautta, ei luodun todelli-

⁴⁶ST II, 27. Kirjassaan "Katso, tässä on tie" Saarnivaara esittää antropologiaan liittyvän kuvion, joka auttaa ymmärtämään Saarnivaaran ja Lutherin käsitysten eroa. KT, 49. Huovinen (1981, 44, 74) on tullut tutkimuksissaan erilaiseen tulokseen kuin Saarnivaara Lutherin ihmiskuvan osalta. Olennaisin ero liittyy ihmisen hengellisen ja animaallisen elämän yhteenkuuluvuuteen ja erottamattomuuteen.

suuden kautta. Saarnivaaran tulkinta on yhteensopiva hänen paratiisin kuvauksensa kanssa, jossa korostuu ihmisen ja Jumalan välinen tunnesuhde.⁴⁷

Kahden eri tason malli säilyy johdonmukaisesti: Ihminen on paratiisissa Jumalan kuva, koska Jumala asuu ihmisen ylemmällä tasolla. Alemmalla tasolla ihminen on vielä "vajaa" tai "keskeneräinen", minkä vuoksi lankeemus on mahdollinen. Lankeemuksessa Saatana asettuu asumaan ihmisen uskonnolliselle tasolle, mutta ihmisen luonnolliselle tasolle jää "jäänteitä", joiden ansiosta ihminen voi tehdä hyvää luonnollisella eli yhteiskunnallisella tasolla. Ihmisestä ei näin ollen tule Saatanan kuva, vaikka paholaisella on valta hallita ihmistä. Kun ihminen vanhurskautetaan, tulee Jumala jälleen asumaan ihmisen ylemmälle tasolle. Luonnolliselle tasolle jää synnin "jäänteitä", joka selittää miksi kristitty on vielä syntinen. Pyhitys on näiden ihmisen luonnollisella tasolla olevien synnin jäänteiden poistamista ja synnistä "pois oppimista". Huomioitavaa on yhtäläisyys: Luomisessa ihminen jää epätäydelliseksi alempien kykyjen osalta. Samoin uudestisyntyneen ihmisen alemmissa kyvyissä,

⁴⁷ "Koska ihmisen varsinainen synty ja myös kaikkien hänen synnillisten tekojensa lähde on hänen sydämensä kääntyminen pois uskosta Jumalaan, niin synnin 'asuinpaikka' hänessä ei ole ensi sijassa hänen aineellinen ruumiinsa, vaan hänen sisin olemuksensa eli 'sydämensä' ja 'henkensä'." ST II, 23. VRL, 895. Lutherin ja Saarnivaaran mallin ero on käsitykseni mukaan seuraava: Luther ajattelee, aivan kuten Saarnivaara, ihmisen hengen olevan Jumalan tai Saatanan asuinpaikka ihmisessä. Kuitenkaan Lutherin mallissa Pyhä Henki ei tule ihmisen henkeen suoraan, kuten Saarnivaaralla, vaan luodun todellisuuden kautta, konkreettisten välineiden kautta, eli tällöin sanan vastaanottajana ovat ihmisen alemmat osat sielu ja ruumis. Jumala toimii täten luodussa todellisuudessa - sanassa, kasteessa ja ehtoollisessa - niin että ihminen voi aisteillaan ja reaalisesti vastaanottaa Jumalan lahjan. Täten Lutherin käyttämää antropologista kuvaa voisi kuvata sisäiseksi jaotteluksi, jossa ihminen on kuitenkin ulospäin kokonaisuus. Saarnivaaran näkemyksen mukaan ihminen elää kahdessa eri todellisuudessa, mutta puolestaan Lutherin näkemyksen mukaan ihminen elää yhdessä todellisuudessa, johon kuuluu sekä maallinen että hengellinen hallintavalta. Ks. Metzke 1968, 47-53.

sielussa ja ruumiissa, on synnin "jäänteitä", mutta hän ei ole enää varsinaisesti perisyntien alainen.⁴⁸

Ihminen muuttuu näin eri vaiheissa totaalisesti ja ajallisesti tarkasteltuna nopeasti sisimmältä olemukseltaan, joka on aina joko Saatanan tai Jumalan hallitsema. Luodulla neutraalilla tasolla ihmisessä tapahtuvat muutokset ovat prosessinomaisia ja tapahtuvat pidemmällä aikajaksolla. Ihmisen eri osien välillä oleva vaikutus tapahtuu aina sisältä ulospäin.

2.1.3 Lankeemus - turvallisuus vaihtuu vihaan, pelkoon ja vastustamiseen

Koska paratiisin perusta on ihmisen ja Jumalan välinen kokemuksellinen rakkaus- ja kuuliaisuussuhde, on selvää, että lankeemus on tämän suhteen rikkoutumista. Keskeistä on turvallisuuden ja kuuliaisuuden menettäminen ja totaalinen Jumalasta pois kääntyminen. Lankeemuksen seurauksena ihminen on Saatanan hallitsema ja valtaama henkensä osalta. Perisynti on nimenomaan juuri Saatanan hallinnassa olemista. Adamista lähtien on koko ihmiskunta ollut perisyntien alainen.⁴⁹

⁴⁸"Kun hänen persoonallisuutensa ydin on täten Jumalan puolella, synti ei ole hänessä enää hallitseva synti, vaikka sen jäännöksiä onkin vielä hänen olemuksessaan." ST III, 69. Ks. ST II, 23, 27. ST III, 47, 145. SA, 24s. Vrt. Prenter 1954, 53. Ks. Hägglund 1959, 111-128.

⁴⁹Kun hänen persoonallisuutensa ydin on täten Jumalan puolella, synti ei ole hänessä enää hallitseva

"Koska perisynti on ennen kaikkea ihmissydämen Jumalan vastaisuutta ja Saatanan hallintaa, se ilmaisee itsensä ennen kaikkea sellaisissa teoissa, jotka suuntautuvat Jumalaa ja oikeaa Jumalan palvelemista vastaan. Siten langennut ihminen asettuu Häntä vastaan jo ensi hetkellä, jolloin hän kuulee hänen äänensä. Jumalan sana on hänelle vastenmielistä, ainakin Jumalan ilmoitettu, väärentämätön sana. Tästä johtuu maailmassa niin yleinen vihamielisyys kristinuskkoa vastaan. Samasta lähteestä ovat peräisin ihmiskunnan lukemattomat uskonnolliset harhailut."⁵⁰

Syntiinlankeemus koskee ennen kaikkea ihmisen hengellistä elämää: ihmisen suhdetta Jumalaan, lain ensimmäiseen tauluun ja ensimmäiseen käskyyn. Ihmisestä tuli Jumalan vastustaja ja Saatanan liittolainen. Siksi ihminen on lankeemuksen jälkeen Jumalan sanan vastustaja. On huomioitava, että totaalinen lankeemus koskee vain ihmisen sisintä osaa, ihmisen henkeä.⁵¹

Lankeemuksessa Jumalan kuva ei ainoastaan turmeltunut, vaan se menetettiin. Saarnivaara korostaa lankeemuksen tapahtuneen ihmisen korkeimmassa osassa eli ihmisen hengessä. Vaikka syntiinlankeemus on totaalinen tapahtuma, joka turmeli myös ihmisen tahdon ja järjen, niin ihmisen sieluun jäi "jäänteitä" paratiisista. Ihmiseen jäävä "hyvä" on sieluun jääneitä "jäänteitä" paratiisin ajoilta ja yhteiskunnallinen vanhurskaus perustuu juuri näihin paratiisin "jäänteisiin". Myös omatunto ja sen syytökset todistavat ihmisen alkuperäisestä asemasta Jumalan yhteydessä.⁵²

synti, vaikka sen jäännöksiä onkin vielä hänen olemuksessaan." ST III, 69. Ks. ST II, 23, 27. ST III, 47, 145. SA, 24s. Vrt. Prenter 1954, 53. Ks. Hägglund 1959, 111-128.

⁵⁰ST II, 32.

⁵¹"Koska ihmisen varsinainen synty ja myös kaikkien hänen synnillisten tekojensa lähde on hänen sydämensä kääntyminen pois uskosta Jumalaan, niin synnin 'asuinpaikka' hänessä ei ole ensi sijassa hänen aineellinen ruumiinsa, vaan hänen sisin olemuksensa eli 'sydämensä' ja 'henkensä'." ST II, 23.

⁵²"Vaikka ihminen menettikin lankeemuksessa Jumalan kuvan - turvattuna olon Jumalan suosiossa ja sy-

Ihminen on sielun ja ruumiin osalta neutraali, mutta Perkele asuu hänen sydämes-
sään ja ohjaa häntä. Tästä Saatanan hallinnasta johtuen ihmisen omantunnon tur-
vallisuus muuttui peloksi, jonka vuoksi ihminen pelkää ja pakenee Jumalaa. Ihmi-
sen hengessä tapahtunut muutos vääristää ihmisen käsityksen myös itsestään ja
muusta luomakunnasta. Näin lankeemus on koko ihmisen persoonaan syvästi vai-
kuttanut tapahtuma.⁵³

Langenneen ihmisen tila on sekä rakkauden että kuuliaisuuden osalta vastakohta
Adamin tilalle paratiisissa. Ihminen alkaa rakastaa Jumalan sijasta syntiä, ja hänen
tahtonsa on sidottu tekemään syntiä. Langennut ihminen tekee syntiä luonnostaan,
omasta halustaan, samalla tavalla kuin Adam teki luonnostaan hyvää paratiisissa.⁵⁴

dämen oikean asenteen Häneen ja lähimmäisiin - hänen omatuntonsa todistaa edelleen, että hänet on luotu
elämään Jumalan kuvana ja hänen yhteydessään. Juuri syyttävänä omatuntona se todistaa, että ihmiselle
on luonnotonta, epänormaalia elää erossa Jumalasta ja hänen vihollisenaan. Tuhlaajalapsi ei ole onnelli-
nen vieraalla maalla, poissa Isän kodista, ja siksi hänellä on paha olla synnissä. ... Se, että ihminen Juma-
lan tahdosta kuullessaan 'tuntee sen jälleen' ja aavistaa, että hänen kohdallaan pitäisi olla niin kuin laki
sanoo, osoittaa, että hänen sielussaan on vielä jälkiä Jumalan ja hänen tahtonsa tuntemisesta." ST II, 48-
49. Vrt. Pokki 1999, 76s. Pokin tutkimassa Billy Grahamin teologiassa on havaittavissa yhtäläisyyksiä
Saarnivaaran teologian kanssa.

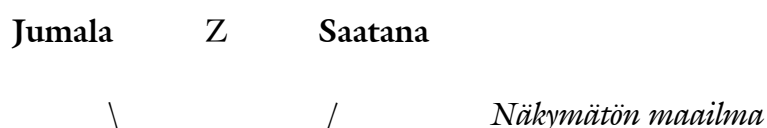
⁵³"Lankeemuksessa ihmisen tieto-, tunne- ja tahtoelämässä tapahtui perinpohjainen muutos. Hänen
käsityksensä Jumalasta, itsestään ja kaikista olioista muuttui nurjaksi. Hänen tunteensa Jumalan
läheisyydessä tulivat aivan päinvastaisiksi kuin ennen." ST II, 19.

⁵⁴"Langenneen ihmisen tila on uskonnollis-siveellisessä suhteessa alkutilan vastakohta. Kumpaakin
käsitellessään Luther katselee asioita ennen kaikkea uskonnolliselta, Jumala-suhteen kannalta, mutta
yhdistää siveellisen puolen erottamattomaksi kokonaisuudeksi sen kanssa. ... Perisynti tekee ihmisen
vastahakoiseksi Jumalan tahdolle ja taipuaiseksi syntiin. Ei kukaan tee syntiä vasten tahtoaan. Perisynti
eli tahdon synnynnäinen nurjuus tekee synnin miellyttäväksi ja houkuttelevaksi, niin että ihminen
rakastaa sitä ja tekee sitä sydämen halusta. Hän tekee sitä kylläkin välttämättömyyden pakosta, mutta
tämä välttämättömyys on luonteeltaan spontaanista, ihmisen omasta halusta johtuvaa. ... Tämä tahdon
taipumus ja halukkuus syntiin johtuu Saatanan vallasta ihmisen sydämessä eli hengessä." ST II, 31.

Lankeemuksessa ihminen tahdossaan valitsi Jumalan sijasta Saatanan. Näin ihminen menetti vapaan tahdon, joka hänellä oli. Paratiisissa ihmisellä oli kaksi vaihtoehtoa edessään, mutta Adam ei kestänyt kiusausta, vaan valitsi Saatanan. Jumalan asuessa ihmisessä Adamilla oli vapaa tahto. Saatanan hallinnassa ihmisellä ei ole enää vapaata tahtoa, vaan hän on Saatanan orja. Vapaa tahto tulee myöhemmin esille käsiteltäessä uudestisyntymistä ja alkutilaan palauttamista.⁵⁵

Saarnivaaran antropologia herättää luonnollisesti kysymyksiä myös lankeemuksen osalta. Saarnivaara käsittää synnin perkeleen asumiseksi ihmisen sydämessä, ja synti on varsinaisesti Saatanan läsnäoloa ihmisessä. Ihminen on syntinen, koska Perkele ontologisessa mielessä asuu ihmisen hengessä. Synti ei ole varsinaisesti ihmisessä oleva paha himo tai ominaisuus, vaan se voidaan kuvata pneumatologiseksi ongelmaksi. Ihminen on Jumalan kuva Pyhän Hengen hallinnassa, Perkeleen hallinnassa ihminen on syntinen.⁵⁶

Saarnivaaran käsitystä voi hyvin havainnollistaa seuraavalla kuviolla:

⁵⁵"Ihminen on syntinen siksi, että hän teki kiusauksen tullessa tahdonratkaisun Jumalaa vastaan, oli tottelematon hänelle ja tuli siten kapinalliseksi ja Jumalasta pois kääntyneeksi olennoiksi" ST II, 30. ST II, 36-37. Vrt. Saarnivaaran kiistakumppani Lauri Haikola tulkitsee asiaa toisin. Hän näkee Lutherin ajatuksen olevan, että ihmisellä ei ollut alkutilassa vapaata tahtoa. Haikolan mukaan ajatus tahdon

\ /

Henki

Sielu

Luomakunta

Ruumis

Koska sielu ja ruumis kuuluvat luomakuntaan, ovat ne itsessään aina neutraaleja. Luotua todellisuutta ohjailaan tuonpuoleisuudesta käsin. On ymmärrettävää, että tällainen käsitys johtaa väistämättä jonkinasteiseen spiritualismiin. Luomakuntaan liittyvät asiat ovat aina alistussuhteessa suhteessa näkymättömän maailman asioihin. Ongelmaa käsitellään tarkemmin neljännessä luvussa.

2.1.4 Turvallisuuden kokemus

Lankeemuksesta huolimatta ihminen on edelleen Jumalan luoma olento eikä Jumala ole päästänyt ihmisestä vielä kokonaan irti. Omatunto ja luonnollinen laki kertovat ihmiselle, että hänen tilansa Jumalan edessä ei ole oikea. Paha omatunto ja levoton sydän viestittävät hänelle jatkuvasti ihmisen alkuperäisestä asemastaan Jumalan yhteydessä.⁵⁷

vapaudesta paratiisissa tulee Melanchtonilta. Haikola 1981.

⁵⁶ST II, 32; 70. JK, 250. Asia tarkentuu myöhemmin luvussa 2.3, jossa käsitellään synnin sovittamista.

⁵⁷"Epäuskoina ihminen on pimeyden ruhtinaan vallassa ja kokonaan kykenemätön auttamaan itseään pelastuksen asiassa. Hän on synnin orja ja Jumalan vihan alainen. Mutta langenneenakin hän on silti Jumalan luoma olento. ...hänen omatuntonsa todistaa edelleen, että hänet on luotu elämään Jumalan kuvana ja hänen yhteydessään. Juuri syyttävänä omanatuntona se todistaa, että ihmiselle on luonnotonta, epänormaalia elää erossa Jumalasta ja hänen vihollisenaan. Tuhlaajalapsi ei ole onnellinen vieraalla

"Se, että ihminen Jumalan tahdosta kuullessaan 'tuntee sen jälleen' ja aavistaa, että hänen kohdallaan pitäisi olla niin kuin laki sanoo, osoittaa, että hänen sielussaan on vielä jälkiä Jumalan ja hänen tahtonsa tuntemisesta. Tosin langennut ihminen on 'unohtanut' Jumalan hänen sydämeensä kirjoittaman luonnollisen lain, mutta hän ei ole unohtanut sitä aivan kokonaan. *Kun tämä laki ilmoitetaan hänelle jälleen kirjoitetun tai julistetun lain kautta, hänelle palautuu mieleen, mitä hän on unohtanut tai tahtonut unohtaa.*"⁵⁸

Luonnollinen laki ja omatunto toimivat liittymäkohtina Jumalan sanalle, erityisesti lain saarnalle. Täytyy huomata kuitenkin luonnollisen lain latenttisuus: Luonnollinen laki toimii yhteistyössä erityisen ilmoituksen kanssa ja on alisteinen sille. Luonnollinen laki on siis toisin sanoen merkityksetön ilman ulkopuolista tekijää, lain saarnaa.⁵⁹

Oleennaista lain vaikuttamassa oikeassa synnintunnossa on syyllisyys Jumalan edessä. Painotus ei ole rationaalisessa syyllisyyden ymmärtämisessä, koska oikea syyllisyys Jumalan edessä ymmärretään omassatunnossa, ei järjessä. Väärä synnintunto johtaa omavanhurskauteen, joka pyrkii voittamaan pahuuden omin voimin.⁶⁰

maalla, poissa Isän kodista, ja siksi hänellä on paha olla synnissä. Hänellä on aavistus siitä, että hänen tilansa ei ole oikea. ...Omassatunnossa oleva luonnollinen laki merkitsee sitä, ettei Jumala ole päästänyt langennuttakaan ihmistä kokonaan 'irti', vaan aivankuin pitää hänestä vielä kiinni. Luonnollinen laki ilmaisee itsensä paitsi siinä, että ihminen tekee luonnostaan jossakin määrin sitä, mikä on oikein, myös ja ennen muuta siinä, että hänellä on paha omatunto ja levoton sydän synnissä ja epäuskossa ollessaan.(alaviite)." ST II, 48-49.

⁵⁸ST II, 49.

⁵⁹"Luonnollinen Jumalan-tuntemus, luonnollinen laki ja omatunto eivät näinollen sinänsä tee ihmistä vähimmässäkään määrin arvolliseksi Jumalan armoon tai kykeneväksi auttamaan itseään. Ne saavat merkitystä vasta sitten, kun Pyhä Henki aloittaa ihmisessä työnsä sanan kautta. Silloin ne ovat hyödyksi liitekohtana Hengen ja sanan työlle." ST II, 53.

⁶⁰"Jumalan lakinsa kautta vaikuttamassa synnintunnossa on täten etualalla syyllisyyden tunto. Siinä tilassa ihminen tuntee ja tietää tosin olevansa turmeltunut ja käsittää tarvitsevansa voimaa synnin voittamiseen, mutta tämä ei kuitenkaan ole hänen hädässään pääkysymys. Polttavin kysymys on se,

Oikea omantunnon herätys syntyy, kun Jumala puhuu ihmiselle Pyhän Hengen eläväksi ja vaikuttavaksi tekemän lain saarnan kautta. Omatunto ja luonnollinen jumalatuntemus vievät ilman tätä Pyhän Hengen työtä ihmisen vain kauemmaksi todellisesta Jumalasta ja pelastuksesta, koska ne ovat syntiinlankeemuksen alaisia. Syntiinlankeemuksen jälkeen ihmisen luonnollinen käsitys Jumalasta on lainomainen, koska sillä ei ole oikeaa tietoa Jumalasta. Kaikki maailman uskonnot ja epäjumalanpalvelus ovat seurausta tästä väärästä, lainomaisesta käsityksestä.⁶¹

Omatunto ja turvallisuus liittyvät kiinteästi yhteen. Tärkeintä ihmisen kokemassa turvallisuudessa on omantunnon turvallisuus, ei järkeen perustuva tiedollinen turvallisuus. Turvallisuus on seurausta Jumalan läsnäolosta ihmisen sydämessä sekä

miten hän saisi syntinsä anteeksi ja pääsisi sovintoon Jumalan kanssa. 'Puoliherännyt', vain vähäisessä määrässä herännyt omatunto pitää pääkysymyksenä voiman saamista synnin voittamiseen, tai sitten koettaa panna syntiä pois ja elää parempaa elämää omin ponnistuksin. Todella Jumalan vaikuttamaa syyllisyyden tuskaa tunteva omatunto etsii ennen kaikkea syntien anteeksiantamista ja 'armollista Jumalaa'." ST II, 131. ST II, 44. JK, 248. UK, 28.

⁶¹"Tämä yleinen Jumalan tuntemus ei kuitenkaan pelasta, sillä siihen ei sisälly todellista Jumalan tahdon, armon ja teiden tuntemusta. Se on luonteeltaan lainomaista, sillä luonnostaan ihminen aina ajattelee, että Jumala vaatii tekoja ja tuomitsee niiden mukaan. Luonnollinen Jumalan ja lain tuntemus johtaa siten vain omavanhurskauden tielle, ei todelliseen uskoon ja Jumalan tuntoon. ... Kun ihmiset tietävät Jumalan olevan olemassa, mutta eivät tiedä, mikä on hänen tahtonsa ja miten häntä on palveltava, niin he oman järkensä ja luonnollisten viettiensä varassa muodostavat aivan väärän kuvan Jumalasta ja hänen tahdostaan sekä palvelevat häntä aivan nurjalla tavalla. Täten on syntynyt kaikkalainen epäjumalanpalvelus, kuten myös väärät tavat palvella Jumalaa. ...Käytännössä luonnollinen jumalantunteminen esiintyy aina turmeltuneessa muodossa. Siksi se ei voi johtaa pelastukseen ja yhteyteen Jumalan kanssa, vaan pikemminkin vie etäämmäs, pois Jumalasta ja pelastukseen vievältä tieltä." ST II, 51-52 "Synnintunto ja katumus ei ole ihmisen aikaansaannos. Jumalan on puhuttava henkensä vaikuttavaksi tekemän lakinsa kautta hänen omalletuntonleen, että hänessä syntyisi murhe syntien tähden." ST II, 275.

Adamilla paratiisissa että uudestisyntyneessä kristityssä. Omantunto on paikka, jossa ihminen kokee sekä Jumalan rakkauden että vihan.⁶²

Omantunnon herätykseen liittyy sekä tiedollinen että kokemuksellinen puoli. Pelkkä tieto ei saa aikaan todellista omantunnon hätää, vaan omantunnon herätykseen liittyy tunne-elämää järkyttäviä kokemuksia. Kun Jumalan laki saa ihmisen näkemään tilansa Jumalan edessä, hän ei löydä rauhaa muualta kuin evankeliumista.⁶³

Paratiisissa ihmisellä oli hyvä omantunto, ja sitä seurasi ilon ja rauhan kokemukset sekä iloinen kuuliaisuus Jumalan käskyille. Saarnivaara sanoo ihmisen ja Jumalan välisen suhteen olevan ennen kaikkea "eksistentiaalinen"⁶⁴ ja evankeliumin avautuvan vasta, kun ihminen on omassatunnossaan kokenut ensin tuskaa ja vaivaa ja sitten rauhan ja ilon:⁶⁵

⁶²ST II, 17. "Luther puhuu omastatunnosta ja sydäimestä 'paikkana', jossa ihminen kokee sekä syyllisyytensä että vanhurskauttamisen." ST III, 187.

⁶³"Omantunnon herätys ja syyllisyyden tunto ei ole vain synnin tietopuolista näkemistä ja tuntemista. Se on samalla ihmisen tunne-elämää pohjiaan myöten järkyttävä kokemus. ... Lain tehtävä on saattaa omantunto hätään synnin tähden, sillä muuten ihminen ei tunne tarvitsevansa anteeksiantamusta eikä voi sitä käsittää. Mutta jos omantunto on todellisesti herännyt ja hätääntynyt syntien tähden, sitä ei voi lohduttaa ja rauhoittaa mikään muu kuin evankeliumi anteeksiantamuksesta Kristuksen veressä ja uhrissa." ST III, 187-188. Ks. myös ST II, 280 alaviite.

⁶⁴"Nykyajan jumaluusopissa tällaista omantunnon asemaa Jumalan edessä sanotaan usein 'eksistentiaaliseksi asemaksi' ja kristillistä jumaluusoppia 'eksistentiaaliseksi teologiaksi'. Lutherin jumaluusoppi on peruslaadultaan juuri tällaista 'eksistentiaalista' teologiaa, sillä siinä ei ole kysymys ensi sijassa 'ihmisen uskonnollisen tarpeen tyydyttämisestä', hänen järkeään ja tunnettaan tyydyttävän maailman- ja elämäkatsomuksen saavuttamisesta tms., vaan siitä miten syntinen ihminen saattaa kestää pyhän ja vanhurskaan Jumalan edessä ja löytää turvan hänen armossaan ja suosiossaan." ST II, 46.

⁶⁵"Se tekee syntiselle Jumalan vihan omassatunnossa tunnetuksi ja koetuksi, niin että hän joutuu kadotustuomion johdosta tuskaan, hätään ja armon tarpeeseen." JK, 248. ST III, 177, 178. Ks. myös ST III, 32.

"Me koemme ja tunnemme omantunnon herätyksessä pelkoa ja kauhua Jumalan vanhurskaan ja pyhän vihan ja tuomion tähden. Samoin me koemme ja tunnemme iloa ja rauhaa saadessamme syntimme anteeksi ja tullessamme nostetuiksi synnin ja kadotuksen kuopasta pelastuksen kalliolle. On mahdotonta, että saattaisimme olla tuntematta ja kokematta niin suurta asiaa kuin syntien anteeksiantamus ja Jumalan lapseksi tuleminen. Jos vanhurskauttava usko olisi pelkkää sanaan luottamista ilman mitään tunteita ja kokemuksia, niin se tuskin muodostuisi ihmistä sisäisesti uudistavaksi todellisuudeksi.⁶⁶

Kokemuksen tarpeellisuus, "eksistentiaalisuus", turvallisuus ja omatunto kuuluvat siten erottamattomasti yhteen. Ennen kuin ihmisen sydämeen tulee Pyhä Henki, ihminen on kokenut omassatunnossaan voimakasta Jumalan pelkoa ja vihaa. Pyhä Henki antaa ihmisen omalletunnolle rauhan ja turvallisuuden kokemuksen, jota seuraa myöhemmin ihmisen järjen avautuminen käsittämään ilmoitusta ja halu noudattaa Jumalan tahtoa. Ensin korjaantuu ihmisen ja Jumalan välinen tunnesuhde, mitä seuraa myös ymmärryksen avautuminen.⁶⁷

Mitä "eksistentiaalisuus" tarkoittaa Saarnivaaran ajattelussa? Se viittaa tapahtumaan omassatunnossa ja sydämessä. Jumalasuhteen eksistentiaalisuus tarkoittaa, että ihminen kohtaa Jumalan omantunnon ja henkensä kautta, ei järjen tai luodun todellisuuden kautta. Ihmisen ja Jumalan välinen kommunikaatio tapahtuu näin yliluonnollisella, korkeammalla tasolla. Vasta "eksistentiaalinen" muutos mahdol-

⁶⁶ ST III, 175-176.

⁶⁷"Tultuaan uskon kautta Jumalan lapseksi ihminen myös tuntee Jumalan oikein, sillä siinä hän tulee 'samaa mieleen' Jumalan kanssa. Emme yleensä kuitenkaan saata tuntea oikein toista henkilöä, ellemmme rakasta häntä ja luota häneen. Samoin Jumalan tunteminen on mahdotonta ilman luottamusta ja rakkautta Häneen. Ja tällainen asenne Jumalaan voi syntyä vain kokemalla Jumalan anteeksiantamusta ja rakkautta." ST II, 278. Ks. ST II, 280.

listaa ihmisen sielussa sijaitsevan järjen "valaisun" sekä ihmisen tunnemaailman ja tahdon muuttumisen.⁶⁸

Omatunto on paratiisista juontuva jäännös, joka on kuitenkin turmeltunut synti-ilankehityksen tähden. Omantunto on paikka, jossa ihminen edelleen tuntee olevansa sidottu Jumalaan. Omantunnon kautta ihminen ymmärtää myös oman väärän tilansa suhteessa Jumalaan. Synnin vaikuttama turvattomuuden tunne saa ihmisen kuitenkin pakenemaan Jumalaa omantunnon "äänestä" huolimatta. Ihminen pyrkii rauhoittamaan omantunnon syytökset omalla toiminnallaan ja uskonnollisuudellaan. Omantunto ei toimi oikein, koska synti on turmellut sen.⁶⁹

2.2 Ihminen, usko ja Pyhä Henki

⁶⁸"Omattunnon tunnettu synninhätä ja syyllisyys ei ole täten pelkkä sielullinen ilmiö ja vielä vähemmän sielullinen sairausilmiö, joka on koettava poistaa joillakin inhimillisillä keinoilla. Se on Jumalan Hengen kosketusta omaantuntoon." ST II, 45s. ST II, 130; 274. Ks. ST III, 177.

⁶⁹"Omantunto on kuin kuvastin, josta heijastuu kaikki se kurjuus, mikä on ominaista langenneen ihmisen tilalle: hänen syyllisyytensä ja Jumalan vihan alaisuutensa, kuten myös hänen sydämensä kääntyminen pois Jumalasta ja hänen vihollisuutensa Jumalaa vastaan. Omattunnonaan hän tuntee, että hän on - irti-riuhautumis-yrityksistään huolimatta - sidottu Jumalaan ja riippuvainen hänestä. Hän aavistaa, että Jumalan edessä ollessaan hänen koko olemassaolonsa, elämä ja kuolema, siunaus ja kirous, autuus ja kadotus hänen kohdallaan on vaakalaudalla. Pahassa, syyttävässä omattunnonaan hän tuntee, että hän on koko olemassaolonsa puolesta uhattuna, mutta aavistaa samalla, että jos hänellä olisi hyvä omantunto, hän olisi koko olemassaolonsa puolesta turvattu ajassa ja iäisyudessa; siinä tapauksessa hänen ei tarvitsisi pelätä mitään onnettomuutta tässä enempää kuin tulevassakaan elämässä, koska Jumala olisi hänen ystävänsä ja suosiollinen hänelle. ... Vaikka syyttävän ja hätäntyneen omantunnon syvin tarve onkin Jumalan kanssa sovintoon pääseminen, se ei todellisuudessa aja Jumalan luo, vaan pois Hänen luotaan. Tämä johtuu ihmis-sydämen nurjuudesta ja turmeluksesta, se kun ei salli hänen uskoa, että Jumala on katuvalla syntiselle armollinen. ... Paha omantunto saattaa täten avata omantunnon evankeliumille - ja se on sen tarkoitus -, mutta se voi myös sulkea sen siltä ja ajaa ihmisen entistä kauemmas Jumalan luota. Tästä johtuu, että niin monet ihmiset joutuvat kadotukseen siitä huolimatta, että heidän omantuntonsa on kerran jossakin määrin herännyt, ja että he ovat ehkä olleet varsin 'uskonnollisia' ja elämässään nuhteettomia ihmisiä. ... Ihmisen uskonnolliset vaikeudet ja harharetket johtuvat suurelta osalta siitä, että hänen omantuntonsa ei ole jäänyt puhtaaksi synnin turmeluksesta." ST II, 45-47.

Ihmisen kääntymys on tapahtuma, jossa ihminen muuttuu konkreettisesti. Siksi ihminen voi poikkeuksetta kokea ja tuntea itsessään tapahtuvan muutoksen. Jumala on yhteydessä ihmiseen omantunnon ja sydämen kautta. Ihmisen sisimmän muutosta seuraa ihmisen kokonaisvaltainen muuttuminen.⁷⁰

"Jumalan tunteminen on ennen kaikkea omantunnon turvallisuutta anteesiantamuksen armossa ja Jumalan rakkaudessa. Tämän johdosta ihmisen koko olemus on siinä mitä syvimmissä mielessä mukana. Kun Jumala tarttuu sanallaan hänen sydämeensä ja omaantuntoonsa, niin myös hänen tieto-, tunne- ja tahtoelämänsä joutuu pohjiaan myöten liikkeeseen. Hänen ymmärryksessään tapahtuu suuri 'valkeneminen', niin että hän näkee asiat uudella tavalla ja suostuu sydämensä pohjasta Jumalan sanan totuuteen. Uskoon sisältyy täten totenapitämistä, mutta se ei ole ensi sijassa älyperäistä, vaan omantunnon ja sydämen kautta tapahtuvaa. Vain siten ihminen tulee sielunsa sisintä myöten vakuuttuneeksi Jumalan sanan totuudesta."⁷¹

Hengessä tapahtuva muutos muuttaa ihmisen tilan teologisessa mielessä negatiivisesta positiiviseksi. Ihminen on jälleen rakkaudessa Jumalaan, kun ihmisen henki eli korkein osa tulee Jumalan Pyhän Hengen valtaamaksi. Tämä selittää hyvin uskon erityismerkityksen. Vain ihmisen hengen tilan muutos on ensisijaisesti merkitsevä, koska henki on yhteydessä joko Saatanaan tai Jumalaan. Kaikki muu on toissijaista suhteessa uskoon ja merkityksetöntä, jos ihmisen henki on vailla yhteyttä Pyhään Henkeen. Usko on varsinaiselta olemukseltaan ihmisen

⁷⁰ ST III, 177.

⁷¹ ST II, 280.

hengen yhteyttä Jumalaan, ja tästä yhteydestä seuraavat oikeat tunteet ja rationaalinen ymmärtäminen.⁷²

"Luther on tosin pannut paljon painoa puhtaalle opille ja Jumalan sanan totuuteen suostumiselle. Tämä ei kuitenkaan tapahdu hänen mukaansa ymmärrysperäistä tietä, vaan siten, että omatunto tulee Pyhän Hengen koskettamaksi ja valtaamaksi sanan kautta. Usko on Pyhän Hengen ja Kristuksen välitöntä läsnäoloa ja hallintaa ihmisen 'hengessä' eli sydämessä ja omassa tunnossa. Se syntyy 'eksistentiaalisella' tavalla synninhädän ja armahduksen kokemisessa eikä vanhurskauttamisopin tietopuolisen omaksumisen tietä."⁷³

Kääntymyksen eksistentiaalisuus on yhteensopiva Saarnivaaran antropologian kanssa. Ihmisen sydämessä tapahtuvaa muutosta seuraavat sielussa ja ruumiissa tapahtuvat kokemukset. Järkeä sijaitsee sielussa, ja se selittää, miksi ihminen ei voi tiedon ja järjen kautta saada tietoa Jumalasta tai saavuttaa pelastusta. Koska ihmisessä tapahtuva uudestisyntyminen on myös erittäin konkreettinen tapahtuma, on ymmärrettävää, miksi todelliseksi kristityksi tuleminen edellyttää kääntymiskokemusta.

74

⁷²ST II, 70; 280. Vrt. Seppänen 1997, 100s. Myös Anders Nohrborgille uudestisyntymisessä ja vanhurskauttamisessa oli keskeistä Perkeleen vallan vaihtuminen yhteyteen Jumalan kanssa.

⁷³ ST II, 280 alaviite.

⁷⁴"Ilman syillisyyden tuskan ja vaivan kokemista ja ilman anteeksiantamuksen rauhan ja ilon tuntemista kristillinen oppi on ihmiselle vain tyhjiä sanoja, joiden todellista sisällystä hän ei ymmärrä. Anteeksiantamuksen omakohtainen kokemuksellinen omistaminen avaa armonvaltakunnan ja kristinuskon salaisuudet itsessään sokealle ihmiselle. Ilman tällaista kokemusta kukaan ei saata todellisesti turvata ja luottaa Jumalan sanaan ja armoon ja ilman sitä ei ole olemassa todellista uskoa." ST III, 178. UK, 29.

Saarnivaaran mukaan ihmisen suhde Jumalaan ei ole ensisijaisesti mystinen, ontologinen tai rationaalinen, vaan omantunnon suhde. Ihmisen uudestisyntyminen on ennen kaikkea eksistentiaalinen tapahtuma, joka muuttaa konkreettisesti ihmisen sisintä ja antaa rauhan omalletunnolle. Sisimmässä tapahtuva muutos vaikuttaa ihmisen tahtoon, tunteisiin ja järkeen. Tämä tapahtuma on Pyhän Hengen vaikuttama, ja se tapahtuu julistettua evankeliumia kuullessa. Ihmisen ja Pyhän Hengen välinen suhde jäsentyy Saarnivaaran antropologian mukaan.⁷⁵

Yleisen ja erityisen ilmoituksen suhde muodostuu Saarnivaaralla hyvin erikoiseksi. Luomakunta voi vain todistaa Jumalan olemassaolosta, koska ihmisen suhde Jumalaan on eksistentiaalinen omantunnon suhde. Luomakunnan ihmeet vakuuttavat ihmisen järjen, mutta usko kuuluu eri alueelle järjen kanssa. Usko on omantunnon turvallisuutta ja Jumalan rakkauden kokemista, mikä selittää miksi yleinen ilmoitus ei voi vaikuttaa uskoa tai antaa tietoa Jumalasta. Yleinen ilmoitus antaa tietoa vain ihmisen järjelle, mutta erityinen ilmoitus puhuu ihmisen omalletunnolle. Vasta oikea omantunnon suhde ja Pyhän Hengen hallinta mahdollistavat järjen oikean toi-

⁷⁵"Vanhurskauttava usko on Lutherin perusnäkemysten mukaan ennen muuta omantunnon asia. Uskon suhde Jumalaan on 'eksistentiaalinen' suhde, jossa ihminen kokee omantunnon hätään saadun lohdutuksen evankeliumin kautta. ... Usko ei ole ymmärryksen suostumista ja vakuuttumista Jumalan sanan totuuksista - joskin sekin siihen kuuluu - vaan Kristuksen ansioon perustuva rauhaa ja turvallisuutta. ... Nämä lausunnot sisältävät Lutherin uskonnäkemysten ytimen. Se on niin kaukana kuin itä on lännestä siitä katolisen kirkon opista, että usko on kirkon opin totenapitämistä ja siihen suostumista. Usko ei voi Lutherin mukaan syntyäkään älyperäisin todisteluin, vaan evankeliumin omaksumisen kautta. Kristuksen ansioon luottavan uskon voi synnyttää vain evankeliumin päästösana, joka lupaa kaikki synnit anteeksi Hänen nimessään ja ansiossaan. "ST II, 274. Ks. ST II, 280.

minnan. Tämän vuoksi on ymmärrettävää, miksi yleiselle ilmoitukselle jää lähes merkityksetön asema.⁷⁶

2.3 Ihmisen henki tarvitsee lunastusta

Ihmisen hengen eli sydämen asema suhteessa muihin ihmisen osiin jää lähteiden perusteella osittain avoimeksi. Kuitenkin voidaan huomata, että omatunto ja tahto ovat läheisessä suhteessa sydämeen. Asiaa selventää laajemman kokonaisuuden tarkastelu. Saarnivaara ei juurikaan erikseen käsittele metafysiikkaan liittyviä kysymyksiä, mutta käsitys todellisuudesta on lähteiden perusteella seuraavanlainen: todellisuus jakaantuu luotuun todellisuuteen ja tuonpuoleisuuteen, hengelliseen ulottuvuuteen.⁷⁷ Luotu todellisuus on itsessään teologisesti ajatellen neutraali ja selvästi erotettu tuonpuoleisesta maailmasta. Tuonpuoleisuus jakaantuu Jumalan ja perkeleen valtakuntiin. Tuonpuoleisen ja luodun maailman välinen raja ylittyy vain ihmisen kautta. Ihmisen sydän eli henki on yhteydessä tuonpuoleisuuteen. Ihmisen sielu ja ruumis ovat puolestaan luodun maailman piiriin kuuluvia, mutta alisteisia

⁷⁶Vrt. Karl Barthille Jumalan ilmoitus on eksklusiivisesti kristologista. Yleistä ilmoitusta ei ole lainkaan. Ruokanen 1987, 155. Mielenkiintoista on, että Saarnivaaran näkemys tulee hyvin lähelle Barthin näkemyksiä juuri Jumalasta saatavan tiedon osalta, vaikka hän suhtautui kriittisesti ja arvostellen Barthin teologiaan. Ks. SL, 16s. Vrt. Viitala 1984,23. Viitalan näkemyksen mukaan Saarnivaara samaistaa erityisen ilmoituksen ja Raamatun. Ajatus ei mielestäni tavoita Saarnivaaran käsitystä erityisestä ilmoituksesta, koska Raamattu ei varsinaisesti ilmoita Kristusta, vaan ainoastaan kertoo Kristuksesta informatiivisesti. Kristus ja armo ilmoitetaan varsinaisesti julistustapahtumassa omantunnon ja ihmisen hengen kautta, ei Raamatun sisältämän informaation tai sanoman kautta. Voidaan mielestäni sanoa, että Saarnivaaralle Raamattu on informatiivinen erityinen ilmoitus. Varsinainen erityinen ilmoitus on julistettua armonvälinesanaa. Ks. tarkemmin luvusta 3.1.

⁷⁷Ks. RKS, 17.

hengelle. Näin ihmisen hengen ja sielun väliin muodostuu rajapinta, jonka kautta luotu todellisuus ja tuonpuoleisuus ovat yhteydessä toisiinsa.⁷⁸

Koska ihminen on yhteydessä Jumalaan henkensä kautta, on ymmärrettävää, miksi muut ihmisen osat jäävät Saarnivaaralla vähemmälle huomiolle. Kaikki riippuu hengestä ja sen tilasta. Jos ihminen on Jumalan Hengen ohjaama, hänen muutkin toimintonsa järjestäytyvät sen mukaan. Tämä antropologinen näkökulma tuottaa erittäin omintakeisia tulkintoja. Saarnivaara ulottaa antropologisen tarkastelun koskemaan myös Kristuksen persoonaa. Ihmisen eri osien voimakas erottelu toisistaan nousee esille myös kristologiassa.⁷⁹

Kristuksen sovituksen ensisijainen tarkoitus on palauttaa ennalleen Jumalan asuminen ihmisessä ja oikea omantunnon suhde Jumalaan. Ongelmallinen klassisen kristologian kannalta tarkasteltuna on Saarnivaaran käsitys Kristuksen kärsimyksestä ja kuolemasta. Koska ihmisen synty on Saatanan asumista ihmisen sydämessä, tuli Kristuksen kärsiä hengessään, sovittaa ihmisen henki. Samoin Kristus kantoi koko maailman synnin syyllisyytenä ja tuskana omassatunnossaan. Kristuksen sovitus

⁷⁸Saarnivaaran näkemykseen näyttää liittyvän negatiivinen suhde aineeseen. Aine kuuluu vain luotuun todellisuuteen. Uuteen luomiseen ei liity ajatusta uuden aineen luomisesta, vaan silloin luodaan puhtaasti "hengellinen" todellisuus: "Uusi Jerusalemi ei ole aineellinen. Siellä asuvat ihmiset ovat 'kuin enkelit taivaassa'. He ovat henkiolentoja. Siellä olevan elämän veden virran vesi ei varmaankaan ole luonnollista vettä, vaan samaa elämän vettä kuin mitä Jeesus täällä antaa juoda: armoa ja Pyhää Henkeä." EU, 169. Ks. myös JR, 50.

⁷⁹"Kun Kristus kuoli ristillä, hänen henkensä ja jumalallinen olemuksensa erosi ruumiista. Hän meni hengessä tuonelaan, jossa hän saarnasi vankeudessa oleville hengille. ... Tämä merkitsi ruumiin herättämistä sekä hengen yhtymistä ruumiiseen. Se ei suinkaan merkinnyt Kristuksen hengen herättämistä. Hänen henkensä oli kaiken aikaa täysin elävä" JT, 34-35. JR, 60s.

tapahtui nimenomaan hengellisellä ja "eksistentiaalisella" tasolla. Kristus sovittaa ihmisen "jumalallisen" osan kärsimällä omassa hengessään. Tämä asettaa Saarnivaaran näkemyksen inkarnaatiosta todella erikoiseen valoon:⁸⁰

"Lutherin mukaan ihmisen syntiturmelus on ennen muuta hänen 'hengessään', joka hänen luonnollisessa, uudestisyntymättömässä tilassaan on Saatanan hallinnassa. Silloin myös hänen sielunsa ja ruumiinsa on synnin vallassa. Täten ennenkaikkea ihmisen "henki", hänen sydämensä, tarvitsee lunastusta. *Tämän mukaisesti Kristuksenkin oli kärsittävä eniten sydämessään ja omassatunnossaan eli "hengessään". Hänen ruumiillisella ja sielullisella kärsimyksellään oli toisarvoinen merkitys. Vain täten hän lunasti ja sovitti koko ihmisen sellaisena kuin on langenneessa tilassaan, valmistuen hänelle pelastuksen hengen, sielun ja ruumiin puolesta.*"⁸¹

Saarnivaaran kahden tason malli ulottuu myös soteriologiaan ja kristologiaan. Ihminen tarvitsee sovitusta henkensä osalta, jonne Saatanana on tullut asumaan. Olen-naista on turvallisuuden tilan palauttaminen ja rakkaussuhteen eheyttäminen. Siksi Kristuksen työssä keskeistä on ihmisen hengen sovitus, ei ruumiin ja sielun, jotka ovat neutraaleja eivätkä kuulu ihmiseen Jumalan kuvana. Paratiisin tila kertautuu myös Saarnivaaran kristologiassa. Jeesuksen henki on merkitsevä, ja Jeesuksen työ tapahtuu sydämessä ja omassatunnossa. Jumalan lihaksi tuleminen ja Kristuksen ruumiillisen kärsimyksen toissijainen merkitys vaikuttavat yhteen sovittamattomalta ongelmalta. Jos vain ihmisen henki tarvitsi sovitusta, Kristuksen ihmisyydelle jää

⁸⁰"Kristus tunsi omassatunnossaan lieventämättömänä syyllisyyden ja Jumalan tuomion syntien tähden.." ST II, 71. Saarnivaaran näkemys on todella huomiota herättävä. Mielestäni on ihmeellistä, että Saarnivaaran esittämistä tulkinnoista ei ole noussut keskustelua. Aiemmat tutkimukset Saarnivaarasta eivät ole nostaneet ongelmia esille millään tavalla.

⁸¹ST II, 70-71.(Kursivointi VP)

hyvin vähän merkitystä. Saarnivaaralle Kristuksen 'jumaluus' on Jeesuksen hengen Pyhän Hengen hallinnassa olemista:⁸²

"Luther erotti toisistaan ihmisen antropologisen jaon henkeen, sieluun ja ruumiiseen ja hänen teologisen jakonsa lihaan ja henkeen. Viimeksimainittu jako ei koske hänen olemuksensa luonnollisia 'osia', vaan hänen uskonnollisiveellistä laatuaan. Jälkimmäisen jaon mukaan Kristuksen ruumiskin on 'henkeä', koska kaikki, 'mikä on Hengestä syntynyt, on henki'. Kristuksen ruumiissa ei ollut 'lihaa' ja 'lihallsuutta', koska se oli kokonaan Hengen hallinnassa."⁸³

Saarnivaara näkee Kristuksen synnittömyyden pneumatologiseksi synnittömydeksi. Kristus on synnitön, koska Hänessä ei ole synnin jäänteitä eikä perisyntiä. Kristus on siksi kokonaan ja täydellisesti Pyhän Hengen hallinnassa. Kristus on samassa tilassa kuin Adam paratiisissa, mutta kysymykseksi jää, miten Kristus eroaa Adamista. Lähteiden perusteella ero on mahdollinen ainakin tiedon ja tahdon osalta, koska myös Adam oli Hengen hallitsema, mutta ei ollut vielä täydellinen tiedon ja tahdon osalta. Lähteiden perusteella kristologiset ongelmat jäävät osittain avoimiksi.⁸⁴

⁸²"Olevaisuudessa on Jumalan, Luojan, puoli ja Hänen tekojensa eli luomakunnan puoli. Raamattuun perustuvan yleisen kristillisen uskon mukaan Kristus on Jumalan, Luojan, puolelle kuuluva, ei tekojen, luodun puolelle." JR, 50. Ks. ST II, 282. Vrt. myös VRL, 799. Saarnivaaran selitys on myös tässä kohdin hyvin erikoinen.

⁸³ST II, 234. Saarnivaaran antropologia luo ongelmia myös kristologiaan. Mitä unio personalis on Saarnivaaran kristologiassa? Koska Kristus on Saarnivaaran mielestä samalla tavalla Hengen hallinnassa kuin Adam oli paratiisissa, nousee väistämättömäksi ongelmaksi Kristuksen jumaluus. Myös Kristuksen kahden luonnon yhtyminen jää selvittämättä.

⁸⁴Saarnivaaran kristologiaan liittyy problemaattisia piirteitä klassisen kristologian valossa tarkasteltuna. Erikaisen antropologian ulottaminen koskettamaan myös Kristuksen persoonaa nostaa esille klassiset kristologiset ongelmat. Ks. Pihkala 1997, 188-190. Saarnivaaran mukaan Isä on suurempi kuin Poika: "Isä Jumala on suurempi kuin Poika. Jumala on Kristuksen Pää: Ihmistenkin keskuudessa isä on perheessä suurempi kuin poika, mutta poika silti on yhtä aidosti ihminen." JR, 90. Saarnivaaran kolminaisuusoppiin ja kristologiaan liittyvät problemaattiset kysymykset jäävät auki, koska tämän

Kristuksen hengessään hankkimaan lunastukseen liittyy kokemuksellinen ja emotionaalinen näkökulma. Saarnivaara korostaa ihmisen ja Jumalan välisessä suhteessa kokemusta ja oikeaa tunnesuhdetta. Erityisesti korostuu rakkaus ja sen menettämisestä seurannut syyllisyys. Omatunto on paikka, jossa ihminen kokee synnin syytöksen, syyllisyyden Jumalan edessä ja pelkää. Siksi myös Kristuksen työ tapahtuu "eksistentiaalisella" tasolla. Hän tuli ennen kaikkea vapauttamaan ihmisen omantunnon syytöksistä ja palauttamaan paratiisissa vallinneen tunnesuhteen.⁸⁵

Kun ihminen tulee osalliseksi Kristuksen omantunnon vapauttavasta työstä, hän myöntää syyllisyytensä ja sen häpeän Jumalan edessä. Ihmisen ja Jumalan väliseen suhteeseen liittyy myös persoonien välinen dialogi, samalla tavalla kuin kahden ihmisen väliseen suhteeseen. Jumala on loukkaantunut ihmisen huonosta käytöksestä ja rikkomuksesta. Kristus valmistaa ihmiselle paluun hyvään suhteeseen Jumalan kanssa, mutta ihmisen tulee nöyryä ja katua Jumalan edessä tapahtunutta välien rikkoontumista. Näin ihmisen pelastukseen liittyy psykologinen näkökulma: ennen kuin ihmistä voidaan auttaa, hänen täytyy myöntää ongelmansa. Syyllisyyden

tutkielman puitteissa ei ole mahdollista syventyä niihin.

⁸⁵"Syyllisyys ja siitä johtuva Jumalan viha ja kadotuksen uhka oli Lutherille ankara ja peljättävä todellisuus. Olemme nähneet, miten hän nuoruutensa aikana vapisi ja vaikeroi sen alla. Uskonpuhdistajanakin hänellä oli tuon tuostakin ahdistuksen aikoja, jolloin Jumalan viha ja tuomio häntä hirvittävänä painoi. ...Kuten ensimmäisen Aadamin lankeemus on saattanut koko ihmiskunnan tuomion alaiseksi syntiin syyllisenä, niin toisen Aadamin, Kristuksen, pelastusteko, hänen sovitustyönsä, on vapauttanut ihmiskunnan tuomiosta syyllisyyden poistamisen kautta." ST II, 43-44.

myöntämisen tapahduttua ihminen pääsee osallisuuteen Kristuksen hankkimasta syyllisyyden vapautuksesta.⁸⁶

Koska ihmisen sielu ja ruumis ovat neutraaleja, niin ihmisen tilan Jumalan edessä ratkaisee hänen sydämensä pneumatologinen tila. Ihmisen vanhurskaaksi julistaminen perustuu hänen henkensä oikeaan tilaan. Ihmisen persoonallisuuden ydin on varsinaisesti ihmisen sydämessä. Kristus on lunastanut ihmisen hengen eli ihminen on persoonana lunastettu ja Jumala katsoo siksi ihmiseen sydämen kautta. Jos sydämessä asuu Pyhä Henki, on ihminen synnitön Jumalan edessä, koska ihmisen sielussa ja ruumiissa olevat synnit eivät ole pneumatologista syntiä, vaan ainoastaan synnin jäänteitä. Saarnivaaran antropologia ulottuu täten myös vanhurskauttamisoppiin. Saarnivaaran teologia näyttää jäsentyvän pitkälti hänen erikoisen antropologiansa kautta.⁸⁷

⁸⁶"Kun Luther sanoo, että Kristus kantoi meidän syntisen persoonamme ja syyllisyytemme korjatakseen repeämän Jumalan ja ihmisen väliltä, niin hänellä näyttää olevan tässä kohden ajatus, jota voisimme sanoa "persoonallisuuden välttämättömyydeksi". Ihminen oli tehnyt syntiä ja rikkonut yhteytensä Jumalan kanssa. Tämän välien rikkoutuminen voitiin korjata siten, että synnin seuraukset, sen tuottama häpeä ja rangaistus, kärsittiin ja 'maksu' suoritettiin. Tämä pitää aina paikkansa persoonallisuuksien välisissä suhteissa. Kristus teki tämän olemalla samalla kertaa Jumalan ja ihmisten edustajana. Hän kantoi meidän syyllisyytemme, häpeämme ja rangaistuksemme. Mutta tullakseen osalliseksi tämän Kristuksen työn siunauksista ihmisen on tunnustettava syyllisyytensä ja otettava kantaakseen häpeänsä. Silloin hänen syyllisyytensä, häpeänsä ja rangaistuksensa pyyhitään pois Kristuksen tähden." ST II, 98. Vrt. Saarnivaara kirjoittaa: "Syntinsä ja syyllisyytensä tunnustava ja armoa rukoileva saa tämän lahjavanhurskauden ilman Jumalan lain vaatimusten täyttämistä." JK, 246. Saarnivaara ei ilmeisesti näe ongelmaa, joka liittyy voimakkaaseen tunnustamiseen ja aitouden vaatimukseen. Ks. ST I, 100.

⁸⁷"Osasyynä kristityn otollisuuteen Jumalan edessä on se, että hänen sydämensä suhde Jumalaan ja lähimmäisiin on Pyhän Hengen vaikutuksesta muuttunut oikeaksi. Jokseenkin samaa asiaa Luther tarkoittaa sanoessaan, että Jumala ei lue uskoville heidän syntejään, koska he taistelevat niitä vastaan ja katuvat niitä. Heidän sydämensä on sopusoinnussa Hänen tahtonsa kanssa, vaikka heidän lihassaan vielä onkin syntejä. Jumalalle ei näet ole suinkaan merkityksetöntä ihmisten arvostelemisessa se, että Hän on Henkensä kautta näin alkanut heissä työnsä ja että he uskovat Häneen sekä tahtovat vaeltaa kuuliaisina Hänelle. ... Luther lausuu asian myös niin, että Jumala ei lue lihassa jäljellä olevaa syntiä kadotukseksi, kun ihmisen korkein ja jaloin osa, hänen persoonallisuutensa ydin, on Hänen edessään vanhurskas. ... Ihmisen 'henki' muodostaa hänen varsinaisen persoonallisuutensa. Sen tilasta riippuu, miten Jumala

2.3 Hengellinen sodankäynti

Esimerkkinä Saarnivaaran teologian perusluonteesta käsitellään vielä kristityn elämää. Saarnivaaralle tyypillistä on korostaa kristityn hengellisen elämän eroa kristityn tavallisesta "maallisesta" elämästä. Myös tämä osaltaan kuvastaa hyvin paratiisin tilan heijastumisen koko teologiaan.⁸⁸

Kristittyjen tärkein tehtävä on hengellinen sodankäynti, koska ihmiset voivat pelastua ainoastaan Pyhän Hengen vaikuttaman muutoksen kautta. On tärkeää valvoa omaa ja toisten kristittyjen tilaa sekä tarvittaessa varoittaa heitä. Erityinen merkitys on kristittyjen yhteisellä rukouksella, sillä se vaikuttaa hengelliseen todellisuuteen. Kristittyjen ihmisten henget ovat Pyhän Hengen asuinsijoja ja voivat siksi osallistua tuonpuoleisessa tapahtuvaan hengelliseen sodankäyntiin. Oikea, uskossa tapahtuva rukoileminen on siksi kristityn tärkein tehtävä.⁸⁹

Maailma jakaantuu kahteen leiriin, jotka ovat sodassa toisiaan vastaan. Luomakunta on itsessään neutraali, mutta ihminen on henkensä kautta yhteydessä joko Saatanaan tai Jumalaan. Täten maailma on kristityn näkökulmasta jatkuvassa so-

arvostelee koko ihmistä."

ST III, 79-80. Erikoista on, että Wilfried Joestin (1967, 371) teologia muistuttaa Saarnivaaran ajattelua tässä kohden.

⁸⁸ST III, 29.

dassa. Kristittyjen tehtävä on taistella hyvän puolesta sekä henkilökohtaisessa elämässään että yhteiskunnallisella tasolla.⁹⁰

Maailman kaikki uudestisyntyneet kristityt ovat yhdessä taistelemassa Jumalan puolella. Siksi seurakuntaa voidaan kuvata armeijaksi, joka taistelee pahan henkivaltoja vastaan. Oikea seurakunta muodostuu kaikista ihmisistä, jotka ovat Pyhän Hengen valtaamia. Ihmisen sydämessä tapahtuneen muutoksen ja sitä seuraavan pyhityselämän ansiosta oikeat kristityt tunnistavat toisensa lähes poikkeuksetta. Tämä auttaa kristittyjä yhteisessä taistelussa syntiä vastaan.⁹¹

Hengellinen sodankäynti on käynnissä myös Jumalan ja Saatanan välillä. Saatana yrittää loppuun asti turmella Jumalan työtä ihmisessä ja estää ihmisen uudestisyntymisen. Ihminen kokee Saatanan ja Jumalan välisen sodan herätyksen tilassa ollessaan taisteluna omassatunnossaan. Saatana yrittää saada synnintunnossa olevan ihmisen luottamaan omavanhurskauteen tai vaihtoehtoisesti pyrkii estämään ihmisen pääsyn Jumalan yhteyteen saattamalla hänet epätoivon tilaan.⁹²

⁸⁹ST II, 200; ST III, 217-218.

⁹⁰ST II, 149. VH, 5.

⁹¹ST II, 160, ST III, 72,73.

⁹²"Siksi pimeyden ruhtinas koettaa estää lakia vaikuttamasta synnintuntoa. Hän on synnin vaikuttaja, ja hän olisi itsensä kanssa ristiriidassa, jos hän vaikuttaisi vaivaa ja murhetta synnin tähden. Mutta kun Jumalan laki ja Pyhä Henki sitä vaikuttaa ja rupeaa siten vetämään ihmistä Kristuksen luo, niin Saatana koettaa turmella tätä Jumalan työtä johtamalla joko omavanhurskauteen tai epätoivoon, ja ihmisen oma turmelus on siinä hänen hyvänä liittolaisenaan. Täten synnintunto ja siitä johtuva hätä on Jumalan työtä lain kautta, kun sitävastoin omavanhurskauden tiehen turvaaminen ja epätoivo johtuvat siitä, että Saatana ja ihmisen liha koettavat vääristää ja turmella ihmisen turmioksi tätä Jumalan työtä, käyttäen siinä välineinään Jumalan omia aseita. Se, että ihminen kuitenkin todellisessa katumuksessa pääsee evankeliumin kautta uskoon, on siksi Jumalan Hengen suuri ihmetyö." ST II, 141-142.

3. JUMALAN ILMOITUS JA RAAMATTU

3.1 Ilmoitussana ja armonvälinesana

Saarnivaaran tekee eron Jumalan sanan kahden eri muodon välille, jotka ovat ilmoitussana ja armonvälinesana. Saarnivaaran opettaja Antti J. Pietilä käyttää dogmatiikassaan juuri samanlaista erottelua, mutta sisällöllisesti se poikkeaa jonkin verran Saarnivaaran esittämästä mallista.⁹³ Molemmille on yhteistä kuitenkin ilmoitus-sanan näkeminen stabiilina ja voimattomana, mutta seurakunnassa julistettavan armonvälinesanan puolestaan elävänä ja voimallisena.⁹⁴

"Raamattuun kirjoitettu sana on ilmoitussanaa, joka on uskon, julistuksen ja elämän ohje. Julistettu sana on armonvälinesanaa, joka perustuu Raamattuun ja ammentaa siitä, mutta joka on *elävää, uskovien ihmisten julistamaa sovitussanomaa, anteeksiantamuksen sanaa*."⁹⁵

Erikoista jaottelussa on se, että ilmoitussana voi välittää lakia ja omantunnon heittävästä julistusta, mutta evankeliumia ei voi ilmoitussanasta omistaa tai "kuulla".

Ihminen voi saada ja "omistaa" syntien anteeksiantamuksen ainoastaan kuulemalla

⁹³Pietilä 1932, 276-286. Pietilän ja Saarnivaaran perusajatus on sama: armonvälinesana on ilmoitussanasta ammennettua elävää, vaikutusvoimaista julistusta. Saarnivaara antaa hieman eri selityksen armonvälinesanan synnylle ja vaikutukselle. Pietilällä korostuu voimakkaasti armonvälinesanan tilannesidonnaisuus ja historiallisuus, Saarnivaara korostaa armonvälinesanan pneumaattisuutta ja vaikutusta omassatunnossa.

⁹⁴Myös Osmo Tiirilälle (1968, 192), joka oli Antti J. Pietilän oppilas, Jumalan sana on ilmoitussanaa ja armonvälinesanaa. Jaottelu on pitkälti sama kuin Saarnivaaralla, mutta Tiirilä korostaa ilmoitussanan ja armonvälinesanan yhteenkuuluvuutta. Tiirilälle myös ilmoitussanan suora lainaaminen eli Raamatun lukeminen on joissakin tapauksissa armonvälinesanaa.

⁹⁵ ST II, 260. (Kursivointi VP) Vrt. Erikson 1994, 114.

julistajan julistamaa sanaa, koska se voi olla elävää ja voimallista. Ilmoitussanassa ei ole Pyhän Hengen voimaa ja vaikutusta, vaan se täytyy tehdä eläväksi. Kuitenkaan edes uskovien julistama sovitussanoma ei automaattisesti synnytä uskoa.⁹⁶

Ilmoitussanassa olevat Jeesuksen ja apostolien saarnat eivät ole enää aktuaalisia, eivätkä siksi voi välittää syntien anteeksiantamusta. Niiden voima liittyi vain siihen historialliseen tilanteeseen, jossa ne julistettiin. Syntien anteeksiantamus tapahtuu aina seurakunnassa, elävien ihmisten kautta. Evankeliumi täytyy kuulla ihmisten suusta julistettuna.⁹⁷

Asia selittynee aiemmin käsitellyn ihmiskuvan kautta. Varsinaisesti evankeliumi ei koskaan tule "kuulemalla", vaan se on ennen kaikkea pneumaattinen tapahtuma.

⁹⁶"Jumalan toiminta ei seuraa konemaisesti ihmisten toimintaa eikä armonvälineiden käyttöäkään, vaan Hän käyttää näitä välineitä ja työtovereita oman tahtonsa mukaan. Siunaus ja vaikutus riippuu yksin Jumalasta ja hänen Henkensä työstä." ST II, 166. Ks. Braaten 1989, 3. Esikoislestadiolainen käsitys Jumalan sanasta on hyvin samantyyppinen Saarnivaaran käsityksen kanssa. Varsinaista sanaa on Pyhässä Hengessä julistettu elävä sana, joka pitää yhtä Raamatun sanan kanssa. Raamattu itsessään on kuitenkin ilman vaikutusvoimaa. Raamatun sanalla ei ole voimaa antaa syntejä anteeksi. Blom 2001, 126s.

⁹⁷"Raamattu on uskomme ja elämämme ohje ja ojennusnuora. Se on myös kristillisen kirkon julistuksen ja opetuksen lähde ja ohje. Mutta onko Raamatun kirjoitettu sana myös armonväline, jonka avulla Jumala tekee ihmisen osalliseksi armostaan ja syntien anteeksiantamuksesta? Toimittavatko apostolit ja muut Uuden testamentin kirjoittajat sovituksen virkaansa myös kuolemansa jälkeen kirjoitustensa avulla? Vai onko sovituksen virka ja avainten valta annettu vain kunakin aikana eläville kristityille? Olemme aikaisemmin esittäneet lukuisia lausuntoja, joissa Luther näyttää opettavan, että synnit on saatava anteeksi seurakunnassa julistetun, maan päällä elävien uskovaisten saarnaaman evankeliumin välityksellä. Sen sijaan ei ole helppo löytää Lutherin kirjoituksista ja saarnoista lausuntoja, joissa hän opettaisi syntien anteeksisaamista ja uskon syntymistä kirjoitetun sanan lukemisen kautta. Sensijaan hän usein puhuu evankeliumista elävien ihmisten julistamana sanana." ST II, 256. Vrt. Braaten 1989, 20s. Zidbäckin (1941b, 26s) mukaan lestadiolaisuuden toinen "oppi-isä" Juhani Raattamaa käytti julistetusta sanasta termiä "elävä sana", jolla hän tarkoitti julistajan Raamatusta ammentamaa aktuaalista sanaa, jolla oli voima antaa synnit anteeksi. Raattamaan ja Saarnivaaran käsitykset ovat tässä kohden identtiset. Ks. Erikson 1999, 55s. Ks. myös Junttila 1981, 115s. Vrt. Niemisen (2001, 48-49) mukaan myös Grundtvik edellyttää suullista julistusta. Perusteet ja seuraukset ovat kuitenkin suurelta osin erilaiset kuin Saarnivaaralla. Myös Grundtvik oli auktoriteetti ja esikuva Saarnivaaralle. Ks. HE III, 3-25.

Ensin ihminen tulee Pyhän Hengen valtaamaksi ja sen jälkeen hän ymmärtää kuulemansa sanoman. Pyhä Henki antaa voiman ja kyvyn uskoa evankeliumin lupauksiin. Uskovan julistajan tarpeellisuus on hyvin ymmärrettävää, koska hänen julistamaansa sanaan liittyy Pyhän Hengen vaikutus. Samat sanat uskovan suusta ja epäuskoisen suusta lausuttuna eroavat nimenomaan pneumaattisen voiman osalta.⁹⁸

Ihmisen täytyy ensin uudestisyntyä, saada Pyhä Henki, ja sen jälkeen hän muuttuu sisäisesti sekä järjen että tunteiden osalta. Muutos mahdollistaa sen, että hänen järkensä ymmärtää Jumalan ilmoitussanaa. Ihmisessä olevan synnin vuoksi hän voi tulla uskoon vain vaikutusvoimaisen armonvälisesanan kautta. Evankeliumi vastaanotetaan "eksistentiaalisella tavalla", jossa ihmisen koko olemus on voimakkaasti mukana. Ihmisen järki voi ainoastaan vastaanottaa ilmoitussanaa, Jumalan käskyjä ja ohjeita, ei evankeliumia eli armonvälisesanaa.⁹⁹

3.2 Kirjoitettu sana Jumalan tahdon ilmoittajana

⁹⁸Julistettu sana on armonvälisesanaa, joka perustuu Raamattuun ja ammentaa siitä, mutta joka on elävää, uskoviensa ihmisten julistamaa sovitussanomaan, anteeksiantamuksen sanaa. Sen kautta Jumala armoittaa ja vanhurskauttaa syntisen. Vasta silloin ihminen oikein ymmärtää Raamattuakin, sillä se on syntynyt Pyhän Hengen saaneen seurakunnan helmassa." ST II, 260. "Pyhän Hengen saaminen merkitsee ennen muuta sitä, että syntiensä tähden raskautettu sielu saa voiman uskoa omalle kohdalleen syntien anteeksiantamuksen ja pääsee käsittämään Kristuksen sovitus- ja lunastustyön sielunsa autuudeksi ja omantuntonsa turvaksi." ST III, 14. Vrt. Erikson 1996, 128s. Ks. Sihvonen 1980, 59. Vrt. Saarnivaaran käsitys on identtinen esikoislestadiolaisen käsityksen kanssa. Julistaja on välttämätön "sovitin" Raamatun ja ihmisen välissä. Saarnivaaran käsitys poikkeaa esikoislestadiolaisesta näkemyksestä seurakuntakäsityksen osalta. Blom 2001, 135.

⁹⁹Koska synninhätä että vanhurskauttamisen rauha Kristuksessa ovat sydämessä ja omassatunnossa koettavia asioita, ihmisestä ei voi tulla kristittyä pelkästään 'vakaumuksen tietä', toisin sanoen tieto- ja tahtoelämässä tapahtuvan 'mielenmuutoksen' kautta. Nykyajan luterilaisuudessa yleinen tunteitten liikkeelle panemisen pelko merkitsee vieraantumista Lutherin kristillisyydennäkemyksestä. Todelliset herätykset ovat aina tuoneet mukanaan omantunnon hätää ja rauhaa, jotka ovat ihmisolemusta pohjiaan

Kirjoitetun sanan eli Raamatun suhde ihmiseen on rationaalinen. Julistettu armonvälisesana ja Pyhä Henki vaikuttavat ihmisen sisäisen muutoksen, mutta tässä tapahtumassa ei tapahdu informaation siirtoa. Tämän vuoksi ihminen uudestisyntymisen jälkeen tarvitsee oikeaa tietoa Jumalasta ja kristityn vaelluksesta. Vähitellen kristitty kasvaa tiedollisella tasolla omaksuessaan uutta tietoa Raamatusta.¹⁰⁰

Raamattu on tarkoitettu ennen kaikkea seurakunnan käyttöön. Raamattu on syntynyt seurakunnan helmassa ja on tarkoitettu seurakunnan tietolähteeksi. Täten voidaan Pyhän Hengen ja sanan suhdetta luonnehtia seuraavanlaiseksi: Raamattu on alkuperältään Pyhän Hengen seurakunnan keskuudessa inspiroima kirja, jonka muoto on muuttumaton. Itsessään Raamattu on kuitenkin 'kuollut', sillä se on vain kirjoitettua sanaa, joka omaa kyllä oikean tiedon Jumalasta, mutta on ilman voimaa. Kirjoitettu sana ei voi vaikuttaa ihmisen eksistenssissä tapahtuvaa muutosta eli uudestisyntymistä. Raamattu ei siksi itsessään omaa evankeliumia, vaan se on "tietokirja", joka ilmoittaa Jumalan tahdon. Pyhä Henki voi tehdä Raamatusta olevan tiedon eläväksi, ja täten Pyhä Henki on sanan yläpuolella.¹⁰¹

myöten järkyttäviä kokemuksia. Niin on aina, missä Jumalan Henki tekee työtään." ST II, 190. SA, 24.

¹⁰⁰ST III, 104. Ks. Hägglund 1959, 30-40. Hägglund pyrkii tekemään selkoa järjen (ratio) ja uskon (fides) suhteesta Lutherin ajattelussa.

¹⁰¹ST II, 258-260. "Luther sanoo monet kerrat nimenomaan, että laki ei vaikuta katumusta eikä evankeliumi uskoa ilman Pyhän Hengen läsnäoloa ja vaikutusta." ST II, 184 Vrt. Prenter 1954, 129.

Huomattava on myös Saarnivaaran painotus siinä, että Raamattu ilmoittaa erityisesti Jumalan tahdon ja sillä on kristittyä ohjaava tehtävä. Ihminen ei voi "saada" evankeliumin lupauksia lukemalla Raamattua, vaan ainoastaan kuulemalla julistettua sanaa. Kuitenkin *Raamattu toimii käskyjen ja ohjeiden osalta myös luettuna* ja ihminen voi tulla omantunnon herätykseen Raamatun lukemisen kautta.¹⁰²

"Ihmisillä oli laki ja käskyjä ennen lankeemustakin. Luther korostaa, että kristityn vaelluksen tulee olla Jumalan sanan mukaista. Hänen tulee noudattaa hyviä tekoja tehdessään ja pahoja välttäänsään Jumalan ilmoitettua tahtoa, Hänen käskyjään ja lakiaan. On 'hurmahenkistä' ajatella, että Pyhä Henki ilmoittaisi Jumalan tahdon välittömän ilmoituksen eikä sanan kautta."¹⁰³

Asian ymmärtämiseksi on hyvä verrata asiaa paratiisissa vallinneeseen tilaan: Adam koki Jumalan rakkauden ja hän oli kuuliainen Jumalan käskyille. Rakkauden kokemus perustui Jumalan asumiseen ihmisen sisimmässä. Kokemusta seurasi iloinen kuuliaisuus Jumalan käskyille. Näin myös kristitty elää "pelastusvarmuudessa", voimakkaassa turvallisuuden ja rakkauden tunnesuhteessa, jossa hän kokee Jumalan rakkauden ja anteeksiantamuksen omassatunnossaan. Tätä seuraa iloinen kuuliaisuus Jumalan ohjeille, jotka Jumala on ilmoittanut hänelle Raamatussa, joka on annettu seurakunnan kautta ohjeeksi kristityille sekä tiedolliseksi pohjaksi evankeliumin julistamiselle.¹⁰⁴

¹⁰²ST II, 49.

¹⁰³ST III, 144.

Saarnivaara on käyttänyt paljon J. Th. Muellerin kirjaa *Christian Dogmatics*, varsinkin opetustyössään, ja hän antaa sille tunnustusta: "Mueller on meidän aikamme 'oikeaoppisen' luterilaisuuden edustaja." Kuitenkin kysymyksessä Pyhän Hengen ja Raamatun suhteesta hän on Muellerin kanssa eri mieltä. Saarnivaara lainaa Muelleria:

"Sana on aina vaikuttava, kun sitä käytetään, koska se on henki ja elämä...Tämä yliluonnollinen voima... on aina erottamattomasti jumalallisessa sanassa, koska Pyhä Henki on erottamattomasti jumalallisessa sanassa, koska Pyhä Henki on erottamattomasti siihen yhtyneenä, niin että emme saa koskaan pitää jumalallista sanaa vailla jumalallista vaikutusvoimaa olevana tai 'elottomana välineenä', jota Pyhä Henki käyttää vaikuttavasti vain määrättyillä ehdoilla, milloin hyväksi näkee. Päinvastoin siellä, missä jumalallinen sana on, siellä on myös Jumalan Henki; ja milloin tahansa henkilö käyttää Jumalan sanaa jossakin muodossa, Jumala vaikuttaa siinä." -*Muellerin tässä esittämä käsitys ei ole täysin yhtäpitävä Lutherin ajatusten kanssa: Luther ei ajattele sanan ja Hengen olevan sillä tavalla 'metafyysisesti' yhteenkuuluvia kuin Mueller väittää.Tällaisissa Lutherin lausunnoissa ja esittämässämme Muellerin selityksissä olevat käsitykset ovat ilmeisesti ristiriidassa toistensa kanssa. Muellerin lausuntoa ei voida tukea Raamatulla eikä Lutherin lausunnoilla. Prenter on oikeassa sanoessaan, että juuri siksi, että Kristuksen läsnäolo sanassa on todellista läsnäoloa, se on samalla jumalallinen ilme, joka voi olla vain rukouksen ja odotuksen kohde, ei itsestään selvä asia.*¹⁰⁵

Saarnivaaralle Raamattu on kirja, joka on muodollisesti Jumalan ilmoitusta, mutta se täytyy vielä elävöittää Jumalan Hengen erityisestä vaikutuksesta. Vahva kahden todellisuuden rajaus selittää Raamatun ja Pyhän Hengen toisistaan erillään olemisen. Pyhä Henki ei varsinaisesti liity sanaan, vaan ihmisen henkeen. Julistaja on siksi tarpeellinen välikappale ja 'sovitin' Raamatun ja Pyhän Hengen välillä. Juma-

¹⁰⁴ST III, 108. TS, 63.

lan sanan eläväksi tekeminen tapahtuu aktuaalisessa julistustilanteessa. Kuitenkaan edes uskovon julistama sana ei vaikuta automaattisesti uskoa, vaan Pyhän Hengen täytyy tehdä sana vaikuttavaksi kuulijan sydämessä.¹⁰⁶

3.3 Ihminen sanan vastaanottajana

Ihmisen ja Jumalan välinen suhde on Saarnivaaralle sekä Pyhän Hengen asumista ihmisessä että vaikutussuhde. Hengen osalta ihminen on yhdistynyt Jumalaan, mutta sielu ja ruumis ovat ainoastaan vaikutussuhteessa. Oikein julistettu armonvälinesana ja rukous ovat tekijöitä, jotka mahdollistavat ihmisen eksistenssissä tapahtuvan uudestisyntymisen. Jumala vaikuttaa tässä tapahtumassa ihmisen eksistenssiin siten, että ihminen voi konkreettisesti kokea uudestisyntyvänsä.¹⁰⁷

Uudestisyntyminen ei kuitenkaan ole pelkästään pneumaattinen tapahtuma, vaan siihen liittyy myös tiedollisia ja kokemuksellisia piirteitä. Ennen hengessä tapahtuvaa suurta muutosta ihminen kokee turvattomuutta ja Jumalan pelkoa. Hän tiedostaa olevansa Jumalan tuomion ja vihan alainen, mutta kyse ei ole rationaalisesta

¹⁰⁵ST II, 184.(Kursivointi VP)

¹⁰⁶"Ihmisen vallassa ei ole omistaa lohdutukseen enempää julistettua kuin kirjoitettua Jumalan sanaa. Sen vaikutus ja siitä saatu lohdutus riippuu Pyhästä Hengestä: siitä, tekeekö Hän sanan vaikuttavaksi ja sydämelle eläväksi vai ei. Jumalan sana ei ole aina samalla tavalla 'mekaanisesti' vaikuttava voima eikä sen ja Pyhän Hengen välillä ole 'metafyysistä yhteyttä', kuten luterilaisuudessa on usein ajateltu. Henki on sanan yläpuolella ja käyttää sitä tahtonsa mukaan, mutta milloin hän puhuu ihmisille ja tekee heidät armosta osallisiksi, hän tekee sen sanan välityksellä." ST II, 258. HG, 159. TS, 23. Vrt. Erikson 1999, 56. Ks. Cleve 1986, 253.

¹⁰⁷"Jumalan Hengen ja armon saamiseen tarvitaan kaksi asiaa: rukous ja armonvälineiden käyttö. Kristus lupaa, että taivaallinen Isä antaa Henkensä niille, jotka sitä häneltä anovat, mutta hän lupaa antaa

ymmärtämisestä, vaan ihminen tiedostaa asian omassatunnossaan. Ihminen voi tietää olevansa syntinen kuulemansa julistuksen perusteella, mutta ilman eksistenssissä tapahtuvaa Pyhän Hengen vaikutusta tieto ei muuta hänen suhdettaan Jumalaan. Tieto voi saada aikaan ainoastaan ulkonaista parannusta, joka saattaa ihmisen oma-vanhurskauden tilaan.¹⁰⁸

3.4 Raamatun tulkinta ja teologia

Kysymys Raamatun tulkinnasta on erittäin keskeisessä asemassa Saarnivaaran tuotannossa. Voimakkain muutos Saarnivaaran teologisessa ajattelussa tapahtui juuri Raamatun tulkinnan alueella. Helsingissä opiskellessaan Saarnivaara oli A. F. Puukon oppilas, ja hän omaksui historiallis-kriittisen metodin. Myöhemmin, jatko-opintojen aikana, Saarnivaaran käsitykset muuttuivat voimakkaasti.¹⁰⁹

Ensimmäillä työjaksolla Yhdysvalloissa Saarnivaaran kiinnostui kreationismista ja fundamentalismista, ja hän tuli myöhemmin yleisesti tunnetuksi Suomessa nimenomaan fundamentalistisen raamatuntulkinnan edustajana. Saarnivaaran itsensä mukaan hänelle auktoriteetteja ovat esimerkiksi J. I. Packer, B. B. Warfield ja J. Orr, joita pidetään niin sanotun klassisen fundamentalismin edustajina. Saarnivaara

Henkensä 'uskossa kuulemisen kautta.'" ST II, 253.

¹⁰⁸ST III, 178.

¹⁰⁹Talonen 2000, 22s.

edellyttää teologian harjoittajalta oikeaa uskoa, luottamusta ja kuuliaisuutta Jumalan sanalle.¹¹⁰

Varsinaista sanaa on julistettu, elävä armonvälinesana, joka kuitenkin aina pohjautuu Raamattuun ja on yhtenevä sen kanssa. Raamattu sisältää täten oikean tiedon Jumalasta ja Kristuksesta. Oikea julistaja on Jumalan Pyhän Hengen vaikutuksessa ja osaa oikein käyttää tätä tietoa. Julistajan julistama sana ei ole enää ihmisen julistamaa sanaa, vaan jumalallista, koska Jumala on siinä vaikuttamassa läsnäolollaan.¹¹¹

Kirjoitetussa sanassa ei ole Pyhän Hengen elävöittävää voimaa, ja siksi se ei vaikuta uskoa. Raamatun ymmärtäminen ilman Pyhää Henkeä ei ole mahdollista, ja uskoillekin sanan avautuminen on kiinni Pyhän Hengen valaisusta. Henki avaa niin

¹¹⁰VRL, 6-9. Auranen 1991, 17. Torrey 1990, 5-7. Saarnivaara voidaan pitää klassisen fundamentalismin edustajana. Hän kirjoittaa: "Kun mainittuja 'tieteellisiä' periaatteita on sovellettu Raamatun ja kristinuskon tutkimiseen, siitä on jouduttu poistamaan sen yliluonnollinen aines ja sen mukana Jumalan ilmoitus, Kristuksen jumaluus, hänen sikiämisensä Pyhästä Hengestä ja syntymänsä neitsyestä, hänen ruumiillinen ylösnousemuksensa, maailman syntien sovitus, uudestisyntyminen Pyhästä Hengestä, Kristuksen toinen tuleminen kunniaissa ja kirkkaudessa..." SB, 13. Ellingsenin (1998, 49) mukaan klassisen fundamentalismin tuntomerkkejä ovat juuri Saarnivaaran luettelemat artiklat. Saarnivaara oli 1950-luvun alussa luennointimatalla Chicago Lutheran Theological Seminanyssä ja tutustui siellä pastori Byron Nelsoniin. Saarnivaara innostui Nelsonin kreationismia käsittelevistä kirjoista ja Saarnivaara kirjoitti itsekin myöhemmin vuonna 1959 kreationistisen teoksen "kaikkeuden synty - polveutumisoppi ja luomisusko luonnon tosiasiajn valossa" ja vuonna 1964 "Luominen ja vedenpaisumus vai kehitys ja sadat vuosimiljoonat?". Auranen 1991, 27-28. Viitala 1984, 16. Talonen 2000, 22s.

¹¹¹"Koska kristillinen julistus on raamatullisen evankeliumin saarnaamista, niin Raamattu ja saarnaaminen ovat erottamattomat. Ne sulautuvat yhteen. Vain Raamattuun perustuva julistus vie meidät Kristuksen luo ja hänen tuntemiseensa. ... Raamattuun perustumaton opetus ja julistus on 'inhimillistä' opetusta ja lohdutusta, kun sitävastoin raamatullinen julistus tuo mukanaan Jumalan avun. Sana ei ole inhimillistä sen vuoksi, että se on ihmisten puhumaa. Se on sellaista, jos se sisältää vain inhimillisiä ajatuksia ja mietteitä, jotka ovat ristiriidassa Jumalan sanan kanssa. Raamatun mukainen julistus ei ole inhimillistä, vaikka se tapahtuu ihmisten suulla tai ihmisten kynällä." ST II, 255. Ks. Ruokanen 1985, 91s.

ilmoitussanan kuin armonvälisesanankin. Jumala ei vaikuta mekaanisesti sanan kautta, vaan spontaanisti milloin tahtoo.¹¹²

Raamatun sanaa ei tule yrittää tulkita, vaan tulee pitäytyä sanalliseen merkitykseen.

Raamattu sisältää kaiken tiedon mitä kristitty tarvitsee ja sen tulkitsemiseen ei tarvita ulkopuolista ohjetta:¹¹³

"Raamattu sisältää kaiken, mitä seurakunta ja yksityinen ihminen tarvitsee pelastukseen ja ohjeeseen vaellustaan ja työtään varten. Se sisältää myös periaatteet Raamatun itsensä tulkitsemista varten. Raamattu ei siksi tarvitse selittäjäkseen, oikaisijäkseen eikä täydentäjäkseen enempää kirkollista perimätietoa kuin inhimillistä järkeäkään. Se vaatii itselleen oikeutta arvostella ja tuomita näitä kumpaakin. Ihmisten - niin kirkon kuin yksityistenkin - sanoja ja käsityksiä on arvosteltava ja tuomittava Jumalan sanalla. Jokainen tosi kristitty *uskoo yksinkertaisesti ja lapsenmielisesti kaiken*, mitä Jumala sanassaan sanoo, ja hän rukoilee Jumalalta armoa kuuliaisuuteen kaikelle, mitä Hän sanassaan käskää."¹¹⁴

Järjen vastaväitteet tulee hylätä ja alistua nöyrästi ja yksinkertaisesti ilmoitettuun sanaan. Pyhä Henki avaa sanan oikealla tavalla uudestisyntyneelle, ja kristityn on rukoiltava Jumalalta valoa ja Hengen johdatusta Raamatun oikeaan ymmärtämiseen. Tämän vuoksi ilmoitussanaa ei tarvitse tulkita, koska se ei avaudu oikein jär-

¹¹²"Sen vaikutus ja siitä saatu lohdutus riippuu Pyhästä Hengestä: siitä, tekeekö Hän sanan vaikuttavaksi ja sydämelle eläväksi vai ei. ...Henki on sanan yläpuolella ja käyttää sitä tahtonsa mukaan, mutta milloin hän puhuu ihmisille ja tekee heidät armosta osallisiksi, hän tekee sen sanan välityksellä. ST II, 258. Vrt. Sihvonen 1980, 58.

¹¹³Ajatus pitäytymisestä sanalliseen merkitykseen on ongelmallinen semantiikan kannalta tarkasteltuna. Ks. esim. Karlsson 1998, 203s. Vrt. Ramm 1995, 126s.

¹¹⁴OJ, 10. (Kursivointi VP) Saarnivaara vaikuttaa epäjohdonmukaiselta, koska hän itse tukeutuu tunnustuskirjoihin useissa tapauksissa perustellessaan ajatuksiaan ja väitteitään. Ilmeisesti tunnustuskirjat eivät kuulu hänen mielestään traditioon, vaan hän hyväksyy ne siltä osin kuin ne edustavat raamatullista tulkintaa hänen oman näkemyksensä mukaan.

jelle, vaan Jumala avaa sen Pyhän Hengen työn kautta. Pyhä Henki vaikuttaa kristityssä uskon, joka uskoo kaiken mitä Raamattuun on kirjoitettu. Saarnivaara näkee tulkittamisen inhimillisenä viisautena, filosofiana, joka johtaa eksytykseen.¹¹⁵

Raamatun oikea tulkinta avautuu elävän uskon kautta. Jumalan salaisuudet ja Raamattu eivät avaudu järjen ja tiedon avulla, vaan Pyhä Henki, joka asuu kristityssä, avaa Jumalan salaisuuksia. Myöskään systemaattinen, oikeaan oppiin pyrkiminen, ei avaa Raamattua. Informatiivisesti oikea tieto ja opetus eivät sisällä jumalallista voimaa, mutta liittymällä oikeiden uskossa olevien julistajien tulkintaan voi myös epäuskoisen julistus joissakin tapauksissa olla jumalallista. Asia selittyy ilmeisesti siten, että uskossa olevien julistajien tulkinta pohjautuu oikeaan omantunnon eksistentiaaliseen tulkintaan, jota on valaissut Pyhä Henki. Näin epäuskoinen toi-

¹¹⁵"Luther vaatii yksinkertaista ja 'sokeaa' alistumista Jumalan sanaan ja järjen vastaväitteiden hylkäämistä. ... Käsitellessämme Lutherin ajatuksia ihmisen langenneesta tilasta näimme, että eräs synnin alkujuuri on se, että ihminen ei tahdo alistua kuuliaisiksi Jumalan sanalle, vaan epäilee sitä ja asettaa omat mietteensä sen tilalle. Tästä johtuu kaikki jumalattomuus ja epäjumalanpalvelus, kuten yleensäkin ihmisten uskonnolliset harhailut. Tästä on peräisin myös kristillisissäkin kirkkoissa usein tapahtunut inhimillisen viisauden, filosofian, sekoittaminen yhteen Jumalan ilmoituksen kanssa, niin että tämä ilmoitus turmeltuu ja ihmiset eivät saa tietää totuutta eikä pelastuksen tietä. Vain yksinkertaisesti ja nöyrästi Jumalan ilmoitetussa sanassa pysymällä niin yksityinen ihminen kuin kirkkokin varjeltuu eksymyksen teiltä." ST II, 255-256. VRL, 34s. OJ, 9-14. Ks. Frame 1986, 225. Vrt. Hieman samantyyppisen vaatimuksen on esittänyt tunnettu biblisti Johann Albrecht Bengel, joka vaati sellaisen teologian harjoittamista, jossa lähdetään liikkeelle suoraan Raamatusta ja käytetään vain Raamatun käsitteitä. Vaatimuksena on puolueettomuus ja vapaus ennakkokäsityksistä. Raamattua on lähestyttävä ilman esiyymmärrystä. Heinonen 1987, 13, 32. Myös Erikson (1994, 123s) näkee Lutherin opettavan Raamatun yksinkertaisiin sanoihin pitäytymistä. Mielenkiintoista kuitenkin on, että sisällöllisesti tämä johtaa Lutherilla täysin erilaiseen ajatteluun esimerkiksi armonvälineistä kuin Saarnivaaralla. Eriksonin näkemyksen mukaan Luther opettaa sekä Raamatun kirjaimiin pitäytymistä että tulkintaa yhtä aikaa: "Raamatun ymmärtäminen edellyttää oikeaa tulkintaa". Toisin kuin Erikson tulkitsee Forsberg 1986, 227s. Ks. myös Thiselton 1992, 183-189.

mii armonvälisesanan siirtäjänä, jos hän ei "pilaa" voimavaikutusta omalla toiminnallaan.¹¹⁶

Saarnivaaran näkemyksen mukaan oikea teologian harjoittaminen on mahdollista vain uudestisyntyneille kristityille. Tämä vaatimus selittyy hyvin sillä, että ihminen käsittelee jumalasuhteeseen liittyviä asioita omassatunnossaan, ei järjessään. Varsinainen teologia on Saarnivaaran mukaan käytännöllistä tiedettä, julistusta ja opetusta, joka soveltaa Raamattua nykyajan ihmisten aktuaaliseen tilanteeseen heidän sielujensa pelastamiseksi ja pyhittämiseksi. Epäuskoisen ihmisen järki ei ole Pyhän Hengen valaisema, eikä hän ymmärrä asioita oikein omassatunnossaan. Väärä tunnesuhde Jumalaan estää epäuskoista harjoittamasta oikeaa teologiaa. Epäuskoinen ei kuule omassatunnossaan Jumalan ääntä oikealla tavalla, ja siksi hän ei voi myöskään järjellään tutkia Jumalaan liittyviä asioita.¹¹⁷

¹¹⁶"Jumalan sanaa tuskin voi saarnata edes opillisesti aivan oikein oikeaoppinen, mutta hengellisesti sokea mies. Jos hän kuitenkin uskollisesti seuraa oikein opettavia saarnaajia, niin hän voi puhua lähimain oikein ja poikkeustapauksissa Jumala saattaa vaikuttaa jotakin sellaisenkin julistuksen välityksellä." ST II, 176-177. LL, 12-13. Ks. Erikson 1996, 130. Martikaisen (1987, 54-63) mukaan Lutherin teologiassa opilliset lauseet viittaavat suoraan reaaliseen kohteeseen. Usko ja tieto kuuluvat erottamattomasti yhteen. Tieto Kristuksesta on evankeliumia, joka synnyttää uskoa. Kristusta ei ole olemassa ilman oppia. Saarnivaaran ajattelussa usko syntyy pneumaattisella tavalla omantunnon kautta. Vasta uudestisyntyminen valaisee järjen ymmärtämään Raamatussa olevaa tietoa.

¹¹⁷"Ihmisen luontainen turmelus saattaa hänet täten alituisen tuntemaan epäluottamusta Jumalaa ja hänen sanaansa kohtaan. Siitä johtuen hän etsii apua 'luotettavimmista' lähteistä, omista aikaansaannoksistaan tai muilta 'jumalilta'. Pohjimmaisena syynä tähän on hänen syyttävä omatuntonsa, joka panee hänet pelkäämään Jumalan vihaa, tietämättä kuitenkaan, miten päästä sovintoon Jumalan kanssa ja saada hänen suosionsa avukseen ja turvakseen. Siksi hän koettaa keksiä omia keinojaan. ... Epäuskon tilassa ihmisen ymmärrys on niin pimentynyt, että tietämättömyydessään hän yrittää palvella Jumalaa vastoin Hänen tahtoansa, sillä hänellä on aivan väärä käsitys Jumalasta ja hänen tahdostaan. Jopa hän hylkää Jumalan ilmoituksen ja pitäytyy itsenäisesti omiin mielipiteisiinsä. Täten hän asettuu 'Jumalan istuimelle' kahdessakin merkityksessä: hän panee omat ajatuksensa Jumalan sanan tilalle ja omat aikaansaannoksensa Jumalan armon ja tekojen tilalle. Luonnollinen ihminen ei ymmärrä lain enempää kuin evankeliumin oikeaa tarkoitusta ja käyttäessään kumpaakin väärin hän paljastaa ymmärryksensä pimittymisen ja vihamielisyytensä Jumalaa ja hänen säätämäänsä pelastusjärjestystä vastaan." ST II, 36-37. VRL, 6-9. OJ, 35. Vrt. Frame 1986, 228. Ks. Ruokanen 1987, 154. Vrt. Myös Louhivuori (1985,

Saarnivaaran näkemys hermeneutiikasta on hyvä liittää hänen ajatukseensa järjen ja omantunnon suhteesta. Koska ihminen käsittelee jumalasuhteeseen liittyviä asioita omassatunnossaan eikä järjessään, on hyvin ymmärrettävää, miksi epäuskoiset eivät voi harjoittaa oikeaa teologiaa. Tämän valossa on kuitenkin erikoista, että Saarnivaara on käynyt erittäin paljon keskustelua "järjen tasolla" Raamatun asemasta ja tulkinnasta esimerkiksi A. F. Puukon, Ilmari Soisalon- Soinisen, Aimo T. Nikolaisen ja Heikki Räisänen kanssa. Tyypillisesti kiistat ovat käsitelleet Raamatun historiallista luotettavuutta tai sen suhdetta luonnontieteiden tutkimustuloksiin.¹¹⁸

Saarnivaaran käsitys tiedon rajoista muodostuu mielenkiintoiseksi. Hän on selvästi pohtinut tulkintaan liittyviä perustavia kysymyksiä. Esimerkiksi uusprotestanttista

74s) näkee teologian varsinaisesti avautuvan vain kristityille, koska heidän esiyymmärryksensä on viritetty "oikealle taajuudelle". Toisin kuin Saarnivaara, Louhivuori perustelee asiaa filosofian ja hermeneutiikan pohjalta. Ks. myös Cleve 1986, 252. Ramm 1995, 112.

¹¹⁸VRL, 7-30; 158. Esim. "Useat raamatullis-konservatiivisetkin tutkijat ovat puolustaneet käsitystä, että luomispäivät olisivat olleet pitkiä ajanjaksoja. Tämä on johtunut siitä virheellisestä käsityksestä, että fossiileja sisältävät kerrostuneet kivilajit todistaisivat tällaisista ajanjaksoista. Todellisuudessa ne todistavat n. vuoden kestäneestä Nooan aikaisesta vedenpaisumuksesta. Räisänen puolustaa käsitystä, että sanallisesti otettuna luomispäivät ovat tavallisia vuorokausia, ja siinä hän on oikeassa. Hänen johtopäätöksensä, että Raamatun esitys edustaisi tässä kohden luonnontieteen tosiasian kanssa ristiriidassa olevaa vanhentunutta käsitystä, on kuitenkin erheellinen. Luonnontieteilijäin puhe satoja miljoonia vuosia kestäneestä kehityksestä on tieteen todellisten tulosten kanssa ristiriidassa oleva kuvitelma. Mitkään todelliset tieteelliset tosiasiat eivät ole ristiriidassa Raamatun luomis- ja vedenpaisumuskertomusten kanssa, vaan päinvastoin tukevat niitä. Räisänen väittää, että tämä kirjan kirjoittaja taistelee 'vielä modernia luonnontiedettäkin vastaan'. Räisänen ilmeisesti pitää uusdarwinistista teoriaa 'modernina luonnontieteenä'. Hän ei ole selvillä siitä, että on vieläkin modernimpaa luonnontiedettä, joka luonnontieteellisten tosiasioiden nojalla pitää uusdarwinistista luonnontiedettä jo täysin vanhentuneena 'tieteellisenä mielettömyytenä' (scientific nonsense), kuten prof. A.E. Wilder-Smith on asian lausunut. Räisänen kuuluu nykyään samaan tyyppiin 'tieteenpuolustajia' kuin olivat ne, jotka aikoinaan aristotelelaisen 'tieteen' pohjalta hyökkäsivät Galileita vastaan. Uusdarwinistinen kvasitieteellinen dogmatismi kyllä aikanaan kukistuu tieteen tosiasian edessä siitä huolimatta, että Räisänen ym. ajastaan jälkeen jääneet liberaalikriitikot koettavat sitä omalta puoleltaan pontevasti tukea." VRL, 178. Saarnivaaran käymiin kirjallisiin debatteihin tutustuminen antaa kuvan kiistoista, joihin on osallistunut eri tavoin ajattelevia "fundamentalisteja".

ja lundilaista teologiaa Saarnivaara kritisoi kantilaisen tietoteorian käyttämisestä teologisena metodina. Ilmeisesti Saarnivaara haluaa puolustaa Raamatun erehtymättömyyttä, koska hän näkee ilmoitussanan luotettavuuden olevan seurakunnan ja uskovien elämän kannalta erittäin merkittävä asia. Vaikka usko syntyy vain oman tunnon kautta, eksistentiaalisella tasolla, tarvitsee kristitty järkeään varten perusteita luottaa Raamattuun tiedollisella tasolla. Tämä selittää, miksi Saarnivaaralla on kahden tason näkemys teologiasta varsinaisesti vain uskovien harjoittamana tieteenä, mutta toisaalta hän tahtoo osoittaa vääräksi myös 'epäuskoisten' teologien väitteet, jotka nousevat Raamatun luotettavuutta vastaan. Hyvä esimerkki edellä olevasta on Saarnivaaran perustelu ihmisen eliniän lyhenemiselle, jossa hän yhdistelee sekä teologista että luonnontieteellistä tietoa saumattomasti:¹¹⁹

"Syntielämän ohella ihmisten eliniän lyhenemiseen on todennäköisesti vaikuttanut maapallon elinehtojen huononeminen, erityisesti avaruussäteilyn lisääntyminen, joka on johtunut maan magneettisen kentän heikkenemisestä. Osan, ehkä tärkeimmän osan, avaruussäteilystä muodostaa auringosta joka suuntaan 'puhaltava' 'aurinkotuuli', jonka muodostaa n. 1,5 miljoonan km tuntinopeudella kiitävien varautuneiden hiukkasten virtaus. Sen tiheys vähenee etäisyyden lisääntyessä. Maa on aurinkotuulen muodostaman säteilyn ulommassa osassa, mutta silti sen sisässä. Maan magneettinen kenttä kääntää nykyään n. puolet tästä säteilystä pois, niin ettei se pääse maahan.

¹¹⁹OJ, 9-14. EU, 5-7. SB 12-14. KO, 82. LL, 6-11. Auranen 1991, 101s. Myös Ellingsen (1988, 211s) näkee kantilaisen filosofian olevan perusta liberaalille Raamatun tulkinnalle, mutta fundamentalismin taustalla puolestaan vaikuttaa Ellingsenin mukaan filosofi Thomas Reidin käsitys universaalista tiedosta. Ks. Veivo & Huttunen 1999, 190s. Thomas Reidin filosofiasta ja vaikutuksesta tarkemmin ks. Bracken 1998, 480-486. Vrt. Barr (1988, 272s) on fundamentalismia koskevassa tutkimuksessaan suorastaan poleeminen. Hänen tulkintansa eroaa Ellingsenin esittämistä näkemyksistä. Vrt. Mauro 1990, 579-581. Ks. Barton 1998, 12s. Saarnivaara on nähnyt liberaalin tulkinnan taustalla vaikuttavan filosofian, mutta hänen mukaansa uudestisyntyneet puolestaan tulkitsevat Raamattua Pyhän Hengen avulla ilman hermeneuttisia taustavaikutteita.

Kun maan magneettinen kenttä vedenpaisumuksen aikoihin n. 5400 vuotta sitten oli n. 15-kertainen nykyiseen verraten, sen avaruussäteilyltä suojeleva vaikutus oli samalla n. 15-kertainen. Jos maapalloa ennen vedenpaisumusta ympäröi mainitsemamme 'höyrykatos', sekin 'siivilöi' pois osan avaruussäteilystä. Tämä oli nähtävästi pääsyy siihen, että ihmisten elinikä silloin oli moninverroin pitempi kuin nykyään, ja että myös kasvi- ja eläinkunta oli silloin paljoo runsaampi. Vedenpaisumuksen jälkeen vähitellen suuresti lisääntynyt avaruussäteily on vaikuttanut sekä suoranaisesti ihmisten, eläinten ja kasvien elinvoimaa heikentävästi että epäsuorasti vahingollisia muuttumia aiheuttamalla.¹²⁰

Uudestisyntyneellä ja epäuskoisella on periaatteessa käytettävissä samat luonnontieteelliset tiedot. Uudestisyntynyt tulkitsee asioita kuitenkin eri tavalla kuin epäuskoinen. Epäuskoinen on Saatanan hallinnassa ja synnin sokaisema, minkä vuoksi hän ei voi harjoittaa teologiaa oikealla tavalla. Kuitenkaan edes luonnontieteellinen tieto ei avaudu epäuskoiselle samalla tavalla kuin uskovalle, koska hän ei näe sitä "totuudesta" käsin, vaan synty pakottaa hänet kieltämään luomakunnan perustavan totuuden: Jumalan. Jo paratiisissa ihmisen tehtävä oli harjoittaa "tutkimusta", mutta syntiinlankeemus on hidastanut "tutkimuksen" edistymistä. Ihmisen palauttaminen alkutilaan luonnollisesti valaisee hänen järkensä uudelleen niin, että hän voi tutkia maailmankaikkeutta Jumalan alkuperäisen suunnitelman mukaisesti. Juuritältä johtuen uskovat ja epäuskoiset näkevät luonnontieteen tutkimustulokset suh-

¹²⁰VRL, 179. Ks. myös VRL, 148. Saarnivaara yhdistää erityistä ilmoitusta ja tieteen tutkimustuloksia erikoisella tavalla. Vrt. Kritiikkiä väärästä filosofisesta lähtökohdasta esitti aikoinaan myös Laestadius. Hän yhdisti teologista tietoa ja oman aikansa tieteen tutkimustuloksia hyvin samaan tapaan kuin Saarnivaara. Juntunen 1982, 112-115. Vrt. myös Heinonen 1987, 191.

teessa Raamattuun hyvin eri tavalla. Huomattava on myös, että pohjimmiltaan on kysymys henkivaltoihin liittyvästä asiasta.¹²¹

Saarnivaara liittää yhteen Raamatun tulkinnan, kreationismin, kirkkopoliitiikan ja ekumeniikan. Kysymys on syvimmiltään henkivaltojen taistelusta, Jumalan ja Antikristuksen välisestä kamppailusta, jossa oikeat uudestisyntyneet kristityt ovat mukana taistelemassa Jumalan puolella. Luopumuksen henki vaikuttaa kirkollisessa johtajistossa, ja syvimmiltään liberaalissa Raamatun tulkinnassa on kysymys Antikristuksen vaikutuksesta, joka lisääntyy lopun aikojen lähetessä.¹²²

3.5. Evankeliumi

3.5.1 Armo omistetaan kokemuksen kautta

¹²¹"Ensimmäisten ihmisten vanhurskaus ei vielä ollut täydellinen. Jos he eivät olisi langenneet syntiin, he olisivat kasvaneet ja edistyneet tiedoissa ja taidoissa. Heidän tuli 'vallita meren kalat, taivaan linnut ja kaikki maan päällä liikkuvat eläimet', tehden ne ja koko maan itselleen alamaiseksi. Tämä vaati tutkimustyötä ja edistymistä Jumalan säätämien luonnonlakien tuntemisessa ja hallitsemisessa. Syntiin lankeaminen teki sen kaiken vaikeammaksi." EU, 28. "Tällainen 'tieteellisyys' edellyttää Raamatun Jumalan olemassaolon kieltämistä. Vain ateisti saattaa harjoittaa tämän metodiikan mukaista Raamatun tutkimista. Kysymme: Milloin ja missä ovat tieteelliset tutkimustulokset pätevästi ja sitovasti osoittaneet, että sellaista Jumalaa ei ole olemassa, kuin josta Raamattu puhuu, ja joka Raamatussa puhuu? ...Sellaiselta Raamatun tutkimukselta, joka ei seuraa tätä jumalankielteistä periaatetta, kielletään 'tieteellisyyden' arvo. Mikä 'sen vanhan käärmeen' riemuvoitto. Jos pimeyden ruhtinas, 'koko maanpiirin villitsijä', saa ensin kirkon pappien ja työntekijäin opettajat ja sitä tietä sen sananjulistajat ja työntekijät uskomaan sen perusvalheen, että Raamattu ei ole Jumalan sanaa, joka on 'kokonansa totuus' (Ps 119:160; Jh 17:17), hän on saanut riistetyksi kirkolta sen, mikä tekee sen kirkoksi. Kirkoista, joissa ei julisteta varmaa Jumalan totuutta, vaan joissa esitetään ihmisten arveluja, on käytännössä tullut sosiaalisia 'yhteishyvän kerhoja'." VRL, 14. KS, 179. EU, 5-7. NS, 19. Ks. Barr (1988, 161s) antaa hyvän kuvauksen fundamentalismin suhteesta "tieteelliseen" teologiaan.

¹²²"Persoonallinen pidättävä tekijä on ilmeisesti Raamattuun Jumalan sanana uskova ja Pyhän Hengen valaisema kirkollinen johtajisto, tai Pyhä Henki näissä johtajissa, teologeissa ja muissa. Kun luopumuksen henki (liberaalinen raamatunkritiikki, väärennetyn evankeliumin eri muodot, ekumenia) on saanut kirkkojen teologioiden ja johtajien (pappien ja maallikkojen) enemmistön valtaansa, niin että he eivät enää ole Pyhän Hengen johdossa (joka silloin johtaa vain tosi seurakunnan 'piskuista laumaa'), silloin persoonallinen pidättävä tekijä on poissa kristikunnan 'keskeltä', ja niin laittomuuden ihminen, Antikristus, voi asettua istumaan yhdistetyn maailmankirkon 'temppeleihin'." HG, 104-105. Ks. myös HG,

Koska varsinaista evankeliumia on uskovan julistajan seurakunnan keskellä julistama armonvälinesana, niin voidaan aiheellisesti kysyä mitkä, tekijät määrittävät evankeliumin sisällön. Huomattava on kahden todellisuuden rinnakkaisuus: Sekä hengellisen todellisuuden ehtojen että luodun maailman ehtojen tulee olla voimassa, jotta ihminen voi pelastua. Ensi sijalla ovat kuitenkin hengelliseen todellisuuteen liittyvät asiat. Tieto ja oppi alisteisessa asemassa, koska ilman kokemusta ne ovat merkityksettömiä. Jumalan ilmoitus avautuu kokemuksen ja tunteiden kautta, koska ilmoituksen välittämä sanoma otetaan vastaan omassatunnossa, ei järjessä.¹²³

"Ilman syyllisyyden tuskan ja vaivan kokemista ja ilman anteeksiantamuksen rauhan ja ilon tuntemista kristillinen oppi on ihmiselle vain tyhjiä sanoja, joiden todellista sisällystä hän ei ymmärrä. Anteeksiantamuksen omakohtainen kokemuksellinen omistaminen avaa armonvaltakunnan ja kristinuskon salaisuudet itsessään sokealle ihmiselle. Ilman tällaista kokemusta kukaan ei saata todellisesti turvata ja luottaa Jumalan sanaan ja armoon ja ilman sitä ei ole olemassa todellista uskoa."¹²⁴

Ihminen kokee ensin omassatunnossaan voimakasta syyllisyyden tuskaa, joka ajaa hänet uskomaan evankeliumiin. Ihmisen ymmärrystä ja järkeä ohjataan tunteiden ja

98. Ks. Moore (1993, 56-57) käsittelee analyysissään mielenkiintoisella tavalla fundamentalismin suhdetta tieteeseen.

¹²³ST III, 177. Vrt. Erikson 1986, 149-155. Ks. Talasniemi 1975, 70s. Viitalan (1984, 42; 91) tekemän tutkimuksen ongelmana on mielestäni se, että hän ei analyysissään ole korostanut omantunnon keskeisyyttä Saarnivaaran teologiassa. Viitala painottaa ihmisen tahdon ja ymmärryksen keskeisyyttä. Saarnivaara kyllä käsittelee niitä, mutta lähteiden perusteella ne ovat alisteisia ihmisen sydämelle ja omalletunnonle.

¹²⁴ST III, 178. Vrt. Saarnivaaran käsitys on tässä hyvin lähellä Laestadiuksen näkemystä: "Jos ihminen haluaa käsittää ilmoituksen objektiivisesti, ts. ymmärryksellä, järjellä ja tahdolla, hän ei saa siitä mitään irti. Mutta jos hän haluaa käsittää ilmoitusta, hänen on käsitettävä se ensin sydämellä ja sitten koetettava, voiko hän sen käsittää ymmärryksellä." Laestadius 1968, 171.

kokemusten kautta, mistä Saarnivaara käyttää nimitystä "eksistentiaalinen" kokemus. Kokemus siirtää ihmisen samaan turvallisuuden tilaan, joka Adamilla oli paradisiissa.¹²⁵

Inkarnaation näkökulmasta tarkasteltuna Saarnivaaran näkemys herättää kysymyksiä. Pyhän Hengen toiminnan ja Kristuksen suhde on problemaattinen, sillä inkarnaatio ja Kristuksen uhri ovat vain osia kokemusprosessissa, jossa ne antavat tiedollisen perustan lohdutukselle ja omantunnon rauhalle. Näin Kristus on vain "osa" evankeliumia. Evankeliumi koostuu "eksistentiaalisesta" kokemuksesta, jonka saa aikaan uudestisyntyneen julistajan julistama armonvälinesana, jota edeltää omantunnon tuskan kokeminen, jonka täytyy olla Pyhän Hengen vahvistamaa. Kristukselle jää tässä kokonaisuudessa hyvin vähän tilaa, koska monen ehdon täytyy täytyä ennen kuin Kristuksen vanhurskaus luetaan syntisen hyväksi.

3.5.2 Kristus ja sydämen usko

Jos Saarnivaaran kuvaamaa pneumaattista tapahtumaa, jossa Pyhä Henki tulee asumaan ihmisen henkeen, tarkastellaan suhteessa Kristuksen työhön ja turvallisuuden tunteeseen, nousee kysymykseksi uskon sisältö:

¹²⁵"Lain tehtävä on saattaa omatunto hätään synnin tähden, sillä muuten ihminen ei tunne tarvitsevansa anteeksiantamusta eikä voi sitä käsittää. Mutta jos omatunto on todellisesti herännyt ja hätäntynyt syntien tähden, sitä ei voi lohduttaa ja rauhoittaa mikään muu kuin evankeliumi anteeksiantamuksesta Kristuksen veressä ja uhrissa. ...Uskon ensimmäinen hedelmä on omantunnon rauha ja turvallisuus." ST

"Kristityn uusi elämä luottamuksessa Jumalan armoon ja iloisessa kuuliaisuudessa hänen sanalleen ja hänen Henkensä kuljetukselle johtuu Kristuksen (Pyhän Hengen) läsnäolosta ja hallituksesta hänen sydämessään."¹²⁶

Oleennaista on huomata ihmisen sisäisen tilan painottuminen. Tärkeää on saavuttaa oikea asema Jumalan edessä. Oleennaiseksi muodostuu loppujen lopuksi ihmisen hengen tila. Kristuksen työ syntisen puolesta rauhoittaa omantunnon antaen tiedollisen perustan turvallisuudelle. Oppi ja Raamatun ohjeet ovat järkeä varten. Usko on vahvasti pneumatologinen tapahtuma:¹²⁷

"Pyhän Hengen saaminen merkitsee ennen muuta sitä, että syntiensä tähden raskautettu sielu saa voiman uskoa omalle kohdalleen syntien anteeksiantamuksen ja *pääsee käsittämään Kristuksen sovitus- ja lunastustyön* sielunsa autuudeksi ja omantuntonsa turvaksi. Mutta juuri tämä merkitsee samalla ihmisen perusuudistusta epäuskosta uskoon, siitä sitten seuraa myös siveellinen uudistus."¹²⁸

Kristuksen työ saa erikoisen aseman, koska se ei ole omistettavissa ilmoitussanan kautta. Raamatun ja Pyhän Hengen metafysisestä erillään olemisesta seuraa, että vaikka ihminen kuulisi tai lukisi Kristuksen kuolemasta ristillä, hän ei vain voi omistaa syntien anteeksiantamusta pelastavalla tavalla. Informaatio ja Pyhän Hengen toiminta ovat ainoastaan historiallisessa suhteessa keskenään. Jeesuksen ja

III, 188.

¹²⁶ST III, 36.

¹²⁷Ks. Talasniemi 1975, 84s. Vrt. Saarnivaaran esittämä malli nostaa esille luterilaisuuden sisäisen kiistan union ja vanhurskauttamisen suhteesta. Gritsch & Jenson 1991, 57s.

¹²⁸ST III, 14. (Kursivointi VP)

apostolien puheet olivat armonvälisesanaa 2000 vuotta sitten, mutta nyt ne ovat ilmoitussanaa. On huomattava, että anteeksiantamuksen ymmärtäminen ja omistaminen tapahtuu nimenomaan omassatunnossa, mikä selittää osaltaan armonvälisesanan aktuaalisuuden tarpeellisuuden. Jumala vaikuttaa tietyssä tilanteessa juuri määrättyjen henkilöiden sydämiin Pyhän Henkensä kautta. Armonvälisesana on juuri heidän tarpeisiinsa ja kysymyksiinsä "viritettyä". Se on juuri määrättyssä paikassa, määrättyille henkilöille sopivaa julistusta. Se "puhuu" juuri oikeita asioita omalletunnolle, jossa ihminen kokee pelkoa ja vihaa sekä rakkautta ja turvallisuutta suhteessa Jumalaan.¹²⁹

Juuri omantunnon ja järjen suhde avaa ymmärtämään Saarnivaaran ajattelua. Järkeä on lankeemuksessa kokonaan langennut, kuten tahtokin, mutta omaantuntoon on jäänyt jäänteitä paratiisin ajoilta. Järkeä käsittelee ensisijaisesti luomakuntaan kuuluvaa neutraalia tietoa. Jo paratiisissa ihminen koki Jumalan rakkauden nimenomaan omassatunnossaan. Jumalan rakkauden ja hyvyyden ihminen kokee ja ymmärtää omassatunnossaan, ei järjessään. Tämä selittää osaltaan Saarnivaaran ajattelua. Kristuksen työ ei varsinaisesti kuulu järjen tasolle eikä avaudu järjelle, vaan omalletunnolle. Ihminen kohtaa Jumalan omassatunnossa, tuntemalla ja kokemalla ensin pelkoa ja tuskaa, sitten turvallisuutta ja rakkautta. Usko ei synny opin kautta, kä-

¹²⁹ST II, 281. Myös ST II, 275, ST III, 187. Ks. Ruokanen 1985, 83s. Vrt. Martikaisen (1990, 68, 76-78) mukaan opin ja evankeliumin erottaminen toisistaan on tyypillistä lähes kaikille 1800-luvun jälkeisille eri protestanttisille teologisille koulukunnille. Saarnivaaran tulkinta muistuttaa jollakin tapaa Martikaisen analyysissä käsittelemää Hans-Werner Gensichen käsitystä, jossa oppi on alisteinen julistetulle sanalle,

sittelemällä rationaalisesti pelastushistorian tapahtumia, vaan sydämen muutoksen ja omantunnon kokemuksen kautta.¹³⁰

Pyhän Hengen vaikutuksen kautta ihmisen omatunto, joka synnin vaikutuksesta pelkää Jumalaa, saa uuden varmuuden ja luottamuksen niin, että hän uskaltaa omistaa evankeliumin tarjoaman Kristuksen pelastustyön omakohtaiseksi lahjakseen. Tämä selittää, miksi ihminen ei voi olla kristitty ilman kokemusta. Kokemus antaa oikeuden ja rohkeuden luottaa Kristukseen. Ilman kokemusta ihminen uskoo vain järjen tasolla, mutta kokemus mahdollistaa evankeliumin lupuksen omistamisen omassatunnossa.¹³¹

Ihminen on tullessaan uskoon passiivinen ja Jumalan Pyhä Henki toimii, mutta kuitenkin samalla ihminen on uudestisyntymisessä aktiivisesti mukana kokemuksellisella tasolla sisimmässään. Ihmisen tahto antautuu Jumalan vastustamisesta, ja ihminen kokee Jumalan rakkauden. Siksi vanhurskauttaminen ei tapahdu vain ih-

joka synnyttää varsinaisen uskon kokemuksen. Oppi on vajavaista, koska se ei synnytä tarvittavaa kokemusta.

¹³⁰"Vanhurskauttava usko on Lutherin perusnäkemysten mukaan ennen muuta omantunnon asia. Uskon suhde Jumalaan on "eksistentiaalinen" suhde, jossa ihminen kokee omantunnon hätään saadun lohdutuksen evankeliumin kautta. ... Usko ei ole ymmärryksen suostumista ja vakuuttumista Jumalan sanan totuuksista - joskin se siihen kuuluu - vaan Kristuksen ansioon perustuvaa rauhaa ja turvallisuutta. Omat hartaudentarjoitukset eivät voi omaatuntoa rauhoittaa." ST II, 274. Ks. Junttila 1981, 91.

¹³¹"Ehkä kysyt: Mitä vaikuttaa Pyhä Henki sydämessä, johon hän tulee asumaan? Millä tavalla tämän lahjan saaminen koetaan? Pyhä Henki antaa sinulle siunatun ja turvallisen varmuuden siitä, että olet Jumalan lapsi ja että syntisi ovat anteeksiannetut. ... Sinä et saata turvallisen luottamuksessa uskoa, että olet Jumalan lapsi ja Jeesuksen veressä vanhurskautettu, ellet ole saanut Pyhää Henkeä asumaan sydämessäsi. Henki 'sinetöi' evankeliumissa tarjotun ja luvattun armon sinun sydämellesi. Hän antaa sinulle siunatun ja turvallisen luottamuksen siihen, että se on todellisesti sinun omasi, että Kristus on sinunkin vapahtajasi..." VT, 67. Vrt. Seppänen 1997, 58s.

misen ulkopuolella, vaan hän on siinä aktiivisesti mukana huolimatta siitä, että se on yksin Jumalan Hengen työtä ihmisessä.¹³²

Ihmisen ja Jumalan välinen suhde jakautuu kolmeen eri osaan. Jumalan Pyhä Henki asuu ihmisen hengessä. Omantunnon kautta ihminen ymmärtää, kuulee ja kokee Jumalan äänen ja vaikutuksen. Kolmas taso on luomisen piiriin kuuluva normaalin tiedon taso. Nämä kaikki kolme eri tasoa ovat käytössä, kun Jumala uudestisyntyy ihmisen.¹³³

Saarnivaara näkee Jumalan lihaksitulemisen merkityksen liittyvän myös Jumalan asumiseen ihmisen sydämessä. Inkarnaatio tulee yksilön kohdalla "reaaliseksi" kokemuksen kautta. Yhteys ihmisen ja Jumalan välillä perustuu Kristuksen inkarnaatioon ja ylösnousemukseen, jotka tulevat todellisuudeksi yksilön elämässä, kun ihminen uudestisyntyy. Painopiste on näin enemmän yksilön uudestisyntymiskokemuksessa. Vasta usko tekee inkarnaatiosta merkittävän. Kokemuksen perusta ei

¹³²"Ihmisen vallassa ei ole uskoa evankeliumin lupauksiin eikä hän myöskään kykene tätä uskoa toisissa vaikuttamaan...Kääntymys eli uskoon tuleminen on näin ollen Jumalan Hengen työ ja ihminen on siinä passiivinen eli 'kärsivä' ja vastaanottava. Tämä ei kuitenkaan sulje pois hänen omaa toimintaansa. Päinvastoin: ihminen on katumuksessa ja uskossa mitä suurimmassa määrässä 'toiminnassa'. Luther korostaakin, niinkuin olemme nähneet, sitä, että kunkin on uskottava omasta puolestaan. Sitä ei voi kukaan muu tehdä hänen sijastaan. ...Hän saa sen Jumalan lahjana ja vaikutuksena, kun Pyhä Henki evankeliumin sanalla koskettaa hänen omaatuntoaan. Samalla se on hänen oma persoonallinen ratkaisunsa ja antautumisensa Jumalalle." ST II, 276.

¹³³"Vaikka oikeaan uskoon sisältyykin vakaumus Jumalan sanan totuudesta, niin se ei ole koskaan ensi sijassa totenapitämistä. Luther korostaa usein sitä, että uskon kautta Kristuksen ja ihmisen välille syntyy niin läheinen yhteys, että heistä tulee 'yksi persoona'. ... Ihminen ei koskaan saata olla osallisena Kristuksen vanhurskaudesta niin kuin jostakin 'tavarasta', vaan persoonallinen yhteys Hänen kanssaan ja Hänen vanhurskautensa omistaminen ovat erottamattomia. Lutherin perusnäkömusem mukaan Kristus on välittömästi läsnä uskossa, sillä usko merkitsee Kristuksen asumista sydämessä sekä ihmisen vanhurskaudeksi että hänen uudistukseksi." ST II, 281. Myös ST III, 28.

ole inkarnaatiossa, vaan vasta kokemuksen jälkeen inkarnaatiosta tulee "todellisuutta" yksilön kohdalla.¹³⁴

Raamattu ja evankeliumi kuuluvat täten eri tasoille. Evankeliumi, armonvälinesana on sellaisessa formaatissa, että omatunto pystyy ottamaan sen vastaan. Raamattu puolestaan on luonnolliselle järjelle kirjoitettu kirja, jonka tehtävä on ohjata kristittyä oikeaan suuntaan ja antaa oikeaa tietoa. Oppi on täten luomisen tasolla olevaa tietoa, jota järki ymmärtää. Omatunto ei "kuule" opin muotoon kirjoitettua tietoa, vaan omatunto "kuulee" ja ottaa vastaan julistettua armonvälinesanaa.¹³⁵

3.6 Armonvälineseet - sinettejä julistetusta lupauksesta

3.6.1 Kaste - merkki kristillisyyden alkamisesta

Saarnivaaralle kysymys kasteesta on ollut problemaattinen, ja hän on kirjoittanut siitä useita kirjoja, joista tunnetuin on Kaste uustestamentillisena ja kansankirkkomme koskevana kysymyksenä.¹³⁶ Saarnivaaran kastekäsitystä ovat laajemmin tutkineet Matti Väisänen¹³⁷ ja Juhani Viitala¹³⁸. Lyhyempiä esityksiä Saarnivaaran

¹³⁴"Yhteys Kristuksen ja uskovon välillä on mahdollinen Kristuksen lihaantulon ja sovitusuhrin nojalla.... Se mitä tapahtui Kristuksen ja ihmiskunnan välillä Hänen ihmiseksi tulemisessaan, kuolemassaan ja ylösnousemuksessaan, tulee todellisuudeksi yksityisen ihmisen kohdalla uskon kautta. Elävä usko tyytyy vain todelliseen yhteyteen Kristuksen kanssa." ST II, 282.

¹³⁵ST II, 280. Vrt. Lars Levi Laestadiuksen malli uskon ja tiedon suhteesta on hyvin lähellä Saarnivaaran ajattelua. Juntunen 1982, 126.

¹³⁶Ks. Auranen 1991, 19-20.

¹³⁷Väisänen, 2001, 281-323.

¹³⁸Viitala 1984, 45. Viitala jakaa Saarnivaaran kastekäsityksen kahteen eri kauteen: evankeliseen, joka kestää vuoteen 1935 asti, ja sitä seuraavaan lestadiolais-pietistinen kauteen.

kastenäkemyksestä ovat tehneet Lauri Huovinen¹³⁹, A. E. Koskenniemi¹⁴⁰ ja Matti Pikkarainen¹⁴¹. Jokaisella on hieman eri tulkinta Saarnivaaran kastenäkemyksestä ja sen eri kehitysvaiheista.¹⁴²

Saarnivaaran teologiassa kokemus ja sitä ruokkiva julistus ovat keskeisessä asemassa. Armonvälinesana eli puhuttu evankeliumin sana on Saarnivaaran mukaan itse varsinainen armonväline. Sakramentit, jotka Kristus on säätänyt, ovat julistettuun sanaan nähden "alistetussa asemassa" ja niiden tarkoitus on sovittaa evankeliumi yksilöön. Sakramenteilla on välineellinen funktio julistuksessa.¹⁴³

Opettajaltaan Antti J. Pietilältä Saarnivaara on omaksunut käsityksen kasteesta kristillisyyden alkamisen sakramenttina.¹⁴⁴ Kaste on julistustilanne, jossa Jumalan lupaus vahvistetaan "ulkonaisella" ja näkyvällä merkillä. Evankeliumin yleinen lahja

¹³⁹Huovinen 1954, 48; 63-66. Lauri Huovinen rajoittuu tarkastelemaan Saarnivaaran käsitystä lapsikasteesta ja sen kehittymistä vuoteen 1948 saakka. Huovinen näkee samoin kuin Väisänen, että Saarnivaara muutti kastenäkemystään. Perusteena on vuonna 1948 julkaistu kirja "Raamatullinen kaste", jossa Saarnivaara sanoutuu irti aiemmasta käsityksestään.

¹⁴⁰Koskenniemi 1936, 172-174.

¹⁴¹Pikkarainen 1978.

¹⁴²Saarnivaaran kastekäsitys avautuu hyvin ehtoollisopin kautta, jota ei ole aiemmin tutkittu. Ks. 3.6.2.

¹⁴³"Luterilaiset opettavat, että puhuttu evankeliumin sana on pääarmonväline. Sakramenteilla on toisarvoinen merkitys ja ne ovat Kristuksen säättämiä, sanaan alistetussa asemassa olevia välineitä evankeliumin sovittamiseksi yksilöihin." ST II, 201. Saarnivaara ei puhu kasteen yhteydessä ollenkaan siihen liittyvästä Kristuksen lupauksesta (promissio). Hän käyttää termiä säättämys, joka viittaa enemmän ohjeelliseen toimintaan ja käskyn noudattamiseen. Näin kastaminen nähdään ennen kaikkea Kristuksen käskynä, jota seurakunnan tulee toteuttaa. Vrt. Pihkala 1986, 18.

¹⁴⁴Sjöblom 1995, 65-68, 87-89. Ks. Sjöblom 1995, 4. Sjöblom sanoo Saarnivaaran avoimesti kannattavan vuoden 1935 kastetutkimuksessaan "Kaste uustestamentillisena ja kansankirkkoamme koskevana kysymyksenä" Pietilän tulkintaa kasteesta.

tulee yksilön osaksi ja ihminen liitetään Jumalan kansaan. Hyvin erikoinen on ajatus kasteen ja sanan suhteesta.¹⁴⁵

"Kastetoimituksessa *julistettu evankeliumin lupaus on tämän armon varsinainen välittäjä* ja sen voimasta - sanan ja veden ollessa yhdessä - myös vesi on 'armorikas elämän vesi'. Evankeliumin julistus yleensäkin (sekä saarnan että synninpäästön muodossa) tuo mukanaan syntien anteeksiantamuksen ja vanhurskauttamisen, koska siihen sisältyy Kristuksen kuoleman ja ylösnousemuksen siunaus ja voima."¹⁴⁶

Aiemmin käsitelty selittää hyvin, miksi armon välittää julistettu sana eikä vesi. Vesi kuuluu luotuun neutraaliin maailmaan. Tämän vuoksi kasteessa aine ei voi pitää sisällään armoa eikä evankeliumia. Kristus ei ole läsnä kastevedessä, vaan Kristuksen sovitustyön lahjat saadaan evankeliumin kuulemisen kautta. Kasteessa ihminen uudestisyntyy samoin edellytyksin kuin muissa julistustilanteissa. Ihmisen omatunto saa turvallisuuden tunteen ja omistaa armon sanan kautta. Ihmisen sielu ja ruumis saavat sakramentissa merkin, jotta ihminen voisi helpommin uskoa evankeliumin lupauksen.¹⁴⁷

"Evankeliumin julistus ja sakramentit ovat erottamattomassa yhteydessä keskenään. Sanalla on kuitenkin ensi sija ja sakramentit ovat merkitseviä vain

¹⁴⁵ST II, 210. Vrt. Schlink 1972, 72s.

¹⁴⁶ST II, 211.(Kursivointi VP) Ks. Grönvik 1968, 83-84.

¹⁴⁷"Sakramentissa armon varsinainen välittäjä ei täten ole näkyvä aine tai toimitus, vaan siinä julistettu sana, evankeliumin lupaus. Sama lupaus on yhtä 'sakramentillinen' ja yhtä luotettava pelkästään suullisesti julistettunakin. Sakramentissa siihen on vain lisätty ulkonainen toimitus 'sinetiksi', että me helpommin voisimme uskoa siinä julistetun lupauksen." ST II, 209. KU, 365-367. Vrt. Pihkalan (1986, 16s) mukaan Jumala on olemuksellisesti läsnä sanassa ja sana vedessä. Ne ovat sulautuneet toisiinsa, eivät monofysiittisesti, mutta samalla tavalla kuten Kristuksella on kaksi luontoa yhdessä persoonassa, on vesi ja sana yhtä kasteessa.

evankeliumin julistuksen yhteydessä. Kaste ja ehtoollinen eroavat evankeliumin julistuksesta vain siinä, että Jumala on niissä liittänyt evankeliumin lupaukseen näkyviä merkkejä lupauksensa vahvistukseksi ja 'sinetiksi', jotta me helpommin ja lujemmin uskoisimme. Hän on täten armollisesti asettunut meidän tasollemme ja menettelee meidän suhteemme luontomme mukaisesti."¹⁴⁸

Kasteessa tarjotaan armonvälisesanan kuulemisen lisäksi näkyviä merkkejä. Kasteen ulkonainen merkki, vesi, voi siis helpottaa ihmistä uskomaan. Näkyvien merkkien vaikutus tapahtuu rationaalisella tasolla, koska ne eivät varsinaisesti itsessään omaa mitään jumalallista vaikutusta, vaan niillä on ainoastaan vaikutusta uskon tiedolliseen puoleen. Kasteen näkyvän ulkonaisen merkin tarkoitus on edistää ihmisen tiedollista ymmärtämistä ja muistamista.¹⁴⁹

Aiemmassa tutkimuksessa Saarnivaaran kastenäkemys on saanut hyvin erilaisia tulkintoja. A. E. Koskenniemi arvioi Saarnivaaran käsitystä ja näkee hänen kieltävän uudestisyntymisen lapsikasteessa.¹⁵⁰ Lauri Huovinen tulkitsee Saarnivaaran muuttavan näkemystään ei-luterilaisesta luterilaiseksi.¹⁵¹ Matti Pikkarainen puolestaan näkee Saarnivaaran kastekäsityksen muuttuneen luterilaisesta ei-luterilaiseksi.¹⁵² Ju-

¹⁴⁸ST II, 204. Ks. Grönvik 1968, 86-88. Huovisen (1991, 116) mukaan Lutherin kastekäsitykselle on keskeistä se, että Jumala itse on kasteessa läsnä. Kastevesi ei ole vain vahvistus tai näkyvä merkki, vaan Jumalan pelastava läsnäolo on fyysisesti läsnä kastevedessä. Ks. myös Grönvik 1968, 239s.

¹⁴⁹ "Nämä lausunnot valaisevat Lutherin käsitystä sanan ja ulkonaisen merkin suhteesta sakramenteissa. Niinkuin asiakirjassa sen teksti on pääasia ja sinetti takaa se luotettavuuden ja aitouden, niin myös sakramentillisessa toimituksessa sana (lupaus, evankeliumi = testamentti) on pääasia. Ulkonaiset merkit ovat takeina ja 'panteina' sanan sisältämän lupauksen luotettavuudesta. Merkin tarkoituksena on auttaa ja vahvistaa ihmisen uskoa, niin että hän ei epäilisi, vaan uskoisi Jumalan lupauksen ja myös muistaisi sen." ST II, 205. KU, 363. Ks. Schlink 1972, 203.

¹⁵⁰Koskenniemi 1936, 174.

¹⁵¹Huovinen 1954, 63s.

¹⁵²Pikkarainen 1978, 23s.

hani Viitalan näkemys jakaantuu useampaan eri variaatioon, mutta hänen mielestään Saarnivaara ei edustanut luterilaista kastenäkemyksiä missään vaiheessa.¹⁵³

Matti Väisänen jakaa Saarnivaaran kastenäkemyksen historiallisesti kolmeen eri vaiheeseen, jotka ovat kansankirkollinen kausi¹⁵⁴, tunnustuksellinen kausi¹⁵⁵ ja uuspietistinen kausi¹⁵⁶. Tässä tutkimuksessa merkittävät lähteet, joihin myös Väisänen tulkinta osittain perustuu, *Syntisen tie vanhurskauteen ja pyhyyteen II* ja *Syntisen tie vanhurskauteen ja pyhyyteen III*, kirjoitettiin juuri "tunnustuksellisella" kaudella. Väisänen näkee Saarnivaaran tuolloin edustaneen tunnustuskirjojen mukaista luterilaista näkemystä noin kymmenen vuoden ajan. Väisänen näkemys perustuu suurelta osin kronologiseen vertailuun, ei varsinaisesti Saarnivaaran kasteteologian systemaattiseen tulkintaan.¹⁵⁷

Väisänen perustelee näkemyksensä pitkälti sillä, että Saarnivaara tunnustuksellisena kautena hyväksyi lasten uudestisyntymisen kasteessa, johon kaikki muutkin tutkimukset ovat kiinnittäneet päähuomionsa. Lisäksi perusteena on Saarnivaaran uusi kunnioittava suhtautuminen Lutheriin auktoriteettina sekä julkiset anteeksipyynnöt

¹⁵³Viitala 1984, 92-96.

¹⁵⁴Noin vuodesta 1929 vuoteen 1942. Väisänen 2001, 288s.

¹⁵⁵Noin vuodesta 1942 vuoteen 1954. Väisänen 2001, 288s.

¹⁵⁶Noin vuodesta 1954 vuoteen 1998. Väisänen 2001, 288s.

¹⁵⁷"Toiseksi Viitalan jaottelussa ei mielestäni oteta huomioon kyllin selvästi sitä Saarnivaaran elämän tärkeää kymmenen vuoden jaksoa, jolloin hän tutki Lutheria ja teki molemmat väitöskirjansa. Tuolloinhan hän edusti selvästi tunnustuksellista luterilaista kastenäkemyksiä ja sanoutui anteeksipyyntökirjeissään varsin selkeästi irti edellisen kautensa kasteteologiasta, johon hän kuitenkin palasi myöhemmin jossakin määrin takaisin. Näin ollen näen oikeammaksi jakaa Saarnivaaran kasteopin kehityksen kahden kauden sijasta kolmeen eri kauteen." Väisänen 2001, 289. Ks. myös Väisänen 2001,

Kotimaa- ja Herättäjä-lehdissä. Väisänen perustaa tulkintansa ilmeisesti myös siihen, että Saarnivaara näkee itse itsensä luterilaisena ja haluaa pitäytyä Lutherin opetukseen.¹⁵⁸

Vaikka Saarnivaaran kastenäkemys todellakin muuttui hänen Luther-tutkimuksen kuluessa, niin on mielestäni kyseenalaista kutsua kautta "tunnustukselliseksi" tai sanoa Saarnivaaran käsitystä kasteesta "tunnustukselliseksi luterilaiseksi kastenäkemykseksi". Koska sana ei liity aineeseen ja Kristus itse ei ole kastevedessä läsnä, mitkä Saarnivaara selvästi kieltää, on mielestäni väkinäistä tehdä Saarnivaarasta "luterilais-ta". Luterilaisuuden tunnusmerkki, Kristuksen reaalin läsnäolo armonvälineissä, puuttuu totaalaisesti Saarnivaaran ajattelusta.¹⁵⁹

3.6.2 Ehtoollisessa jaetaan Kristuksen uhrin siunausta

Saarnivaara ei tee varsinaista eroa kasteen ja ehtoollisen välille, vaan hän näkee kasteen ja ehtoollisen saarnaviralle alistettuina armonvälinesanan erikoismuotoina.

300-308.

¹⁵⁸Saarnivaara aloitti melkein heti Amerikkaan kesällä 1939 muutettuaan Luther-tutkimuksensa ja väitöskirjojensa valmistelun. Molemmat väitöskirjat koskivat siis Lutheria ja hänen teologiaansa. Lutheriin paneutuminen muutti melko rajusti myös Saarnivaaran kastenäkemyksiä. Niinpä hän jo vuonna 1942 julkaisi mainitun Opposen ja Lapsosen välisen keskustelun muotoon laaditun pikku kirjan Raamatullinen kaste. Kirja edustaa selvästi edellisestä kaudesta poikkeavaa Lutheriin ja luterilaiseen tunnustukseen pitäytävää linjaa." Väisänen 2001, 300. Ks. Väisänen 2001, 307-308.

¹⁵⁹Aiemmassa tutkimuksessa olisi kannattanut tutustua tarkemmin Saarnivaaran antropologiaan ja pneumatologiaan, joka olisi paljastanut Saarnivaaran "näennäisen" luterilaisuuden. Saarnivaara lainaa Lutherin tekstejä paljon ja hänen on täytynyt tuntee ne hyvin, koska hän perustelee näkemyksensä lähes poikkeuksetta enemmän tai vähemmän onnistuneella lainauksella Lutherilta. Rungas tekstien lainaaminen voi helposti saattaa lukijan luottamaan Saarnivaaran esittämään Luther-tulkintaan. Saarnivaara on nähnyt myös itse itsensä Lutherin oikeana tulkitsijana. Väisänen 2001, 289.

Ehtoollinen ei ole 'Kristuksen ruumis' millään erityisellä tavalla, vaan Kristuksen ruumis ja veri voidaan nauttia uskomalla evankeliumi. Sakramenttien näkyvät aineet auttavat ihmistä järjen ja tiedon tasolla helpommin uskomaan evankeliumiin. Armo otetaan vastaan varsinaisesti kuitenkin omassatunnossa - siksi armonvälineiden näkyvät aineet eivät sisällä Jumalan läsnäoloa. Kaikissa tapauksissa Jumala tarjoaa armonsa julistetun sanan kautta ja ihminen omistaa evankeliumin lahjat "eksistentiaalisella" tavalla, omantunnon kautta.¹⁶⁰

"Sana lupaa ja antaa koko armon. *Sakramentillinen merkki ei lisää siihen mitään. Näin ollen koko armo saadaan yksistään evankeliumin kuulemisen kautta.* Kristus saadaan omaksi ja hänen ruumiinsa ja verensä nautitaan uskottaessa evankeliumi. Kun siis joku ottaa vastaan sakramentin, niin hän ottaa vastaan evankeliumin armon."¹⁶¹

Näin ehtoollinen ei ole erityisessä mielessä "näkyvä sana". Sakramentti koostuu armonvälinesanasta ja merkistä.¹⁶² Merkki on vain näkyvä osa, jolla itsessään ei ole mitään vaikutusta tai voimaa. Kristus on läsnä armonvälinesanassa, ei ehtoollisen leivässä. Saarnivaaran näkemys on hyvin monisyinen, koska hän antaa monille termeille uuden sisällön. Olennaista on kiinnittää huomio tulkintaan Kristuksen ruumiista ja verestä:¹⁶³

¹⁶⁰ST II, 209. Kysymys Kristuksen ruumiin ja veren läsnäolosta ehtoollisesta on herättänyt kiinnostusta myös modernin teologian piirissä. Yhteistä aiemmalle keskustelulle näyttää olevan kysymys suulla syömisen ja uskossa vastaanottamisen suhteesta. Vrt. Gritsch & Jenson 1991, 87s.

¹⁶¹ST II, 205. (Kursivointi VP)

¹⁶²Merkki ei ole yksiselitteinen käsite. Luther käsitti merkin sisällön toisin kuin Saarnivaara. Ks. Metzke 1968, 16s. Ks. myös Veivo & Huttunen 1999, 26-29.

"... Luther tarkoittaa Kristuksen ruumiilla ja verellä hänen inhimillistä luontoaan. Sen läsnäolo ehtoollisessa merkitsee siten, että Kristuksen koko persoona, hän jumal-ihmisenä on siinä läsnä eikä vain Hänen henkensä tai jumalallinen luontonsa."¹⁶⁴

Koska Kristuksen ruumiin läsnäolo merkitsee Saarnivaaran mukaan ennen kaikkea sitä, että Kristuksen koko persoona, sekä inhimillinen että jumalallinen luonto, on läsnä, ei ehtoollinen poikkea mitenkään muista julistustilanteista. Kristuksen tosi ruumis ja veri ovat saatavilla kaikissa armonvälineissä, mutta erityisesti julistetussa sanassa. Näin ehtoollinen ei ole missään erityisessä mielessä Kristuksen ruumis ja veri.¹⁶⁵

Ehtoollisessa ei nautita Kristuksen ruumista millään erityisellä tavalla, vaan Kristus on läsnä samalla tavalla kuin julistetussa sanassa. Kaste ja ehtoollinen, rippi ja armonvälinesana tarjoavat saman lahjan, mutta ulkonainen tapa vaihtelee. Reaalisen läsnäolon sijaan ehtoollinen antaa siunauksen - edellyttäen että vastaanottajalla on usko. Ehtoollinen on vain täten eräs kehys tai ulkoinen tapa, jonka kautta ihminen voi saada osakseen siunausta.¹⁶⁶

¹⁶³ST II, 231-233.

¹⁶⁴ST II, 228. Vrt. Cleve 1968, 293-298.

¹⁶⁵ "Näin ollen Luther opettaa Kristuksen totisen ruumiin ja veren läsnäoloa ja jakamista kaikissa armonvälineissä ja varsinkin evankeliumin sanassa. Jos näet Kristuksen ruumis ja veri eivät olisi todellisesti läsnä evankeliumin sanassa, ei niistä voisi tulla osalliseksi tähän sanaan uskomalla. Tästä voimme myös päätellä, että Kristuksen ruumis ja veri ei ole ehtoollisessa läsnä millään erikoisella tavalla, vaan samalla tavalla kuin muissakin armonvälineissä." ST II, 230. Ks. Sihvonen 1980, 68s.

¹⁶⁶"Kristuksen ruumis ja veri saattaa käydä meidän sieluumme ja sydämeemme 'ruumiillisen' äänen välityksellä korvien kautta, mutta sen lisäksi ne voivat tulla sieluumme leivän ja viinin kanssa suun kautta. Ainoa ero niiden välillä on siinä, minkä aistimen kuulon vai maku- tai kosketusaistin välityksellä saamme Jumalan lupauksen ja lahjan. Kristuksen ruumis ja veri voidaan 'syödä' joko korvilla tai suulla, joskin edellinen on perustavaa, suulla syöminen vain sitä seuraavaa ja sitä vahvistavaa. 'Suulla syöminen' (manducatio oralis) ei täten ole mitään erikoista eikä eri armonvälineiden välillä ole tässä kohden mitään

Ehtoollisen menemisen tärkein edellytys on henkilökohtainen usko. Tämä asettaa kysymyksen ehtoollisen olemuksesta. Onko ehtoollinen uskoa vahvistava merkki vai armonväline? Saarnivaaran konstruktio ehtoollisesta muodostuu hyvin sekavaksi johtuen hänen erikoisesta antropologiastaan ja käsityksestä aineen ja hengen suhteesta. henkilökohtaisen uskon erityiskorostus on ymmärrettävää seuraavan tulkinnan kautta:¹⁶⁷

"Samoin on sakramentillisen yhteyden vuoksi oikein sanoa, että syömme Kristuksen ruumista, mutta luonnollisessa merkityksessä saamme suuhumme vain leivän. Mutta tässä leivässä, sen mukana ja alla, on Kristuksen ruumis, joka kuitenkin voidaan nauttia vain sydämen uskolla. Meidän on lisäksi otettava huomioon, mitä Luther ajattelee Kristuksen ruumiin ja veren suhteesta sanaan. Olemme nähneet, miten Kristuksen ruumis ja veri ovat Lutherin mukaan 'pannut' eli 'suljetut' ennen kaikkea sanaan ja sanan kautta leipään ja viiniin. Kun kuulemme evankeliumin sanaa, niin tämä sana käy korviimme sisälle, ja sen ääni liikuttaa ääniaaltoina korvamme rumpukalvoa ym. elimiä, ja sen mukana korvistamme menee sisälle myös tämän sanan sisältö. Täten sanassa oleva Kristuksen ruumis ja veri menee myös korvista sisälle - näin voidaan sanoa sen johdosta, että *sanan ja niiden välillä on Kristuksen lupaukseen perustuva yhteys. Mutta sekä kuulemisen että syömisen kautta Kristuksen ruumiin ja veren sisälle sieluun käyminen tapahtuu ylliluonnollisella ja hengellisellä tavalla. Vain ääni ja leipä käyvät aistimista tai suusta sisälle luonnollisella tavalla.*"¹⁶⁸

olennaista eroa. ...Sakramentissa meille annettu lahja on aina sama ja sen tarjoaminen ja jakaminen on kaikissa tapauksissa yhtä todellista ja vakavaa. Kuitenkin vain se, joka uskoo ja ottaa siten lahjan vastaan, sen todella saa omakseen.Kasteessa, saarnassa, synninpäästöissä ja ehtoollisessa tarjotaan ja annetaan kaikille sama lahja, ja niiden välillä on eroa vain lupauksen ja lahjan ulkonaisessa antamistavassa. ... Mutta mistään armonvälineestä emme saa siunausta muuten kuin uskon kautta." ST II, 239, 240. Vrt. Hardt (1971, 130s) sanoo, että Lutherille leipä on Kristuksen ruumis: Panem esse corpus Christi. Ehtoollisessa leivän ja Kristuksen ruumiin välillä ei tule tehdä eroa, eikä asiaa pidä selittää filosofian avulla. Hardt on tullut tunnetuksi kritisoidulla konsubstaation käytön terminä luterilaisesta ehtoolliskäsityksestä, koska se ei tee hänen mukaansa oikeutta Lutherin perustavalle ajatukselle siitä, että ehtoollinen on salaisuus, jota ei voida purkaa osiin filosofian avulla.

¹⁶⁷ST II, 234. Vrt. Sasse 1959, 66s. Cleve 1968, 233-253.

¹⁶⁸ST II, 248 alaviite. Yksimielisyyden ohje torjuu Saarnivaaran esittämän teologisen mallin ehtoollises-

Ehtoollisen lahja otetaan vastaan sydämessä ja omassatunnossa. Ihmisen jumalasuhte on Saarnivaaralle eksistentiaalinen, ja siksi ehtoollinenkin otetaan vastaan eksistentiaalisella tasolla hengessä ja omassatunnossa. Henkilökohtainen usko on edellytys, koska vain uskovan omatunto voi "omistaa" ehtoollisen lahjan. Epäuskoi-
setkin saavat suuhunsa leivän, mutta he eivät voi omistaa ehtoollisen tarjoamaa lahjaa eksistentiaalisella tasolla.¹⁶⁹

ta: "Pyhässä sakramentissa ei Kristuksen ruumista muka nautita suulla, leivän mukana. Suulla nautitaan pelkkää leipää ja viiniä, Kristuksen ruumis taas nautitaan yksinomaan hengellisesti, uskolla." FC Ep. 7, 26: TK, 444. Olennaiseksi muodostuu kysymys syömisestä: otetaanko suulla vastaan Kristuksen ruumis ja veri vai ei? Saarnivaara tulkitsee suulla syömisestä "kapernaumilaiseksi syömiseksi": "Lutheria on joskus tosin syytetty siitä, että hän olisi opettanut Kristuksen ruumiin ja veren 'kapernaumilaista' eli luonnollista syömistä. Hän tosin puhuu asiasta joskus sellaisia sanoja käyttäen, jotka niiden yhteydestä irti temmattuna saattavat johtaa tähän käsitykseen. ... Kummankin lausunnon sanat osoittavat, että tässä ei tarkoiteta Kristuksen ruumiin ja veren luonnollista syömistä, vaan sakramentillista. ... Samoin on sakramentillisen yhteyden vuoksi oikein sanoa, että me syömme Kristuksen ruumista, mutta luonnollisessa merkityksessä saamme suuhumme vain leivän." ST II, 233. Tunnustuskirjojen kohta, jossa puhutaan "kapernaumilaisesta syömisestä", sanoo kuitenkin: "Me uskomme, opetamme ja tunnustamme, että Kristuksen ruumiin ja veren nauttiminen ei tapahdu pelkästään hengellisesti, uskolla, vaan myös suulla. Nauttiminen ei kuitenkaan tapahdu niin kuin kapernaumilaiset kuvittelivat, vaan ylikuunnollisella, taivaallisella tavalla leivän ja viinin myötä, sakramentillisen yhtymyksen perusteella." FC Ep. 7, 15: TK, 443. Erokseksi jää lopujen lopuksi se, että Saarnivaara kieltää Kristuksen ruumiin ja veren suulla syömisestä. Hän käsittää sakramentillisen unionin eri tavalla kuin tunnustuskirjat. Ks. FC Ep. 7, 2-5: TK, 441s.

Ks. Seppänen (2002, 6s.) korostaa, että lause "In, sub, cum pane" on alistainen lauseelle "Hoc est corpus meum", ja siksi ehtoollisteologian tulee perustua aina siihen. Vrt. Tiililä (1968, 192) näyttää tulkitsevan ehtoollisen sisällön samaan tapaan kuin Saarnivaara.

¹⁶⁹Vrt. Seppänen kirjoittaa osuvasti: "Kommunioepikleesi on mielestäni yksi ihanimpia ja vapauttavimpia jumalanpalveluksen osia. Suomalaisessa kristillisyydessä painaa raskaana taakkana itsensä tutkimisen perinne. Jos jokin asia ehtoollisen aihepiiristä on perinteisesti opittu, se on opetus kelvottomasta ehtoollisvieraasta. ... On mielenkiintoinen kysymys, mitä Paavali tarkoitti puhuessaan itsensä tutkimisesta. Kysymys ei liene niinkään oman itsensä sielun tilan jokasunnuntaisesta analyysistä ja diagnoosista, vaan siitä uskonko minä että tämä leipä ja viini on todellinen Kristuksen ruumis ja veri. Kelvollisen ja kelvottoman ehtoollisen nauttimisen välinen ero on sama kuin luterilaisen ja reformoidun ehtoolliskäsityksen. Kysymys on siitä, mikä merkitys annetaan lauseelle hoc est corpus meum. Väheksymättä ollenkaan terveellistä itsensä tutkimista ennen ehtoolliselle menoa kysymys ei ole siitä, millaiset tunnot minulla sattuu juuri tuona sunnuntaina olemaan. Usean kristityn kohdalla käy juuri Paavalin sanoja vastaan. Hän tutkistelee ja jää pois. Paavali sitä vastoin kehottaa tutkimaan ja sitten syömään." Seppänen 1998, 137. Seppänen korostaa uskoa ehtoollisen lahjaan, Saarnivaara puolestaan korostaa ehtoollisvieraan omaa uskoa.

Ehtoolliseen liittyy kuitenkin myös erityinen Kristuksen määräys ja erityiset merkit. Niillä ei ole kuitenkaan mitään hengellistä merkitystä, mutta ehtoollinen on joka tapauksessa Kristuksen määräys. Eri armonvälineiden merkitys on ilmeisesti se, että ne tarjoavat samaa lahjaa eri muodoissa. Jumala on asettanut erilaisia tapoja jakaa evankeliumin armoa.¹⁷⁰

Saarnivaara kieltää voimakkaasti ehtoollisaineissa olevan Kristuksen reaalisen läsnäolon eikä hän myöskään hyväksy minkäänlaista unio sacramentalista armonvälineistä:

"On puhuttu siitä, miten Lutherin mukaan Kristuksen ruumis ja veri ovat ehtoollisessa erityisellä tavalla läsnä, ja miten tässä sakramentissa saadaan erityisiä lahjoja. Ei ole ihme, että professorit ja papit eivät ole voineet hyväksyä tällaista oppia, joka ei ole Jumalan sanan mukaista. Mutta se ei todellisuudessa ole Lutherinkaan näkemyksen mukaista, sillä hän opettaa selvästi, että Kristuksen läsnäolo ja lahjat ovat samoja kaikissa armonvälineissä. Jos tämä Lutherin raamatullinen näkemys tulee yleisesti selväksi, niin on mahdollista, että monet voivat jälleen seurata häntä myös ehtoollisopissa."¹⁷¹

Ehtoollinen on ennen kaikkea uskoville kuuluva armonväline, jonka kautta ei voi yleensä uudestisyntyä. Sen tarkoitus on vahvistaa uskoa, erityisesti kiusauksen ja

¹⁷⁰"Lutherin mukaan evankeliumin sana on kaikissa armonvälineissä armon varsinainen jakaja, ja Kristus on niissä läsnä ennen kaikkea sanassa: toisissa pelkästään sanassa, toisissa sanassa, johon on yhdistetty erityinen merkki sanan sisältämän lupauksen sinetiksi ja pantiksi. Ehtoollisen erityisluonne, joka sen erottaa muista armonvälineistä, on täten se, että siinä Kristuksen ruumiin ja veren erityiset merkit, jotka ovat hänen määrääminään takeina hänen ruumiinsa ja verensä läsnäolosta. Ainoa ero ehtoollisen ja muiden armonvälineiden välillä on siten jumalallisen lahjan jakamistavassa, ei itse lahjassa eikä sen läsnäolossa." ST II, 230-231.

¹⁷¹ST II, 238 alaviite. Vrt. Hardt 1992, 41-43, 68. Ks. myös Seppänen 2002, 7.

epäuskon aikoina, ja siinä evankeliumin lupaus kohdistetaan yksilöön. Uskon lisäksi oikeaan ehtoolliseen liittyy määrätty mielentila: Kristuksen ruumiin ja veren nauttiminen tapahtuu murheellisena ja kiusattuna.¹⁷²

Saarnivaara korostaa seurakunnan pyhyyttä ja myös ehtoolliselle osallistuvien tutkimista. Koska kristityt ihmiset tunnistavat toisensa, voi uudestisyntynyt sananpalvelija tunnistaa oikeat kristityt. Vain uudestisyntyneet kristityt tulisi päästää ehtoollispöytään. Saarnivaaran mukaan Lutherin ajatuksena ja ihanteena olivat jumalanpalvelukset, joihin osallistuisivat vain todelliset kristityt.¹⁷³

¹⁷²"Lutherin johtava ajatus on, että Kristus on asettanut ehtoollisen kristittyjensä uskon vahvistukseksi. Se ei ole kääntymisessä käytettävä armonväline, (joskin on saattanut poikkeuksellisesti tapahtua, että Jumala on antanut katuvaisen syntisen siinä kokea armoaan, vaikkei hän sitä ennen olisikaan ollut tullut uskoon) - eli käytetään katolisessa teologiassa tavallista nimitystä, joka tässä kohden on aivan paikallaan - se ei ole hengellisesti kuolleiden, vaan hengellisesti elävien sakramentti. Koska kuitenkin juuri kristityillä on aika ajoin perkeleen, maailman ja oman lihan aiheuttamia kiusauksia ja taisteluja, uskon heikkoutta, epäilyksiä jms., niin he tarvitsevat vahvistusta uskolleen." ST II, 249.

¹⁷³"...koska ehtoollinen on tarkoitettu vain kristityille, niin muita kuin todellisia uskovaisia ei pitäisi päästää sitä nauttimaan. Sitä ei ole pidettävä kaikille avoimena. Luther hylkää ajatuksen "avoimesta ehtoollispöydästä", joka on kaikille vapaa, ilman erotusta uskovaisten ja epäuskoisten välillä. Hän vaatii, että sananpalvelijoiden on tunnettava uskovaisiksi ne, joille jakaa ehtoollista.... Näiden periaatteiden soveltamista yritettiin uskonpuhdistuksen aikana noudattaa käytännössäkin. Tästä on todistuksena seuraava Augsburgin tunnustuksen kohta:...(25. opink.), Tyydyttävällä kannalla asiat eivät kuitenkaan olleet. Uskovaisten "suljettua ehtoollispöytää" ei oltu pantu käytäntöön v 1523, jolloin Luther piti mainitun saarnan - eikä sitä saatu toimeen myöhemminkään -, sillä seurakuntien hengellinen tila oli sitä varten liian alhainen. ... Asian jatkuvaa tärkeyttä Lutherille osoittaa se, että hän "Saksalaisen messunsa" esipuheessa kolmisen vuotta myöhemmin (1526) esitti julkisen kansalle pidettävän jumalanpalveluksen ohella erityistä todellisten uskovain jumalanpalvelusta, niiden 'jotka tahtovat olla todellisia kristittyjä ja tunnustaa evankeliumia kädellä ja suulla.' Hän ei kuitenkaan ryhtynyt toteuttamaan esitystään, vaan sanoi tekevänsä sen vasta sitten, kun sitä varten on kylliksi uskovaisia, jotka sitä haluavat." ST II, 246-249. Huom. Luterilaisuudessa on ainakin kaksi eri tukintatraditiota suljetusta ehtoollisesta. Ilmeistä on, että Saarnivaara on saanut ajatteluunsa vaikutteita, Yhdysvalloissa ollessaan, Apostolis-luterilaiselta kirkkokunnalta. Yhdysvalloissa Missouri Synod ja Wisconsin Synod edustavat suljetusta ehtoollisesta(close communion) tulkintaa, jossa painottuu rationaalinen ja tiedollinen puoli. Olennaista on, millä tavalla ehtoolliselle osallistujat ymmärtävät sanat "Tämä on minun ruumiini". Pietistinen luterilainen traditio, johon myös Apostolis-luterilainen kirkkokunta kuuluu, korostaa puolestaan uskovien sisäistä hengellistä tilaa.

Ehtoollisella on armon jakamisen lisäksi lain 'virka'. Ehtoollinen voi synnyttää epäuskoisessa omantunnon hädän, joka saattaa hänet etsimään armoa. Kuitenkin ehtoollisen nauttimiseen liittyy myös vaara: epäuskoisen osallistuminen ehtoolliselle voi aiheuttaa hänessä "paadutustuomion". Esimerkkinä Saarnivaara käyttää Juudasta, joka osallistui Herran ehtoolliselle ilman uskoa. Ehtoolliseen liittyy täten voimakas spirituaalinen näkökulma. Siksi erityistä huomiota tulisi kiinnittää ehtoolliselle osallistuvien hengelliseen tilaan.¹⁷⁴

Ehtoolliseen liittyy myös omantunnon kautta tapahtuva kokemuksellinen taso. Ehtoolliselle mennessään kristitty kokee murhetta ja janoaa Jumalan pyhyyttä. Omatunto on tällöin valmis vastaanottamaan armon ja anteeksiantamuksen. Ehtoollisessa Kristuksen uhrin siunaus jaetaan siihen osallistuville. Siunauksen saaminen on sidottu ihmisen mielentilaan. Tämä selittyy juuri omantunnon tilan kautta. Ehtoollisessa ihminen voi saada erityisen 'siunauksen' kokemuksen. Tämä kokemus on merkki ehtoollisen lahjan vastaanottamisesta, ja sitä seuraa ilo ja kiitollisuus.¹⁷⁵

¹⁷⁴ "Tätä työtä tekee yleensä laki, mutta evankeliumikin saattaa suorittaa lain 'virkaa' sulkemalla uskottomat armon ja elämän osallisuudesta. Tässä merkityksessä ehtoollinenkin, joka itsessään on evankeliumia, suorittaa lain tehtävää, tuomiten Jumalan tuomion ja vihan alaisiksi sen epäuskoiset nauttijat. Joidenkin kohdalla tämä tuomio on paadutustuomio, kuten esim. Juudaan tapauksessa oli. Näin on monen nykyajankin ehtoollisen nauttijan laita, sillä ehtoollispöydässä käytyään moni menee sitäkin rohkeammin synnintekoon. Useimmille nuorille ensimmäinen ehtoolliskäynti on tällainen paadutustuomioksi nautittu ateria. Muutamissa se tekee 'vierasta työtään' vaikuttamalla omantunnon syytöksiä ehtoollisen väärämielisestä nauttimisesta ja ajaa siten parannukseen." ST II, 251.

¹⁷⁵ "...kristitty menee ehtoolliselle murheellisena, kiusattuna, vanhurskautta isoavana ja janoavana, mutta palaa sieltä lohdutettuna, ravittuna, iloitsevana ja kiittävänä. Ehtoollinen on ennen kaikkea armonväline, jossa Kristuksen ruumiin ja veren uhrin siunaukset annetaan itsensä syntiseksi ja huonoksi tuntevalle kristitylle. Juuri täten alttarin sakramentti muodostuu eukaristiaksi, kiitosateriaksi. Armon saaminen ja kokeminen on näet aina ilon ja kiitoksen edellytys." ST II, 250

Ehtoollinen on julistustilanne, jossa Kristus on samalla tavalla läsnä kuin armonvälinesanaa julistettaessa. Saarnivaaralle ehtoollisen asetussanat ovat julistusta. Ehtoollinen ei ole kovin tärkeässä asemassa uudestisyntyneen taistelussa syntiä vastaan, koska ehtoollisen voi nauttia myös sanaan uskomalla.¹⁷⁶

Ihmisen henki on suorassa yhteydessä Jumalan todellisuuteen, siksi myös ehtoollisen reaalin vaikutus on sidottu persoonalliseen uskoon ja ehtoollisen vaikutus sieluun tapahtuu ihmisen hengen kautta. Ihmisen sielu ja siinä sijaitseva järki tai ruumiin aistit eivät voi vastaanottaa Jumalan lahjaa. Täten ehtoollisessa on kaksi tasoa: luodun maailman näkyvä taso, jolle leipä ja viini kuuluvat, ja näkymätön spirituaalinen taso, jolla ihminen voi uskossa vastaanottaa ehtoollisen lahjan "eksistentiaalisella" tavalla. Saarnivaaran antropologia ja käsitys materian ja hengen suhteesta säilyy loogisesti myös ehtoollisopissa. Rungas Lutherin tekstien lainaaminen on todennäköisesti saanut monet vakuuttuneiksi Saarnivaaran "luterilaisuudesta", joka todellisuudessa on hyvin näennäistä.¹⁷⁷

¹⁷⁶"Onko mahdollista ajatella, että Luther käsittäisi Kristuksen veren olevan 'todellisesti' läsnä vain ehtoollisessa ja muissa armonvälineissä vain kuvaannollisesti? Ei suinkaan. Sellainen tulkinta olisi kokonaan Lutherin ajatustavan vastainen. Hän ymmärtää Kristuksen veren läsnäolon yhtä 'realistisesti', yhtä todellisenä, kaikissa armonvälineissä. ... Lisätodistuksena siitä, että Luther opettaa Kristuksen totisen ruumiin ja veren läsnäoloa myös evankeliumin sanassa yleensä, on se, että hänen mukaansa nämä lahjat saadaan myös sanaan uskomalla, riippumatta ehtoollisesta. ... Näin ollen Luther opettaa Kristuksen totisen ruumiin ja veren läsnäoloa ja jakamista kaikissa armonvälineissä ja varsinkin evankeliumin sanassa." ST II, 229-230. Vrt. WA 23, 151.

¹⁷⁷ST II, 237. Vrt. Prenter 1954, 285-287. Ks. myös Cleve 1968, 84. Fredrik Cleve korostaa sitä, että usko tarvitsee jotain ulkoista johon tarttua: Raamatun sanan, kasteen veden ja Kristuksen ruumiin ja veren ehtoollisessa." Esimerkiksi Väisänen (2001, 300) ja Huovinen (1954, 65) näkevät Saarnivaaran edustavan luterilaista teologiaa.

3.6.3 Rippi - yksilöön sovellettua armonvälinesanaa

Saarnivaaran henkilöhistoriaan liittyy häneen voimakkaasti vaikuttanut yhteys lestadiolaisuuteen. Saarnivaaran oman kertomuksen mukaan hän koki uudestisyntymisen Väinö Havaksen julistaman synninpäästön kautta. Myös myöhemmin Saarnivaara toimi aktiivisesti lestadiolaisuuden piirissä, varsinkin ennen toisen väitöskirjansa kirjoittamista.¹⁷⁸

Ihmisen uskoontulo tapahtuu pääsääntöisesti ripin välityksellä, koska evankeliumin vastaanottaminen tapahtuu 'eksistentiaalisesti' omassatunnossa. Oikean Kristuksen ansioon luottavan uskon synnyttää päästösana, joka lupaa kaikkien syntien anteeksiantamisen. Tämä palauttaa ihmisen samaan asemaan, jossa Adam eli: turvallisuuteen ja hyvän omantunnon paratiisiin.¹⁷⁹

¹⁷⁸Talonen 2000, 19-20. Auranen 1991, 12. Saarnivaaran tapa kirjoittaa Laestadiuksesta osoittaa tämän olleen Saarnivaaralle esikuva. Mielenkiintoista on, että Saarnivaara näkee Lutherin ja Laestadiuksen kääntymyksen tapahtuneen hyvin samalla tavalla. Ominaista Saarnivaaran näkemykselle molemmissa tapauksissa on määrätty armonjärjestys, jonka mukaan kääntymys tapahtuu. Tämä sopii hyvin yhteen Saarnivaaran oman teologisen konstruktion kanssa. HE III, 365-384.

¹⁷⁹"Vanhurskauttava usko on Lutherin perusnäkömyksen mukaan ennen muuta omantunnon asia. Uskon suhde Jumalaan on "eksistentiaalinen" suhde, jossa ihminen kokee omantunnon hätään saadun lohdutuksen evankeliumin kautta. ... Kristuksen ansioon luottavan uskon voi synnyttää vain evankeliumin päästösana, joka lupaa kaikki synnit anteeksi Hänen nimessään ja ansiossaan. ... Lutherin oppi ihmisen alkutilasta ja uskon syntymisestä kuuluvat näin ollen yhteen. Ihmisen alkutila paratiisissa oli sanomatonta turvallisuutta Jumalan rakkaudessa ja suosiossa. Lankeemuksessa hän menetti tämän, mutta uskossa Kristuksen sovitustyöhän hän pääsee takaisin hyvän omantunnon paratiisiin. Silloin hän jälleen tuntee Jumalan armollisena Isänään, elää syyllisyydestä vapaana hänen suosiossaan, varmana siitä, että Jumala on hänelle suosiollinen ja että näin ollen mikään maailmassa ei saata häntä vahingoittaa. Täten tärkein kohta Jumalan kuvassa on tullut hänen kohdallaan palautetuksi. Usko on Jumalan suosion ja rakkauden paratiisiin palaamista, mutta tämä tapahtuu Kristuksen uhrin kautta, jonka evankeliumin lupaus antaa syntiselle vanhurskaudeksi ja jonka usko ottaa vastaan turvakseen ja viattomuudekseen Jumalan edessä." ST II, 274-275. KO, 15.

Rippiin liittyy ominaisuuksia ja mahdollisuuksia, jotka tekevät siitä parhaimman mahdollisen tavan jakaa evankeliumin siunausta. Ripissä voidaan huomioida yksilön tarpeet, konteksti ja hengellinen tila eri tavalla kuin kasteessa ja ehtoollisessa. Päästöavaimen kautta tullut evankeliumi on myös helpommin uskottavissa kuin yleisessä saarnassa kuultu evankeliumi. Rippiin liittyy myös mahdollisuus kieltää anteeksiantamus ja opastaa käytännöllisessä kristillisessä elämässä. Rippi tarjoaa näin suuremmat mahdollisuudet kokemuksille kuin muut armonvälineet.¹⁸⁰

Rippiin ja sananjulistajan julistamaan synninpäästöön liittyy Saarnivaaralla erityisenä ulkoisena muotona "kättenpäällepaneminen". "Kättenpäällepaneminen" on Saarnivaaran mukaan raamatullista, vaikka se ei varsinaisen ole Kristuksen asettama. "Kättenpäällepanemisen" tärkeyttä Saarnivaara perustelee sillä, että Uusi testamentti puhuu siitä lukumääräisesti kaksi kertaa enemmän kuin ehtoollisesta. Sen vuoksi "kätteenpäällepanemisella" täytyy olla enemmän merkitystä kuin ehtoollisella. "Kättenpäällepanemisen" kautta ihmiselle lahjoitetaan, ripin yhteydessä, syntien anteeksiantamus.¹⁸¹

¹⁸⁰"Yksityinen synninpäästö on vain yksilöön sovellettua ja hänelle erityisesti julistettua evankeliumia. Sellaisena evankeliumi on helpommin uskottavissa kuin yleisesti julistettuna. Tässä suhteessa yksityinen synninpäästö ja ehtoollinen ovat samanlaisia. Toinen yksityisen synninpäästön etu yleiseen verrattuna on se, että siinä evankeliumin lohdutus voidaan sovittaa kunkin henkilön erityisten tarpeiden mukaan - ja myös tarvittaessa kieltää se ja käyttää sideavainta. ... Moni synninhädässä oleva henkilö ei saata omistaa Jumalan armoa yleisesti saarnatusta evankeliumista, vaan tarvitsee yksityistä sielunhoitoa ja häneen erityisesti sovellettua evankeliumia. ...Luther ei pidä rippiä ja synninpäästöä vain keinona auttaa omantunnon hädässä olevia, vaan myös mainiona tilaisuutena muutenkin opastamaan ihmisiä käytännöllisessä kristillisyyden kilvoituksessa. ... Lutherin vakaumuksen mukaan ihmisellä on sisäinen tarve avata sydämensä ja puhua jollekulle luotettavalle kristitylle synneistään, kiusauksistaan ja murheistaan." ST II, 215-217. Vrt. Juntunen 1982, 169s.

¹⁸¹"Kristus ei ole nimenomaan säätänyt kättenpäällepanemista synninpäästön yhteydessä. Ilman sitäkin synninpäästö on pätevä. Se on kuitenkin hyvä ja hyödyllinen. Kristus itse käytti kättenpäällepanemista

Ripissä on tärkeää kuulla synninpäästön sanat uskovan suusta. Vain uskovan julistama synninpäästö on pätevä ja lahjoittaa syntien anteeksiantamuksen, koska siihen liittyy Pyhän Hengen vaikutus. Kristus puhuu vain niiden kautta, joissa hänen Henkensä asuu. Epäuskoisen synninpäästö on vain sanoja ilman Jumalan voimaa ja vaikutusta.¹⁸²

Ripin erityisasema selittyy myös sillä, että siinä on julistajan näkökulmasta parhaat edellytykset uskon synnyttämiseen ja hoitamiseen. Julistaja ja rippi kuuluvat erotamattomasti yhteen. Saarnivaaran näkemys, jossa julistaja välittää armon kuulijoille, on hyvin tyypillinen lestadiolaisuudessa. Sakramentit ja sana ovat vain julistajan apuvälineitä, joiden avulla hän kaitsee uskovia. Julistajan erityisasema ja armonvälineiden väheksyminen sopivat hyvin yhteen. Koska armo saadaan varsinaisesti

ihmisiä siunatessaan ruumiillisesti tai hengellisesti. Samoin tekivät apostolit. Alkukristillisyydessä pidettiin kättenpäällepanemista niin tärkeänä, että sitä pidettiin Kristuksen opin alkeisiin eli perusasioihin kuuluvana. ... Kättenpäällepanemisesta puhutaan Uudessa testamentissa ainakin 14 kertaa.... Herran ehtoollisesta puhutaan vain noin 7 kertaa. ...Mutta niinkuin voimme sanoa, että kasteen vesi (siinä julistetun sanan kautta, Kristuksen veren voimalla) pesee synnit pois, niin voimme myös sanoa, että kättenpäällepanemisen kautta (sanan välityksellä, Kristuksen veren vaikutuksesta) synnit annetaan anteeksi." TS, 44. HE III, 379.

¹⁸²"Tällöin hän viittaa usein siihen, että rippi-isä muutenkin neuvoo ja lohduttaa, toisin sanoen, harjoittaa 'sielunhoitoa', eikä vain julista synninpäästöä. Tähän ei kykene kukaan muu kuin todellinen uskovainen. Sitäpaitsi yksityisrippi on niin arka asia, ettei juuri kukaan halua ripittäytyä muulle kuin sellaiselle henkilölle, joka hänen vakaumuksensa mukaan on kristitty. ... toisaalta sovituksen virka eli avainten virka on annettu uskovaisille, Pyhän Hengen saaneille ja sen oikea käyttäminen on mahdollinen vain Pyhässä Hengessä. Kristus ja Hänen Henkensä puhuu sellaisen henkilön suun välityksellä, jossa Hän elää ja joka elää Hänessä." ST II, 177-178. Myös Osmo Tiirilä näkee avainten vallan kuuluvan vain uskovalle. Epäuskoisen julistamassa synninpäästöissä ei ole voimaa. Tiirilä 1947, 16. Lars Levi Laestadius kieltänyt avainten vallan pätevyyttä papin hengellisestä tilasta riippumatta, mutta Laestadius asettaa kyseenalaiseksi epäuskoisten pappien kyvyn opastaa ihmistä hengellisissä asioissa. Juntunen 1982, 174. Juhani Raattamaa edellyttää puolestaan synninpäästön julistajan olevan elävässä uskossa, jotta synninpäästö on pätevä. Zidbäck 1941a, 42.

sesti uskovan julistamassa synninpäästössä, niin mihin tarvitaan armonvälineitä jakamaan armoa.¹⁸³

¹⁸³Vrt. Grane 1967, 52. Tärkeää on kiinnittää huomiota julistajan, Raamatun ja armonvälineiden keskinäiseen suhteeseen. Onko saarnaviran tehtävä olla "armonväline", jonka kautta Pyhä Henki annetaan, vai hoitaa armonvälineitä, joiden kautta Pyhä Henki annetaan? Ks. Zidbäck 1941a, 43s. Synninpäästö on ollut Raattamaasta lähtien lestadiolaisen liikkeen "pääarmonväline". Saarnivaara ja Raattamaan käsitykset ovat yhdenmukaiset ripin ja synninpäästön osalta.

4. KIRKKO - KRISTITYN PARATIISI

4.1 Uudestisyntyneiden yhteisö

Ihminen, joka on uudestisyntynyt, on muuttunut sisäiseltä olemukseltaan hyväksi, ja hänen suhteensa Jumalaan on rakkaudellinen. Tämä uudestisyntyneiden joukko muodostaa oikean kirkon, joka on osittain näkyvä ja osittain näkymätön. Oikeat kristityt elävät hyvän omantunnon paratiisissa kuten Adam. Tämän yksilön sisäisen omantunnon tilan ylläpitämiseksi kristitty tarvitsee seurakuntaa - paikkaa, jossa hän voi kuulla synninpäästön, kuulla julistettua armonvälinesanaa ja rukoilla yhdessä muiden kristittyjen kanssa.¹⁸⁴

Seurakunnalla on näin toiminnallinen funktio: seurakunta yhteisönä tukee yksilöä taistelussa syntiä vastaan, varoittaa mahdollisista vaaroista ja tarvittaessa ohjaa oikealle tielle. Näin seurakunta voidaan nähdä paikkana, joka tukee kristityn hengellistä kasvua ja kilvoitusta. Pyhitykseen liittyvät tunnetilat omassatunnossa liittyvät juuri seurakunnassa kuultavaan julistukseen.¹⁸⁵

¹⁸⁴"Ihminen ei ole kääntymyksessään ja vanhurskauttamisessaan riippumaton yksilö, vaan hän on jatkuvasti riippuvainen seurakunnalle uskotusta sovituksen virasta. ... Kristityt ovat 'yhdistetyt toisiinsa' ei vain yhteisen uskon kautta, vaan myös sen johdosta, että he tarvitsevat toisiaan uutta syntymistä ja vanhurskauttamista varten, kuten myös uskossa säilymistä ja kasvamista varten. He saattavat olla Pään, Kristuksen kanssa yhteydessä vain olemalla yhteydessä hänen ruumiinsa, seurakunnan kanssa. Vain ruumiin, seurakunnan, ja sille uskottujen armonvälineiden kautta he tulevat osallisiksi siitä elämästä, joka virtaa Päästä, Kristuksesta." ST II, 198.

¹⁸⁵"Jos hän on vaarassa mennä harhaan niin toiset uskovaiset auttavat hänet jälleen oikealle tielle, jos hän sallii niin tehtävän. Jos hän joutuu epäuskon kiusaukseen, epätoivoon ja muihin synteihin, niin pyhien yhteyden jäsenet Kristuksen pappeina julistavat hänelle jälleen evankeliumia, joka auttaa häntä

4.2 Uskovien joukko konstituoii kirkon

Seurakunnan muodostavat uudestisyntyneet ihmiset, jotka elävät Pyhän Hengen hallinnassa. Uskovat ovat Kristuksen ruumis ja konstituoivat todellisen kirkon. Kirkko ei ole sidottu luomisen piiriin kuuluviin merkkeihin, vaan uskoon. Sana ja armonvälineet eivät täten konstituoii kirkkoa, joka on uskovien seurakunta.¹⁸⁶

Saarnivaara nimittää kirkon ulkonaisiksi tuntomerkeiksi ja elämänilmauksiksi evankeliumin saarnaamista ja sakramenttien hoitoa. Kuitenkaan nämä elämänilmaukset eivät itsessään ole kirkkoon kuuluvia, vaan ainoastaan uskovien käytössä nämä välineet jakavat evankeliumin siunausta. Ulkonainen kirkkolaitos ei täten Jumalan sanasta ja sakramenteista huolimatta ole välttämättä kirkko, vaan se voi olla Perkeleen hallussa ja käytössä:

"Uskovat henkilöt muodostavat seurakunnan, jonka tärkeimmät elämänilmaukset ovat evankeliumin saarnaaminen ja sakramenttien hoito. Jumalan sanan saarnaaminen ja sakramenttien hoito ei sinänsä tee jotakin uskonnollista yhteisöä kirkoksi, sillä, kuten olemme nähneet, Luther sanoo perkeleen-

voittamaan nämä kiusaukset. "ST II, 200. RK, 70.

¹⁸⁶"Kristuksen kirkko on 'pyhien yhteys', Kristuksen omien ja Pyhän Hengen hallitsemien ihmisten joukko. ... Kristuksen seurakunnan muodostavat 'pelkät pyhät' eli kristityt, uskovaiset. He ovat hänen ruumiinsa. ... Tällaisilla lausunnoillaan Luther korostaa sitä, että seurakunta ja kirkko ei ole olemukseltaan ulkonainen järjestö, vaan että se on todellisessa, elävässä uskossa olevien ihmisten, Jumalan lasten joukko maan päällä. ST II, 145,146. Vrt. Grane 1967, 70-78. Juntusen (1982, 236-238) mukaan Philipp Jakob Spener ja August Hermann Francke edustivat ajattelua, jossa todellisen kirkon muodostavat oikeat uskovat. Spener järjesti kirkkoseurakuntien keskuuteen "uudestisyntyneiden" piirejä, joilla hän pyrki luterilaisen kirkon hengelliseen uudistukseen. Huom. Juhani Raattamaan ja Saarnivaaran käsitykset seurakunnasta uskovien yhteisönä ovat lähes kaikilta osin yhdenmukaiset. Saarnivaaran yhtyy Raattamaan opetuksiin hämmästyttävän tarkasti. Zidbäck 1941b, 60.

kin kirkoilla, toisin sanoen, pimeyden ruhtinaan hallinnassa olevilla ulkonaisilla kirkkojärjestöillä olevan Jumalan sanan saarnaa ja sakramenttien hoitoa. Vain siinä tapauksessa, että näitä tehtäviä hoidetaan pyhien yhteydessä, voidaan puhua todellisesta Kristuksen seurakunnasta. Näin ollen ainoastaan uskovien eli pyhien seurakunta voi saarnata evankeliumia oikealla tavalla ja hoitaa sakramenteja evankeliumin mukaisesti. Hengeton, ulkonainen kirkkolaitos hoitaa niitä aina tavalla tai toisella väärin, ja sellainen on Lutherin sanojen mukaan perkeleen aikaansaama Kristuksen kirkon 'apinoimista', 'matkimista'.¹⁸⁷

Kirkon ulkonainen järjestys on kuitenkin välttämättömyys, ja Jumala toimii uskovien kautta, jotka käyttävät ulkonaiseen järjestykseen kuuluvia kehyksiä työvälineinä sielujen voittamiseksi. Kirkon ulkonainen järjestys ei kuulu kuitenkaan varsinaisesti kirkkoon, vaan se kuuluu ainoastaan tähän aikaan. Pyhä Henki on sitoutunut uskoviin, ei luotuun maailmaan kuuluviin neutraaleihin rakenteisiin. Uskovat ovat kirkon rukouksen kautta elävöittävä voima ja ovat täten olemuksellinen kirkko, jolle antaa kehykset ulkonainen kirkkolaitos. Saarnivaaran käsitys paratiisin tilasta ja kirkosta ovat yhteneväiset. Hengellinen elämä on irrallaan luodusta todellisuudesta.¹⁸⁸

¹⁸⁷ST II, 150. Vrt. Öberg 1991, 119s. Grane 1967, 74.

¹⁸⁸"Viittasimme edellä siihen, että Luther tunnustaa kirkon ulkonaisten järjestysten ja laitosten välttämättömyyden tässä maailmassa, kunhan ne vain ovat Kristuksen oikean seurakunnan, hänen pyhiensä työvälineinä ja puitteina, joiden piirissä he saattavat tehdä työtä sielujen voittamiseksi Kristukselle. Kuten ihmisessä on sielun ohella ruumis, niin myös kirkossa on sen sisäisen elämän ohella 'ruumiillinen' puoli. ... kirkon ulkonaiseen järjestykseen kuuluvat asiat ovat 'telineitä', jotka ovat tarpeen talon rakennustyön aikana, mutta jotka eivät kuulu taloon ja hävitetään sen valmistuttua pois. Ne kuuluvat pelkästään tähän aikaan ja häviävät, kun taisteleva seurakunta muuttuu kirkastetuksi seurakunnaksi. Ne ovat hyödyllisiä ja välttämättömiäkin, niin kauan kuin Kristuksen seurakuntaa rakennetaan sanan ja sakramenttien palvelustyön välityksellä, mutta sinänsä ne eivät muodosta kirkkoa, eivätpä edes siihen kuulu." ST II, 151- 152. Vrt. Grane 1967, 70-78. Juha Junttila tutkimuksessaan "congregatio sanctorum" näkee sanan ja sakramentit konstitutiivisina merkkeinä, jotka luovat uskon. Myös Luther edellyttää uskoa, mutta uskoa synnyttää ja pitää yllä Jumala, sanan ja sakramenttien kautta. Siksi siellä, missä on sana ja sakramentit, on aina myös kirkko. Saarnivaaralla puolestaan fyysistä kirkkoa, sanaa ja armonvälineitä pitää yllä usko, uskovien joukko ja uskovien rukous. Junttila 1989, 134.

Tämä asettaa kysymyksen myös ilmoitussanan eli Raamatun osalta. Raamattu on Saarnivaaran mukaan seurakunnan keskuudessa syntynyt kirja, joka on tarkoitettu seurakunnan käyttöön. Raamattu kuuluu seurakunnan ulkonaiseen järjestykseen, ja se on tarkoitettu taistelevan seurakunnan aikaan. Se on kirjoitettu harhaoppien torjumiseksi ja kristittyjen ohjaamiseksi oikeaan suuntaan.¹⁸⁹

Aiemmin käsitelty kuvaus paratiisissa vallinneesta tilasta ja Adamin jumalasuhteesta näkyy myös kirkko-opissa. Kirkko ei ole ulkoinen, fyysisesti havaittava ja olemukseltaan staattinen, vaan näkymätön, elävä ja ihmisten sisäiseen tilaan sidottu. Luomakunta on neutraali, ei itsessään hyvä tai paha, vaan kaikki riippuu käyttötarkoituksesta. Samoin myös kirkon ulkonaiseen järjestykseen liittyvät 'kehykset' ovat neutraaleja ja riippuvaisia käyttäjistä. Uskovien käytössä seurakunnan 'kehykset' jakavat siunausta.¹⁹⁰

4.3 Rukoileva ja elävä kirkko - näkyvä ja näkymätön

¹⁸⁹"Uuden Testamentin kirjoitusten tarkoituksena on täten harhaoppien torjuminen ja kristittyjen pysyttäminen totuudessa, mutta varsinainen evankeliumin saarna on kuitenkin edelleen oleva suusanallista julistusta." ST II, 257. "Vasta silloin ihminen oikein ymmärtää Raamattuakin, sillä se on syntynyt Pyhän Hengen saaneen seurakunnan helmassa. Raamattu on oleva seurakunnan käytettävänä ihmisten kutsumiseksi parannukseen ja armon osallisuuteen ja heidän johtamiseksi Jumalan tahdon tuntemiseen ja noudattamiseen." ST II, 260.

¹⁹⁰"Kristuksen seurakunnan yhteyteen ei kuulu yhteys paikan, henkilöiden tai minkään muun ulkonaisen asian puolesta. Mikään ulkonainen kirkkojärjestö, seurakunta tai seurakuntaryhmä ei saata sanoa olevansa koko kristikunta. Sen yhteyteen riittää sisällinen yhteys Kristukseen uskon kautta." ST II, 146. Vrt. Lutherin mukaan Adamilla oli jo paratiisissa fyysinen kirkko ja armonvälineet. Adamin yhteys Jumalaan ei ollut henkinen, vaan hän oli yhteydessä Jumalaan animaalisena elämän kautta. Helkkula 1999, 65.

Kirkon ulkonaiseen järjestykseen kuuluvia asioita käytetään oikein, kun ne ovat uudestisyntyneiden hallinnassa. Tämän lisäksi on tärkeää, että seurakunta on jatkuvassa rukoustaistelussa. Rukous ikään kuin antaa elämän kirkon itsessään hengettömille ulkonaisille tuntomerkeille. Uskovat rukoilevat elävästi sydämestään, eivät liturgisia kaavoja tai muotoja noudattaen. Jokaisen kristityn tehtävä on olla jatkuvassa rukoustaistelussa Jumalan valtakunnan leviämiseksi.¹⁹¹

Kristittyjen yhteisellä rukouksella on erityinen vaikutus kirkon hengelliseen elämään. Yhteiset rukoukokoukset antavat kirkolle hengellisen voiman ja mahdollistavat herätyksen. Ilman rukousta kirkko elää hengellisesti lamaantuneena tai kuolleetena. Rukous on täten kanava, jonka kautta kirkko tehdään voimalliseksi ja eläväksi. Siksi kirkon kaksi tukipylvästä ovat uskovien joukko ja rukous. Uskovien joukko konstituoii kirkon, mutta rukous tekee kirkon eläväksi ja voimalliseksi.¹⁹²

¹⁹¹"Pyhän Hengen uskovien sydämissä vaikuttava rakkaus toisiin ihmisiin saattaa hänet rukoilemaan heidän puolestaan ja näin suorittamaan kuninkaallisen pappautensa erästä tärkeää tehtävää Kristuksen, suuren Esirukoilijan, apulaisena. Kristuksen tavoin hän joutuu väliin suorastaan taistelemaan rukouksessa ja olemaan ahdistuksessa toisten ihmisten ja Jumalan valtakunnan asian, jopa oman maansakin asiain vuoksi. Suuren osan esirukoilijan-tehtävästään kristitty suorittaa kammionsa yksinäisyydessä tai lähettämällä rukoushuokauksia Jumalalle jokapäiväisten tehtäviensä keskellä. Mutta tärkeän osan siitä hän suorittaa yhdessä muiden kanssa. Luther panee erityistä painoa useiden kristittyjen ja seurakunnan yhteiseen rukoukseen erityisissä rukoukokouksissa, mitä asiaa koskee Kristuksen lupaus Matt. 18:19. ...Luther ei tarkoita tällaisella yhteisellä rukouksella mitään 'liturgista' rukousta, jollaista luettaessa ani harva rukoilee ollenkaan. Myös yhteisen rukouksen tulee olla sydämen pohjasta Jumalan puoleen nousevaa huutoa ja anomista." ST III, 232-233. Saarnivaaran käsitys muistuttaa hyvin pitkälle Juhani Raattamaan teologista ajattelua. Raattaamaa korostaa rukousta ja kristityn sisäistä taistelua hyvin samaan tapaan kuin Saarnivaara. Oletettavaa on, että Saarnivaara on omaksunut käsityksensä joko suoraan Raattamalta tai myöhemmästä lestadiolaisesta perinteestä. Zidbäck 1969, 36s.

¹⁹²"Lutherin sanat osoittavat, että hän pitää uskovaisten yhteisiä rukoukokouksia elinehtona kristillisen kirkon elämälle. Ilman niitä kaikki on seurakunnassa ja kirkossa lamassa: rukoukokouksia vailla olevassa kirkossa ei ole voimaa, joka varjelsi hurskaat lankeamasta ja joka saattaisi syntiset kääntymykseen. Toisin sanoen: siellä ei ole herätystä eikä hengellistä kotia, jossa uskon tulleita hoidettaisiin ja kannettaisiin rukouksen käsivarsilla. Siellä on vain ulkokultaista muotomenoa. ...Kristittyjen olisi hänen sanojensa mukaan kokoonnuttava usein, etenkin pyhäpäivinä, oikein sydämen pohjasta anomaan Jumalalta herätystä ja kääntymystä erittäinkin oman seurakunnan ja paikkakunnan ja

Saarnivaaran näkemyksen mukaan luterilaisuuteen kuuluivat alun perin yhteiset rukoukokoukset, ja niiden lopettaminen on syynä kirkon hengelliseen kriisiin. Saarnivaara ajattelee Pyhän Hengen vaikuttavan varsinaisesti oikean uskon rukouksen kautta, ei liturgisten kaavojen tai muotojen kautta. Liturgia vie paikan ja ajan elävältä, aidolta rukoukselta, joka nousee uskovien sydäimestä. Asiaa selittää Saarnivaaran käsitys Jumalan toiminnasta eksistentiaalisella tasolla. Jumalan toiminta ei sitoudu liturgiaan ja kaavoihin, jotka kuuluvat neutraalille luomisen tasolle. Henki liittyy julistukseen ja rukoukseen, jotka ovat aktuaalisia, Hengen johdatuksessa tapahtuvia spontaaneja toimintoja.¹⁹³

sitten myös oman hiippakunnan epäuskoisille syntisille, vihollisille ja ystäville sekä varjelusta ja uskon vahvistusta moninaisten vaarojen keskellä taisteleville kristityille. Kun hengellinen elämä on lamassa, syntiset vaeltavat suruttomina iäistä onnettomuuttaan kohti, kun kristittyjenkin keskuudessa uneliaisuus ja sen seurauksena maailmanrakkaus sekä riitaisuus ovat yleisiä ja kun usko, toivo ja rakkaus ovat lamassa, niin kristityillä on täysi syy kokoontua yhteen rukoilemaan Jumalalta apua tähän hätään. Kun on puute uskovista ja Hengen valaisemista papeista ja pappeina on itse hengellisessä pimeydessä ja välinpitämättömyydessä eläviä miehiä, niin silloin kristittyjen on syytä verikyynelein rukoilla, että Jumala lähettäisi herätyksen ja korjaisi asiat." ST III, 233,234. Junttila (1989, 195-196) kirjoittaa terävästi: "Jokainen yritys ymmärtää ja tulkita luterilaista kirkko-oppia on tuomittu epäonnistumaan, mikäli yksikin seuraavista tekijöistä sivuutetaan: Jumalan sana, sakramentit, ja näihin kuuluva virka, Pyhän Hengen vaikuttama usko ja persoonallinen pyhien yhteisö. Jokaista näistä tekijöistä voidaan kutsua perustellusti kirkon konstitutiiviseksi elementiksi. Missä yhtäkin näistä tekijöistä aliarvioidaan tai peräti torjutaan, siellä käsitys kirkosta alkaa vääristyä. Ja missä tällainen väärä tulkinta saa jatkaa, siellä ei vain kirkko-oppi vaan myös siihen elimellisesti kontekstissa oleva vanhurskauttamisoppi alkavat saada evankeliselle intentiolle vieraita piirteitä. ...Missä taas painottuu Pyhän Hengen työ ja uskon tulkitseminen erossa korvin kuultavasta evankeliumin julistamisesta ja näkyvästä sakramenttien toimittamisesta, siellä joudutaan loputtomaan personalismiin. Tämä personalismi on joko individualistista tai kollektiivista riippuen siitä, minkä aseman persoonallinen pyhien yhteisö siinä saa. Luterilaisuuden piirissä pietismi on esimerkki jälkimmäisestä vaihtoehdosta. Siinä persoonallisen uskonkokemuksen kollektiivisuus saa etusijan. Friedrich Schleiermacherin tulkinta edustaa taas individualistis-persoonallista kirkkokäsitystä, jossa kirkkoa pyhien yhteisönä ei nähdä välittömästi Jumalan tahtomaksi järjestykseksi."

¹⁹³"Ajatellessamme näitä syvällisesti raamatullisen näkemyksen sisältäviä sanoja ymmärrämme, mikä on eräs huomattavimpia syitä siihen, että niin suuressa osassa luterilaista kirkkoa hengelliseltä kannalta kaikki on lamassa. Lukuunottamatta joitakin pieniä piirejä Lutherin nimellä käyvä kirkko on laiminlyönyt yhteisen rukouksen (alttaripalveluksen yhteydessä sekä hartausseurojen alussa ja lopussa olevia rukouksia tuskin voi sanoa sellaisiksi yhteisiksi rukoukokouksiksi, kuin mitä Luther tässä tarkoittaa) ainakin yhtä perusteellisesti kuin oikean ripin ja synninpäästön (se on yleisesti ollut vain kirkkokurillinen rangaistus eikä sielunhoitokeino, kuten yhteinen rukous on ollut 'liturgiaa' eikä rukousta).

Saarnivaara näkee liturgian ja kaavojen olemassaolon syntiinlankeemuksesta johtuva asiana, jonka juuret ovat langenneen ihmisen taipumuksessa harjoittaa taikauskoa. Synnistä johtuva ihmisen ymmärryksen turmelus houkuttelee ihmistä jatkuvasti seremonioihin ja luottamaan niihin. Seremoniat ovat vastakohta Hengen toiminnalle.¹⁹⁴

Rukous liittyy henkimaailmaan ja siellä käytävään taisteluun. Rukous on erittäin tärkeää, koska sillä voidaan vaikuttaa hengelliseen todellisuuteen, joka edelleen vaikuttaa luodun todellisuuden tilaan. Uudestisyntyneet kristityt voivat hyvin reaalisesti vaikuttaa spirituaaliseen todellisuuteen ja tapahtumiin rukoustaistelun avulla. Kirkon elämä on syvimmiltään taistelua Jumalan ja Saatanan välillä. Uudestisyntyneet osallistuvat tähän sotaan ja käyvät siksi yhdessä hengellistä sodankäyntiä pahuuden valtoja vastaan.¹⁹⁵

Yleisen luterilaisen käsityksen mukaan rukoukokoukset ovat 'epäluterilaisia' ja vääraoppisuuteen vivahtavia, aivan kuin sellaista on sielunhoidollinen rippi ja synninpäästö (viimeksi mainitussa suhteessa on viime aikoina kuitenkin tapahtunut jonkin verran muutosta parempaan päin, kuten myös kysymyksessä rukoukokouksista). Onko siis ihme, että tilanne on sellainen, kuin se on. Jospa 'luterilainen' kirkko saisi armon palata 'ensimmäisiin töihinsä' ja oikeaan luterilaisuuteen tässäkin asiassa." ST III, 233-234 alaviite. "Luther ei tarkoita tällaisella yhteisellä rukouksella mitään 'liturgista' rukousta, jollaista luettaessa ani harva rukoilee ollenkaan. Myös yhteisen rukouksen tulee olla sydämen pohjasta Jumalan puoleen nousevaa huutoa ja anomista. Tällaista se ei voi olla, ellei rukoilemaan kokoontuneiden uskovien sydämiä sureta ihmisten hätä. ...Vaikka seurakunnalla olisi kuinkakin komea kirkko, jossa 'piipitetään, lauletaan... ja toimeenpannaan suuria juhlallisuuksia', saatana ei siitä välitä, vieläpä edistääkin tuollaista muotomenoa, kunhan vain tällainen yhteinen rukous laiminlyödään." ST III, 232-233.

¹⁹⁴"Turmeltuneen ymmärryksensä vuoksi ihminen on taipuvainen taikauskoon. Uskovainenkaan ei ole siitä kokonaan vapautunut. Eräs taikauskon muoto on taipuvaisuus luottaa seremonioihin ja pelätä niiden laiminlyömistä enemmän kuin uskon ja rakkauden laiminlyömistä." ST III, 62.

¹⁹⁵"Jumalan nimen pyhittäminen ja Hänen valtakuntansa tuleminen ovat toisilleen läheistä sukua olevia asioita. Jumalan tahto tapahtuu juuri siten, että Hänen nimeänsä pyhitetään ja Hänen valtakuntansa tulee. Mutta kristitty tuntee itsessään perkeleen, maailman ja oman lihansa vastustavan tätä Jumalan tahdon toteutumista. Tämä pahuuden valtojen kolminaisuus estää sen tapahtumista yleensäkin ihmisten

Koska seurakunnan tärkein tehtävä on hengellinen sodankäynti, joka tapahtuu yhteisissä rukouskokouksissa, ovat rukouskokoukset seurakunnan varsinainen ja oikea kokoontumismuoto. Saarnivaaran näkemyksen mukaan myös Lutherin tavoitteena olivat uskovien seurakunta ja yksinkertaiset kokoontumiset, joissa ei olisi ollut liturgiaa. Messu jumalanpalveluksen muotona on täten väärä keskiaikainen jäännös, jota Luther ei ehtinyt uudistaa.¹⁹⁶

Todellinen oikea kirkko sijaitsee aina kuitenkin ulkonaisten kirkkojärjestöjen sisällä. Ulkonainen järjestys on välttämättömyys, mutta ulkonainen järjestys ei itsessään kuulu kirkkoon, vaan se luo kehykset joiden piirissä uskovat toimivat ja näin syntyy oikea kirkko, pyhien yhteys. Kehykset ovat työvälineitä, joiden avulla uskovat voivat tehdä työtä pelastamalla sieluja Perkeleeltä Kristukselle.¹⁹⁷

keskuudessa. Luther puhuu usein siitä, miten perkele vihaa kaikkein eniten Jumalan sanan puhdasta julistusta, koska se on vaarallisempaa kuin mikään muu hänen vallalleen ihmissieluissa. Hän koettaa siksi kaikin mahdollisin tavoin estää Jumalan sanan puhdasta julistusta ja sen uskomista. Jotta hän ei siinä onnistuisi, tarvitaan kristittyjen jatkuvaa ja hellittämätöntä rukoustaistelua." ST II, 224.

¹⁹⁶"Tässä Luther kuvaa seurakuntaa ulkonaisena yhteisönä, jonka muodostavat pääasiassa uskovat ihmiset, toisin sanoen, seurakuntaa, joka on kokoonpanoltaan lähellä pyhien yhteyttä. Hän tietää kuitenkin, että käytännössä tällaiset seurakunnat ovat harvinaisia, sillä 'kristitty on harvinainen lintu' maan päällä. 'Saksalaisen messunsa' esipuheessa Luther sanoo, ettei silloin ollut sellaista seurakuntaa, jota olisi voitu evankeliumin mukaan hallita, vaan suuri osa jumalanpalveluksiin osaaottavaa kansasta oli 'turkkilaisten ja pakanain' kaltaisia, joita täytyi kutsua ja kehottaa parannukseen ja uskoon. Siksi hän ei katsonut voivansa vielä järjestää sellaista yksinkertaista, epäliturgista hartauskokousta, joka olisi ollut sopiva uskovaisille - hänellä 'ei ollut ihmisiä sitä varten'." ST II, 152-153. Lutherin suhtautumisen kirkon traditioon tulkitsevat toisin mm. Arffman 1993, 173-180 ja Schlink 1961, 225.

¹⁹⁷"Viittasimme edellä siihen, että Luther tunnustaa kirkon ulkonaisten järjestysten ja laitosten välttämättömyyden tässä maailmassa, kunhan ne vain ovat Kristuksen oikean seurakunnan, hänen pyhiensä työvälineinä ja puitteina, joiden piirissä he saattavat tehdä työtä sielujen voittamiseksi Kristukselle. --- Kristuksen todellisen kirkon ja ulkonaisten kirkkojärjestöjen suhdetta on joskus kuvattu myös kahdella samankeskeisellä ympyrällä: ulompi, laajempi ympyrä kuvaa 'ulkonaista kirkkoa', sisemmän ja paljoa pienemmän kuvatessa sen sisällä olevaa uskovaisten joukkoa, joka yksin muodostaa Kristuksen todellisen kirkon." ST II, 151,152. SB, 6. Ks. Pirinen 1984, 19. Myös Spener vetosi Lutheriin sanoessaan seurakunnan ihannemuodon olevan seurakuntien sisällä toimivat

Elävä kirkko, joka muodostuu uudestisyntyneistä kristityistä, on osittain näkymätön ja osittain näkyvä. Uudestisyntyneiden todistuksen ja pyhityksen osalta oikea kirkko on osittain näkyvä. Kristuksesta todistaminen ja rakkauden työt ovat myös maailmalle näkyviä merkkejä. Epäuskoiset eivät voi nähdä kristittyjen sisäistä rauhaa ja hyvän omantunnon tuottamaa turvallisuutta, mutta Jeesuksesta todistaminen, kristittyjen hyvät teot ja rakkaus todistavat maailmalle uskovien yhteydestä Jumalaan.¹⁹⁸

Uudestisyntyneille oikea kirkko on näkyvä ja tunnettu. Uudestisyntynyt tunnistaa toisen uudestisyntyneen lähes poikkeuksetta Pyhän Hengen saaneeksi, ja sen vuoksi kristitylle oikea kirkko on näkyvä. Lisäksi seurakunnan antama todistus, joka antaa omalletunnolle rauhan, kertoo uskovalle Kristuksen läsnäolosta seurakunnassa.¹⁹⁹

pienoisseurakunnat, ecclesiolae in ecclesia.

¹⁹⁸"Kristuksen todellinen seurakunta ei kuitenkaan ole kokonaan sellainen, ettei sitä saatettaisi havaita. Edellä esittämässämme lausunnossa Luther sanoo, että vaikka kirkko onkin näkymätön ja hengellinen, se kuitenkin on uskolle tajuttava. Uskovat ihmiset tuntevat toisensa ainakin jossakin määrin, osaten erottaa uskovaiset epäuskoisista ainakin useimmissa tapauksissa. Kristus on näet uskovissaan ' samalla kertaa salattu ja julkinen...Hän päästää Hengen hedelmien joukkoon pujahtamaan joitakin vikojakin...ja siten kätkeytyy, jotta ylpeät tuomarit loukkaantuisivat häneen'. Mutta uskovien Hengen hedelmistä nöyrät ja lapsenmieliset kuitenkin 'saattavat hänet tuntea ja hänessä parantua". Uskovien elämässä näkyviin Hengen hedelmiin kuuluu ennen muuta Kristuksen tunnustaminen ja rakkaus toisia Jumalan lapsia sekä myös yleensä ihmisiä kohtaan." ST II, 148,149. Ks. Schlink 1961, 217-224. Juntunen 1982, 232-234. Vrt. Sihvosen (1980, 110s) tutkimus Wilhelm Löhe edustaa Saarnivaaran näkemyksen kanssa juuri päinvastaista näkemystä. Löhen mielestä valittujen joukko kirkossa on kätkeyty, ihmissilmän on sitä mahdoton tunnistaa. Näkymätöntä kirkkoa ei voi millään tavalla erottaa näkyvästä kirkosta, vaan ne kuuluvat yhteen niin, että ne ovat yksi kirkko. Saarnivaaralle myös Löhe oli auktoriteetti. Ks. HE, 214-242.

¹⁹⁹"Tämä seurakunta on salattu ja tuntematon vain tälle maailmalle, joka epäuskon pimeydessä eläessään ei tunne Herran omia. Mutta se on tunnettu uskolle ja uskoville: uskovaiset tuntevat toisensa saman hengen lapsiksi ja saman Jumalan perheen jäseniksi, kun vain joutuvat kosketuksiin toistensa kanssa. Tämä toistensa tunteminen ei kuitenkaan ole erehtymätöntä, vaan erehdyksiä voi tulla siten, että jotakuta heikkoa uskovaista ei sellaiseksi tunneta ja taas ulkokullattua pidetään uskovaisena. Kristuksen pyhien seurakunta tulee näkyväksi ja tunnetuksi suun tunnustuksen ja Hengen hedelmien sekä evankeliumin ja

4.4 Pyhittävä yhteisö

Saarnivaaran pyhitysnäkemyksen ymmärtämiseen on hyvä palata Saarnivaaran käsitteeseen paratiisista. Kysymys tahdon vapaudesta nousee olennaiseen asemaan, koska se liittyy ihmisen kykyyn ja mahdollisuuksiin suhteessa lakiin. Saarnivaaran mukaan Adamilla oli paratiisissa vapaa tahto, ja hän mielellään toteutti Jumalan käskyt ja ohjeet; Adamille oli mahdollista elää lain mukaan. Uudestisyntyessään ihminen palaa alkavasti tähän paratiisin tilaan. Kristityllä on siksi vapaa tahto noudattaa Jumalan lakia ja uuden ihmisen puolesta uudestisyntynyt noudattaa Jumalan tahtoa mielellään.²⁰⁰

Lain olemukseen kuuluu, että sen mukaan voi elää vain lakia rakastava ihminen. Näin kristitty rakastaa sisäisestä pakosta ja hän kykenee uuden ihmisen osalta täyttämään lain vaatimukset. Laki kirjoitetaan Pyhän Hengen uudistuksessa uskovaisen sydämeen sillä tavalla, että uskovainen vaistomaisesti ja spontaanisti toimii oikein ja

sakramenttien välityksellä tapahtuvan Pyhän Hengen toimittaman kutsumis- ja pelastustyön kautta. Uskoviille tämä kaikki on todistuksena Kristuksen todellisen seurakunnan läsnäolosta ja Kristuksen läsnäolosta siinä. Kunkin yksityisen ihmisen kohdalla Kristuksen kirkon olemassaolo ja läsnäolo tulee näkyviin silloin, kun hän kuulee joidenkin ihmisten suusta parannuksen ja syntien anteeksiantamuksen sanaa, tuntee siinä Pyhän Hengen puhuvan itselleen ja tulee siten pelastuksen osallisuuteen." ST II, 160. Ks. Junttila 1989, 191.

²⁰⁰"Eräs Lutherin vanhurskauttamis- ja pyhitysoopin perusnäkemystä on se, että kristitty täyttää lain kahdella tavalla: (1) hän omistaa uskossa Kristuksen suorittaman lain täyttämisen, jonka Jumala armollisesti lukee hänen hyväkseen, ja (2) hän alkaa Pyhän Hengen vaikutuksesta elämässään täyttää Jumalan lakia rakkaudessa ja kuuliaisuudessa. Ennen syntiinlankeemusta Jumalan lain eli käskyjen täyttäminen oli ihmiselle mieluista ja myös mahdollista. Uudestisyntyneet, Pyhän Hengen uudistamat ihmiset ovat (alkavasti) palanneet tähän paratiisin olotilaan ja noudattavat hekin Jumalan lakia mielellään ja vapaasta tahdostaan." ST III, 99. Ks. Pirinen 1984, 116. Saarnivaara ottaa tutkimuksellaan osaa

rakkauden mukaan. Tätä toimintoa kutsutaan Kristuksen laiksi ja Hengen laiksi. Nimitys viittaa juuri siihen tapaan, jolla uusi ihminen täyttää lakia: vapaasti ja iloisesti. Näin lain täyttämiseen liittyy tahdon vapauden lisäksi emotionaalinen ja psykologinen näkökulma. Lain täyttäminen edellyttää oikeaa tunnesuhdetta, turvallisuutta ja rakkautta, Jumalaan. Turvallisuuden ja rakkauden kokemus poistaa pelon suhteessa Jumalaan ja orjallisen suhtautumisen lakiin.²⁰¹

Jumalan Pyhän Hengen uudistus on myös todistuksena yksityiselle kristitylle siitä, että hän on todellinen kristitty. Näin kristityn hyvät teot toimivat "indikaattoreina" ja merkkeinä, joista ihminen voi tarkkailla omaa hengellistä tilaansa. Rakkaus ja hyvät teot viestittävät Pyhän Hengen läsnäolosta ihmisen sydämessä. Kristitylle omien tekojen tarkkailu ei ole vaarallista, koska hän tietää että ne ovat Jumalan vaikuttamia, ei varsinaisesti hänen omia töitään.²⁰²

pitkään jatkuneeseen keskusteluun lain kolmannesta käytöstä.

²⁰¹"Laki vaatii vapaaehtoista ja mieluista täyttämistä, joka lähtee sydämen halusta. Se ei tyydy rangaistuksen pelosta ja palkan toivosta tapahtuvaan väkinäiseen, ulkonaiseen täyttämiseen. Vain uskon kautta saatu Pyhä Henki voi antaa ihmiselle sellaisen sydämen, että hän, lain tuomioista ja orjuudesta vapaana, saattaa noudattaa lakia tällä tavalla omasta halustaan, vapaasti ja iloisesti.... Kun ihminen on uskossa uudistettu 'hyväksi puuksi', hän tuottaa hyvää hedelmää sisäisestä pakosta eikä lain vaatimuksesta. Jumalan (laissa ilmoitettu) tahto on kirjoitettuna uskovaisten sydämiin sillä tavalla, että he riippumatta lain vaatimuksista tekevät niitä asioita, joita laki vaatii. Näin Jumalan laki on Hengen lakina uskovain sydämessä. Luther nimittää tätä sydämeen kirjoitettua lakia myös Kristuksen laiksi." ST III, 100-101. KO, 13.

²⁰²"Hyvät työt osoittavat ihmiselle itselleenkin, että hänellä on usko. Rakastamaton ja anteeksiantamaton mieli on todistuksena siitä, ettei ihminen todellisesti usko Jumalan armoon ja anteeksiantamukseen Kristuksessa. ...Luther ei pidä oman käytöksensä ja töittensä tarkkailemista omaanvanhurskauteen johtavana, sillä kristitty ei pidä hyviä töitään varsinaisesti omina töinään, vaan Pyhän Hengen vaikutuksina. Siksi hän ei joudu itsessään rakkautta ja hyviä töitä havaitessaan omahyväisyyteen. ... Se, että hänen elämässään on rakkautta ja hyviä töitä, on merkki siitä, että Jumala ei ole jättänyt häntä hengellisen kuoleman valtaan, vaan on armosta pelastanut hänet ja tehnyt lapsekseen." ST III, 48-49. JK, 247. RKS, 265.

Uuden ihmisen lisäksi ihmisessä on vielä jäänteitä synnistä, vaikka hänen sydäntään hallitsee Pyhä Henki. Tämän vuoksi kristitty rakastaa lakia vain osittain ja vajavaisesti. Vaikka kristitty muuttuu sisäiseltä olemukseltaan hyväksi ja rakkaudelliseksi, on hänen taisteltava edelleen syntiä vastaan. Syntiin lankeaminen johtuu yleensä kristityn tietämättömyydestä tai ymmärtämättömyydestä. Kristityn henki on Jumalan valtaama ja siksi ihminen on sisimmältään yhtynyt Jumalan tahtoon. Synti on kristityn sielussa ja ruumiissa, jotka eivät varsinaisesti kuulu ihmiseen Jumalan kuvana. Ihminen ei siis ole syntinen enää Jumalan edessä eikä omassa persoonassaan eikä synti hallitse häntä, mutta synti edelleen aiheuttaa ongelmia ja estää täydellisen Jumalan tahdon mukaan elämisen.²⁰³

Pyhitys on kristityn ruumiissa ja sielussa olevien synnin jäänteiden poistamista ja niistä pois oppimista. Kristityn on joka päivä kilvoiteltava ja taisteltava syntiä vastaan. Tässä taistelussa Pyhä Henki, jota kristitty huutaa avuksi, antaa voiman taistella syntiä vastaan. Myös toiset kristityt ja Kristus ovat mukana auttamassa tässä yhteisessä taistelussa. Taistelu toimii myös merkinä oikeasta elävästä uskosta: ih-

²⁰³"Vanhalla itsekeskeisellä ja Jumalaa vastustavalla minällä, epäuskolla ja tietämättömyydellä Jumalasta ja hänen tahdostaan ('käärmeen päällä') ei ole hallitusvaltaa ihmisessä, jonka sydämessä hallitsee Pyhä Henki. Kun hänen persoonallisuutensa ydin on täten Jumalan puolella, synti ei ole hänessä enää hallitseva synti, vaikka sen jäännöksiä onkin vielä hänen olemuksessaan. Hänen sydämensä on tullut kuuliaiseksi uskossa, joskaan synnin turmelus ei ole vielä kokonaan poissa. Tämän turmeluksen johdosta kristitty ei kykene toteuttamaan Jumalan tahtoa muuta kuin osittain ja vajavaisesti. Vieläpä hän lankeaa silloin tällöin syntyinkin - esim. vihastuu, tulee kärsimättömäksi, laiminlyö rakkauden velvollisuuksia jne.; hänessä liikkuu synnillisiä tunteita ja ajatuksia, hänen vaikuttimensa eivät ole aina puhtaita jne. Hän ei voi kokonaan estää tätä kaikkea, vaikka hänen sisin olemuksensa onkin syntiä vastaan ja haluaa vaeltaa Jumalan pyhän ja hyvän tahdon mukaan. ... Kristittyjen lankeaminen synteihin tapahtuu heikkoudesta, vastoin heidän sisintä ja varsinaista tahdonsuuntaansa. Monesti tämä tapahtuu tietämättömyydestä ja ymmärtämättömyydestä." ST III, 69. RKS, 229. Vrt. Suomalaisen pietistin Bengt Jacob Ignatiuksen käsitys pyhityksestä on lähes identtinen Saarnivaaran käsityksen kanssa. Haavisto 1999, 240-242.

misen ollessa Pyhän Hengen hallitsema, hän ei antaudu tietoisesti synnin tekemiseen. Jos ihminen antautuu synnin tekemiseen tietoisesti, hänen persoonallisuutensa ydin, henki, ei ole enää Jumalan hallitsema.²⁰⁴

Pyhitys tapahtuu ihmisessä sykäyksittäin prosessissa, jossa Pyhä Henki vaikuttaa omassatunnossa ensin pelkoa ja hätää, näitä seuraavat lohdutuksen ja turvallisuuden tunteet samalla tavalla kuin uudestisyntymisessä. Näiden tunteiden ja kokemusten kautta ihminen vähitellen muuttuu, koska hän oppii tuntemaan oman heikkoutensa ja huonoutensa ja joutuu rukoilemaan avuksi Pyhää Henkeä. Pyhitys ei tapahdu näin ollen ensisijaisesti ymmärryksessä, vaan omassatunnossa ja tahdossa. Ihminen kokee yhä syvemmin Jumalan rakkauden omassatunnossaan ja nöyrytytään tahdossaan yhä enemmän Jumalan tahtoon.²⁰⁵

²⁰⁴"Niin kauan kuin kristitty on uskossa ja Pyhän Hengen hallitsemana, hän ei antaudu tietoisesti ja tahallisesti synnteihin, vaikka saattaakin olla kiusattuna, eikä voi poistaa itsestään pahoja haluja ja taipumuksia synnteihin. ... Pyhän Hengen avulla uskova kykenee painamaan alas vanhan ihmisensä himoineen ja haluineen. Jokapäiväisen rukouskilvoituksen, katumuksen, parannuksen, Jumalan sanasta vaarintamien sekä Pyhän Hengen sisäisen nuhteen ja eläväksi tekevän vaikutuksen kautta hänen vanha ihmisensä tulee kukistetuksi ja hänessä nousee uusi ihminen, joka vaeltaa rakkauden pyhydessä ja vanhurskaudessa Jumalan ja ihmisten edessä. Tässä taistelussa kristitty saa kyllä haavoja. Sota ei aina onnistu niin hyvin, kuin hän soisi sen onnistuvan. Saattaapa hän kompastua ja langetakin. Vastauksena rukoukseensa ja avunhuutoonsa hän kuitenkin saa Pyhän Hengen avun ja voiman, niin että voi nousta jälleen tekemällä parannuksen ja uskomalla armoon Kristuksessa. Tässä kilvoituksessaan hän tarvitsee tuon tuostakin myös kristiveljen apua sekä ripissä että yleensä keskinäisen neuvomisen ja lohdutuksen kautta. Näin kristitty ei käy taisteluun yksin, vaan Kristus ja hänen omansa taistelevat yhdessä hänen kanssaan syntiä vastaan." ST III, 72, 73.

²⁰⁵"Hengen vaikuttama pyhitys (lisääntyvä Kristuksen tunteminen ja Hengen hallitus sydämessä ja elämässä) tapahtuu niin sanoaksemme sysäyksittäin, ei tasaisen kehityksen tietä. Pyhä Henki vie kristityn uudistuvasti synnintunnon ja hädän laaksoon ja paljastaa hänelle yhä uusia syntejä, joita on hänen turmeltuneessa luonnossaan ja elämässään sekä nostaa sitten jälleen lohdutuksellaan pelastuksen iloon. ... Pyhä Henki vie syvenevään synnin ja armon tuntuun kokemusten kautta, jotka muistuttavat ensimmäistä parannusta ja uskon tuloa. Täten 'lain aika ja armon aika' vaihtelevat jatkuvasti kristityn elämässä. Erittäinkin 'lain ajan' ollessa käsillä, kiusausten ja oman huonouden painaessa, kristitty joutuu rukoilemaan uudelleen Pyhää Henkeä, Hengen esikoislahjaakin. Hänestä saattaa tuntua, kuin hän olisi tullut miltei uskottomaksi ja hengettömäksi ja kadottanut Kristuksen tuntemisen. Kun hän huomaa pyhityskilvoituksessaan, kuinka vajavaista Hengen hallitus hänessä on, kuinka paljon lihalla on vielä

Vaikka pyhitys on Jumalan työtä ihmisessä, osallistuu ihminen aktiivisesti omalta puoleltaan prosessiin. Kristityn uudistunut tahto ei ole enää sidottu, vaan ihminen on vapaa tekemään oikein, ja se mahdollistaa ihmisen aktiivisen osallistumisen pyhitystaisteluun. Siksi kristitty on myös vastuullinen ja velvoitettu taistelemaan syntiä vastaan. Vaikka kristitty ei voi voittaa syntiä omassa voimassaan, on hänen velvollisuutensa taistella aktiivisesti syntiä vastaan, rukoilla ja pyytää apua Jumalalta. Kristitty on saanut uuden tahdon, joka on Jumalan tahdon mukainen. Siksi todellinen kristitty elää jatkuvassa taistelussa ja sodassa. Taistelun päättyminen tai taukoaminen merkitsee uskosta luopumista. Synnin tekemiseen tietoisesti ryhtyminen ei ole mahdollista uudestisyntyneelle kristitylle.²⁰⁶

hänessä valtaa ja kuinka vähän Hengen palavuutta ja rakkauden tulta hänen sydämessään on, hän joutuu rukoilemaan itselleen Hengen täyteyttä." ST III, 75.

²⁰⁶"Pyhityksen eli rakkauden ja uuden kuuliaisuuden varsinainen vaikuttaja ja synnin vastustaja on Pyhä Henki. Mutta tämä Hengen sotiminen syntiä vastaan on samalla kristityn sotimista. Täten taistelu syntiä vastaan on samalla kertaa velvollisuus ja lahja, käsketty ja annettu (vaikutettu) asia. ... Taistelussaan syntiä vastaan kristitty ei saa voittoa omien voimiensa ponnistuksilla, eikä hänen sitä tarvitse yrittääkään. Huomatessaan heikkoutensa hän saa pyytää Pyhää Henkeä kuolettamaan syntiä ja puhdistamaan häntä siitä. ... Jumala vaatii kristityltä taistelua syntiä vastaan ja synnin poispanemista, mutta kristitty saa pyytää, että Jumala Henkensä kautta tämän hänelle antaisi ja hänessä vaikuttaisi. Täten kristitty ei ole taistelussaan syntiä vastaan omassa varassaan, vaan Jumalan armon varassa ja Hänen Pyhän Henkensä hoidossa. Taistelu syntiä vastaan on otettava vakavasti, sillä siitä riippuu elämä ja kuolema hänen kohdallaan. Mutta hän saa odottaa apua ja voittoa Jumalalta, jolle siitä sitten kuuluu kiitos ja kunnia. Kristityn on tehtävä tässä sodassa mitä voi, tietäen, että jos hän joutuu tappiolle, syy on hänen. ... Kristitty haluaisi mielellään olla synnistä kokonaan puhdas ja täydellisesti kuuliainen Jumalalle. Kun hän huomaa itsessään syntiä, hän on siitä murheellinen, valittaa sitä, tuomitsee syntinsä ja rukoilee Jumalan apua syntiään vastaan. ... Uskovainen sitä vastoin haluaisi mielellään vaeltaa kaikissa asioissa Jumalan tahdon mukaan. Hänen sisin olemuksensa on syntiä vastaan. Uskossa Jumalan puoleen kääntyminen merkitsee sinänsä syntiä vastaan asettumista, sille selän kääntämistä ja sille kuolemista. Kristus ja synti eivät näet sovi yhteen, vaan sulkevat toisensa pois, koskapa Kristus on synnistä vapauttaja.... Niin kauan kuin kristitty on uskossa ja Pyhän Hengen hallitsemana, hän ei antaudu tietoisiin ja tahallisiin synteihin, vaikka saattaakin olla kiusattuna, eikä voi poistaa itsestään pahoja haluja ja taipumuksia synteihin." ST III, 70-72. VH, 44s. Ks. Schm 3, 40: TK, 273. Vrt. Pokin (1999, 210) mukaan evankelikaalisen pyhitysoopin juuret ovat kalvinistisessa teologiassa. Evankelikaalinen käsitys pyhityksestä on hyvin lähellä Saarnivaaran käsitystä. Olennainen ero Lutherin ja evankelikaalisen näkemyksen välillä on antropologiassa: onko kristitty ihminen edelleen kokonaan syntinen ja perisyntinen alainen vai ei? Evankelikaaliselle ajattelulle on tyypillistä optimistinen näkemys ihmisestä vanhurskauttamisen

On huomioitava uudestisyntyneen uusi tahto ja kykeneväisyys täyttää Jumalan laki. Kirkossa uudestisyntynyt kristitty elää kuten Adam paratiisissa. Hänellä on ohjeet ja käskyt, joiden noudattaminen on hänelle mahdollista. Siksi hän on myös vastuullinen - hengellisestä taistelusta luopuminen on kristityn vapaan tahdon valinta. Kristitty rakastaa Jumalaa ja osoittaa rakkautensa lukemalla Raamattua ja rukoilemalla Häntä.²⁰⁷

Kristityn taistelu syntiä vastaan ja sykäyksittäin etenevä pyhitys tapahtuvat seurakunnan yhteydessä ja sen kautta. Seurakunta on paikka, jossa pyhityselämässä tarvittavat omantunnon kokemukset saadaan. Toisten kristittyjen rukous, neuvot,

tapahduttua. Saarnivaara suhtautui erittäin myönteisesti Billy Grahamiin. HE, 461-503. Mannermaa (1981, 65-69) selvittää Lutherin käsitystä "tahallisesta" ja "tahattomasta" synnintekemisestä ja kristityn taistelusta syntiä vastaan mielenkiintoisella tavalla.

²⁰⁷"Kun ihminen on uudestisyntymisessä palannut 'paratiisiin' olotilaan asemansa ja (alkavasti) mielenlaatunsa puolesta, hän ahkeroi sen jälkeen vaeltaa Jumalan käskyille kuuliaisena rakkaudesta ja kunnioituksesta taivaallista Isäänsä ja Vapahtajaansa kohtaan. Omasta halustaan hän pyrkii noudattamaan Jumalan lakia, ilmoitettua tahtoa." ST III, 108. "Vastauksesi seuraaviin kysymyksiin osoittavat, rakastatko Jumalaa koko sydämestäsi, tai rakastatko häntä ollenkaan: Kun joku rupeaa puhumaan sinulle Jumalasta, herättääkö se sinussa mielihyvän vai vastenmielisyyden tunteita? Kun kuulet puhuttavan Kristuksesta, hänen uhristaan ja verestään, tunnetko sen johdosta sydämessäsi iloa ja mielihyvää vai tuntuuko se sinusta yhdentekevältä tai ehkä vastenmieliseltäkin asialta? ... Sinulla on joskus aikaa istua lukemaan jotakin, ja sinulla on valittavana Raamattu tai jokin muu kirja tai sanomalehti. Kumman käteesi ottaminen on sinulle mieluisampaa ... Jos rakastat jotakuta henkilöä, sinä puhelet mielelläsi hänen kanssaan. Jos et välitä puhella jonkun ihmisen kanssa, se on merkki siitä, ettet hänestä välitä, vaan tunnet vastenmielisyyttä häntä kohtaan. Samoin on suhteesi Jumalaan. Jos et tunne tarvetta rukoilla päivittäin, jopa alituisesti, ja niin puhella Jumalan kanssa, pyytäen häneltä, mitä tarvitset, ja kiittäen hänen lahjoistaan, sinä et rakasta Jumalaa." VT, 12-19. Kansanlähetyksessä vuosina 1971-1974 syntyneeseen hajaannukseen liittyi olennaisesti kysymys pyhityksestä ja ihmisen tilasta vanhurskauttamisen jälkeen. Saarnivaara edusti kiistassa käsitystä, joka korostaa pyhitystä ja uuden ihmisen prosessinomaista kehitystä pois synnistä. Juhani Lindgren ja Olavi Peltola edustivat näkemystä, joka korosti ihmisen jatkuvaa syntiturmelusta. HE III, 554s. Heinola 1999, 12s. Mannermaan (1981, 61) mukaan Lutherilta löytyy molemmat näkökohdat: Jumalan edessä kaikki ovat samassa asemassa, mutta toisissa Hengen valta on edistynyt pitemmälle kuin toisissa. Kristittyjen taistelussa syntiä vastaan on eri asteita.

nuhteet ja lohdutus vievät ihmistä eteenpäin pyhitysprosessissa. Seurakunnassa käytössä oleva rippi ja sielunhoidolliset keskustelut ovat olennainen osa taistelua.²⁰⁸

Seurakunnan julistajan on otettava huomioon sananjulistuksessaan uudestisyntyneiden kristittyjen uusi asema lakiin nähden. Koska kristitty rakastaa ja tekee hyvää luonnostaan ja vapaasti, tulee pyhitykseen liittyvän opetuksen olla myös luonteeltaan sen mukaista. Laki ei ole enää vaatimus ei sitä saa opettaa tuomitsevana ja kirouksen tuottavana, vaan on nähtävä kristityn uusi vapaa halu tehdä hyvää ja opettaa lakia sen mukaan. Kristityllä on sisäinen vilpitön halu ja uudenvuoden ymmärrys, minkä vuoksi uudestisyntynyt ei tee syntiä luvalliseksi itselleen missään tilanteessa. Seurakunnassa pyhitykseen liittyvän opetuksen ei tarvitse olla uhkaavaa ja pelottelevaa, koska kristityn sisäinen vaatimus pakottaa hänet noudattamaan saatuja ohjeita.²⁰⁹

²⁰⁸"Tässä kilvoituksessaan hän tarvitsee tuon tuostakin myös kristiveljen apua sekä ripissä että yleensä keskinäisen neuvomisen ja lohdutuksen kautta. Näin kristitty ei käy taisteluun yksin, vaan Kristus ja hänen omansa taistelevat yhdessä hänen kanssaan syntiä vastaan. Seurakunnassa, uskovien yhteydessä, kilvoittelevat kristityt tukevat ja auttavat toisiaan esirukouksella, keskinäisellä varoituksella, neuvolla, nuhteella, lohdutuksella ja yleensä 'sielunhoidolla'. 'Jos me valkeudessa vaellamme, meillä on yhteys keskenämme' synnissä ja armossa, murheessa ja lohdutuksessa, nuhteessa ja anteeksiantamuksessa, taistelussa ja voitossa. Kristityn kilvoitus on täten samalla kertaa henkilökohtaista ja yhdessä toisten kanssa tapahtuvaa. Hän käy sitä persoonallisesti Jumalan kasvojen edessä ja pyhien yhteydessä. 'Veljien keskinäinen puhelu ja lohdutus' on kristitylle yhtä tarpeellinen kuin rukouskilvoitus suoraan Jumalan edessä." ST III, 72-73.

²⁰⁹"Kristillisessä kirkossa pyhitystä koskevan opetuksen ja Jumalan käskyjen teroittamisen tulee täten tapahtua pyhityselämän luontoa vastaavassa hengessä: koska uuden kuuliaisuuden varsinaisena vaikuttimena on Jumalan ja Kristuksen rakkaus, joka sisällisesti vaatii, niin Jumalan käskyjä ja niiden mukaista vaellusta on teroitettava juuri tässä hengessä. Hengen hedelmänä oleva rakkaus ja uusi kuuliaisuus on sydämeistä vapaasti pulppuavaa, vapaata halua tehdä hyvää ja palvella lähimmäistä sekä käyttäytyä kaikessa Jumalan tahdon mukaisesti. Siksi 'Hengen hedelmiä' ei saa kristityltä vaatia lainomaisessa hengessä, lain tapaan, aivan kuin hän joutuisi tuomion ja kirouksen alaiseksi, jos ne eivät ole hänessä täydellisinä. ... Jumalan käskyt, jotka Hän on antanut lapsilleen, ovat kyllä ehdottomasti velvoittavia. Jos uskovaisen sydän on oikea Jumalan edessä, hän ei koskaan ajattele, ettei ole väliä, noudattaako hän niitä vai ei. Hän tietää, että Jumalan vakava ja tinkimätön tahto on, että niitä on noudatettava, ja hänen sydämensä vilpitön halu on niitä kaikessa noudattaa. Hän ei tahdo tehdä missään

Kristityn uudestisyntyessä hän saa sisäisesti uuden rakkauden ja tahdon Jumalaa ja Hänen tahtoaan kohtaan. Kristitty tarvitsee kuitenkin edelleen Jumalan lakia, koska se tiedollisella järjen tasolla kertoo hänelle, kuinka hänen tulee toimia. Näin Raamattu antaa kristityn uudelle tahdolle ja rakkaudelle suunnan ja toimii elämän ohjeena. Raamatun asema selviää varsinaisesti Saarnivaaran pyhitysoopin kautta. Raamattu on suunnan näyttävä elämässä ja ohjekirja, josta kristitty opiskelee järjen alueelle kuuluvaa tietoa. Omantunnon ja hengen alueelle kuuluva evankeliumi kuullaan seurakunnassa, elävänä ja voimallisena julistuksena.²¹⁰

Kristitty ei täten täytä lakia vaatimuksesta tai käskystä, vaan koska hänellä on halu rakastaa Jumalaa ja lähimmäisiä. Kristitty on saavuttanut omassatunnossaan turvallisuuden kokemuksen, ja hän on siksi vapaa lain orjuudesta. Tätä kutsutaan hengelliseksi neitsyydeksi, joka perustuu täydelliseen luottamukseen ja turvallisuuteen Kristuksessa. Hengellinen neitsyys mahdollistaa lain täyttämisen vapaasti ja sydämen halusta, rakkaudesta Kristusta kohtaan sekä hyvien tekojen tekemisen, koska silloin ihmisen tunnesuhde Jumalaa kohtaan on oikea. Oikeat hyvät työt edellyttä-

kohdassa itselleen luvalliseksi niiden rikkomista, sillä silloin hän tekisi itselleen synnin luvalliseksi. Hän pyrkii vaeltamaan kaikessa Jumalan käskyjen mukaan ja tietää, että niistä pienimmässäkin asiassa poikkeaminen on synti." ST III, 126. VS, 49. Vrt. Christian Scriver toteutti samantyyppistä mallia saarnoissaan: Jumalattomissa pyritään saamaan aikaan kääntymys, mutta uudestisyntyneitä neuvotaan, opastetaan ja rohkaistaan eteenpäin pyhityksen tiellä. Talasniemi 1975, 72s.

²¹⁰"Laki on poistettu siinä merkityksessä, ettei se tuomitse sitä, joka uskoo Kristukseen. Muuten se pysyy, sillä käsky rakastaa Jumalaa ja lähimmäistä on Jumalan iankaikkinen tahto, joka uskovassa alkaa toteutua Pyhän Hengen pyhittäessä häntä. Laki on jatkuvasti kristitynkin elämän ja käytöksen ohje, normi, joskaan ei sen vaikutin, motiivi, eikä sen voima: vaikuttimena on Kristuksen (Jumalan) rakkaus ja voimana sydämessä asuva Pyhä Henki." ST III, 117.

vät rakkaudellista tunnesuhdetta Jumalaa kohtaan. Ilman omantunnon turvallisuutta ihminen ei mitenkään voi tehdä oikeita hyviä tekoja.²¹¹

Huolimatta Pyhän Hengen vaikutuksesta ja ohjauksesta kristitty tarvitsee Jumalan ilmoitusta neuvoksi ja ohjeeksi elämäänsä varten. Vaikka kristitty olisi päässyt jo kokonaan eroon synnin jäänteistä, hän siitä huolimatta tarvitsisi Jumalan ilmoitusta. Synnin asteittaisen poistamisen lisäksi uudestisyntynyt ei ole kasvanut täydelliseksi tiedon suhteen. Adam paratiisissa oli synnitön, mutta hänen ymmärryksensä ja tahtonsa olivat vielä prosessissa. Koska ihminen palautetaan uudestisyntymisessä tähän paratiisiin alkutilaan, tarvitsee kristittykin Jumalan sanaa ohjeeksi. Näin Jumalan käskyt eivät ole vain synnistä pois oppimisen vuoksi, vaan ne antavat myös oikeaa tietoa ja kehittävät ihmisen ymmärrystä oikeaan suuntaan.²¹²

²¹¹"Usko ja Pyhä henki vaikuttaa kristityn sydämessä vapaasti pulppuavan halun rakastaa Jumalaa ja lähimmäisiä ja tehdä kaikkea hyvää. On siksi selvää, että kristitty ei rakasta ja ole kuuliainen vaatimuksesta ja käskystä. Hänelle ei tarvitse eikä saa julistaa lain vaatimuksia tarkoituksessa vaikuttaa hänessä sillä tavalla rakkautta ja kuuliaisuutta. ... Jos uskoville saarnattaisiin vanhurskauttamisen kannalta puhuttaessa lakia velvoittavana, he menettäisivät vapautensa Kristuksessa eli 'hengellisen neitsyytensä', joka merkitsee, että he uskovat olevansa vanhurskaita ja autuaita yksin Kristuksessa ja noudattavat Jumalan tahtoa vapaasti, omasta halustaan. He eivät saa liittyä lakiin tullakseen sitä täyttämällä vanhurskaiksi. Vain pyhityksen kannalta heille saa puhua lain noudattamisesta. ... Kristitty rakastaa lähimmäisiään ja tekee heille hyvää sekä vaeltaa Jumalalle kuuliaisena omasta sisäisestä halustaan, ei lain vaatimuksesta ja pakosta. Hän ei ajattele, että hän tällä rakkaudellaan ja kuuliaisuudellaan pelastuu tai tulee vanhurskaaksi. Hänen työnsä ovat otollisia, todellisia 'hyviä töitä' vain siinä tapauksessa, että hän (1) uskoo jo olevansa Jumalan edessä otollinen ja vanhurskas Kristuksen tähden, tarvitsematta siihen mitään töitä, ja (2) tekee hyviä töitä vapaasti ja sydämen halusta, vain Kristuksen rakkauden vaatimana ja ollakseen rakkaalle isälleen ja vapahtajalleen mieliksi." ST III, 103-104.

²¹²"Kristitty täyttää Jumalan lakia itsestään ja omasta sisäisestä pakosta. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, ettei hän tarvitsisi mitään käskyjä, neuvoa ja ohjeita elämäänsä varten. Uusi Testamentti puhuu usein Jumalan käskyjen noudattamisesta. Viimeisenä käskynään Kristus antoi opetuslapsilleen tehtävän opettaa kastettuja pitämään kaikkea, mitä hän oli heille käskenyt. Jos kristitty olisi kokonaan uudistunut ja Kristuksen kaltainen ja jos hän olisi päässyt täydellisyyteen Jumalan tahdon tuntemisessa, hän ei tarvitsisi mitään käskyjä ja ohjeita. Näin ei kuitenkaan ole asianlaita, vaan hänessä on synnin ohella paljon tietämättömyyttä ja ymmärtämättömyyttä. Synnin sumu himmentää hänen henkensä silmiä, niin ettei hän täysin käsitä Jumalan tahtoa. Uudistus on hänessä vasta alulla Jumalan tahdon tuntemisenkin suhteen. Hän on läpi elämänsä oppilaana Jumalan Hengen koulussa. ... Luther ei kuitenkaan opeta Jumalan

Toisaalta kristitty ei tarvitse käskyjä ohjaamaan hänen valintojaan joka tilanteessa, vaan kristitty voi rakkauden lain mukaan asettua lähimmäisen asemaan ja järjellään päätellä, mikä on oikea toimintamuoto. Näin kristityn tullessa uudistetuksi sydämetään myös hänen järkensä vapautuu toimimaan rakkauden mukaan. Uudestisyntynyt on hengen hallinnassa ja hänen persoonallisuutensa ydin on yhtynyt Jumalan tahtoon. Siksi kristityn tekemät valinnat johtavat lähes poikkeuksetta Jumalan tahdon mukaisiin valintoihin. Epäuskoisten valinnat päinvastoin johtavat Saatanan tahdon mukaisiin valintoihin.²¹³

Saarnivaaran pyhitysnäkemykselle on näin ominaista positiivinen näkemys kristitystä, koska hänessä ei ole enää varsinaisesti perisyntiä. Kristitylle synnin harjoittaminen on satunnaista ja tiedostamatonta, ymmärtämättömyydestä johtuvaa. Tästä uudestisyntynyt oppii vähitellen pois, kun Jumala näyttää kristitylle hänen syntejään. Näytetyt synnit saavat kristityn kokemaan pelon ja järkytyksen tunteita.

kirjoitettujen ja julistettujen käskyjen tarpeellisuutta vain sen johdosta, että kristityt eivät ole vielä täysin uudistuneet. Jumala ilmoittaa tahtonsa yleensäkin sanan välityksellä." ST III, 104-105.

²¹³"Jumalan lain ydin kysymyksessä suhteista ihmisiin on rakkauden käsky: Rakasta lähimmäistäsi niinkuin itseäsi. Kaikki erityiset käskyt vain osoittavat, miten tätä käskyä on sovellettava käytäntöön. ... Kristitty ei oikeastaan tarvitse käskyjä. Kun hänen sydämessään on rakkaus, hän katsoo kussakin tilanteessa, mikä lähimmäiselle on parasta. ... Hän pääsee parhaiten selville siitä, millä tavalla hänen on kussakin tilanteessa toteutettava rakkauden käskyä, asettumalla mielessään lähimmäisensä paikalle ja ajatteleamalla, miten toivoisi siinä asemassa itselleen tehtävän. ... Vaikka erityiset käskyt ovatkin tarkoitettut osoittamaan, millä tavalla rakkauden käskyä on toteutettava käytännössä, ne eivät kuitenkaan sovellu kaikkiin erityisiin tapauksiin. Lähimmäistä ei ole rakastettava käskyjä muodollisesti noudattamalla, vaan katsomalla kussakin tilanteessa hänen tosi parastaan." ST III, 119-120.

Tunteet vievät pyhitystä eteenpäin prosessissa, johon liittyy omantunnon "eksistentiaalisia" kokemuksia. Tiedollinen kehitys seuraa tätä kokemuksellista prosessia.²¹⁴

4.5 Uudestisyntyneet Jumalan työtovereina

Kristitty ihminen toimii Jumalan toimintakanavana, jonka kautta Jumala vaikuttaa hyvää maailmassa. Kiitollisuudesta Jumalaa kohtaan kristitty palvelee lähimmäistään kuten Kristus palveli ihmisiä. Kristitty on välittäjä Jumalan ja ihmisen välillä. Hän toimii Jumalan taloudenhoitajana jakaen sekä hengellisiä että neutraaliin luontuun todellisuuteen kuuluvia lahjoja.²¹⁵

Koska kristitty voi tehdä oikeita hyviä tekoja Jumalan edessä, hänet on kutsuttu elämään kuten Kristus, seuraamaan hänen esimerkkiään. Oikea suhde Jumalaan vaikuttaa myös kristityn ulkonaisiin tekoihin. Tärkeintä Kristuksen seuraamisessa ja

²¹⁴"Kristuksen seuraamista uhrautuvassa rakkaudessa ei vaikuta pelkkä tietopuolinen Kristuksen rakkauden ja Jumalan sanan opetusten tunteminen. Sitä synnyttää vain Pyhän hengen vaikuttama elävä usko, joka on Kristuksen rakkauden valtaamana olemista. Sellainen kristitty ei rakasta vain siksi, että niin on käsketty, vaan ennen kaikkea siksi, että se on hänen 'luontonsa', koska Kristus hallitsee hänen sydämessään Pyhällä Hengellään." ST III, 47.

²¹⁵"Jumala ei tarvitse meidän palvelustamme ja lahjojamme, sillä Hänen on maa ja kaikki mitä siinä on. Me saatamme palvella Häntä ja osoittaa kiitollisuuttamme Hänelle vain palvelemalla lähimmäistämme ja tekemällä heille hyvää, kuten Kristus on tehnyt meille. ... Tehdessään lähimmäisilleen, niinkuin Jumala (Kristus) on tehnyt hänelle, kristitty on kuin välittäjänä Jumalan ja lähimmäistensä välillä. Hän ottaa vastaan lahjoja Jumalalta ja jakelee niitä lähimmäisilleen. Ne eivät saa 'pysähtyä' häneen, sillä kukaan ei saa itsekkäästi käyttää vain omaksi hyväkseen, mitä on Jumalalta saanut. ... Uskova ihminen on täten kuin 'kanava', jota myöten Jumalan lahjat virtaavat toisille ihmisille. ... Hyvää tehdessään ja palvellessaan lähimmäisiään kristitty ei jakele omia tavaroitaan, vaan on vain Jumalan 'taloudenhoitaja' eli 'huoneenhaltija': hän antaa toisille niitä maallisia ja hengellisiä lahjoja, mitä hän itse saa Jumalalta." ST III, 42-43. UK, 29. EV, 14.

Jumalan työn kanavana toimimisessa on huoli ihmisten sielujen pelastuksesta. Arvokkainta työtä, mitä kristitty voi tehdä, on Kristuksesta todistaminen ja ihmisten auttaminen uskoon.²¹⁶

Kristityn tekemät hyvät työt voidaan jakaa kahteen eri luokkaan: hengellisiin ja luomisen piiriin liittyviin töihin. Kristityssä Jumalan vaikuttamiin hengen hedelmiin kuuluu ennen kaikkea Kristuksesta todistaminen:²¹⁷

"Jumalan ja Kristuksen nimen tunnustaminen, Kristuksesta todistaminen ja työ toisten auttamiseksi uskoon ja armon osallisuuteen on korkeinta ja jalointa työtä. Siihen verrattuna ulkonaiset maalliset askareet ovat vähemmän arvoisia. Kun siis katsellaan töitä niiden arvon ja merkityksen kannalta, niillä on eroa."²¹⁸

Uudestisyntyneellä ihmisellä on kaksi eri kutsumusta, joista sielujen pelastaminen on aina ensisijalla. Luomakuntaan kuuluvana hän tekee hyvää lähimmäisilleen siinä yhteiskunnassa, jossa hän elää. Yhteiskunnallisella tasolla kristityn tehtävä on myös muistuttaa "luonnollisen" lain pohjalta ihmisiä heidän velvoitteistaan ja näin lain ju-

²¹⁶"Kristuksen seuraaminen johtuu täten siitä, että Jumala on armollaan ja Hengellään alkanut muuttaa ihmistä sisäisesti sydämen puolesta Kristuksen kaltaiseksi. Tämä 'Kristuksen mieli' sydämessä vaikuttaa ehdottomasti Kristuksen seuraamista ulkonaisessakin elämässä. Kristuksen rakkautta kokenut ja hänen armossaan pelastettu tahtoo vaeltaa, niinkuin hän vaelsi. ...Pyrkiessään kohtelevaan lähimmäisiään, niinkuin Kristus on kohdellut häntä, kristitty joutuu asemansa, kutsumuksensa ja tarjoutuvien tilaisuuksien mukaan soveltamaan tätä periaatetta käytäntöön. Hänellä on ennen muuta rakkauden huoli ihmisveljiensä sielujen pelastuksesta, niinkuin Kristuksella on ollut hänen pelastuksestaan." ST III, 45 Ks. ST III, 122.

²¹⁷"Hengen hedelmiin kuuluu ennen muuta *Kristuksen tunnustaminen* ja rakkaus toisia Jumalan lapsia sekä myös yleensä ihmisiä kohtaan." ST II, 149. Saarnivaara on kirjoittanut opaskirjan "Vie sana Veljesi luo", jossa hän antaa ohjeita ihmisten kohtaamiseen ja Kristuksesta todistamiseen. Kirja antaa käyttäytymis- ja toimintaohjeita. Se esimerkiksi kehottaa antamaan positiivista palautetta, välttämään väittelyä, varomaan maltin menettämistä ja kiivastumista, puhumaan vähän, välttämään moralisointia, välttämään liian pitkiä vierailua." VS, 40-45

listuksen kautta herättää ihmisten omiatuntoja. Näin toimien ohjataan ihmisiä omantunnon hätään ja avataan tietä Kristuksen vastaanottamiselle.²¹⁹

Ihmisen ongelma on hengen joutuminen Saatanan hallintaan ja omantunnon turvallisuuden menettäminen. Kristus valmisti ihmiselle paluun "paratiisin tilaan" kärkeväällä omassa hengessään. Kristuksella oli maallinen kutsumus toimia puuseppänä Nasaretissa, mutta Hänen hengellinen kutsumuksensa oli sovittaa ihmisen ja Jumalan välinen rikkoontunut suhde omassa hengessään, eksistentiaalisella tasolla. Samoin kristityllä on maallinen kutsumus kuten Kristuksella, mutta varsinainen kutsumus on toimia Jumalan työtoverina taistellen ihmisten sielujen puolesta. Kristityn varsinainen kutsumus on hengellinen kutsumus. Ihminen on Jumalan kuva, koska Pyhä Henki asuu hänessä. Luomisen tason piiriin kuuluvat "maalliset" tehtävät ovat toissijaisia suhteessa hengelliseen kutsumukseen.

Saarnivaaran teologialle on tyypillistä rigorismi. Kristityn koko elämän tulee suuntautua sielujen voittamiseen ja aktiiviseen seurakuntaelämään: rukoukseen, synnistä varoittamiseen ja synninpäästön sanalla toisten kristittyjen hoitamiseen. Saarnivaaran teologiasta puuttuu selvä ajatus ensimmäisen uskonkappaleen hyvyy-

²¹⁸ST III, 29.

²¹⁹"...kristittyjen alamaisten on kunkin asemansa antamien mahdollisuuksien mukaan muistutettava heille velvollisuuksistaan ja niin herätettävä heidän omiatuntojaan. ...Kristittyjen on maallisen yhteiskunnan ja valtion alamaisten edistettävä sen parasta mahdollisuuksiensa mukaan ja toimittava siihen suuntaan, että rakkauden käsky tulisi toteutetuksi sen piirissä. Luther itse teki parhaansa ollakseen aikansa ruhtinaille ja hallitusmiehille, kuten alamaisillekin, 'omantuntona' ja heidän velvollisuuksiensa muistuttajana. Niin tulee kristittyjen ja kirkon tehdä kaikkina aikoina." ST III, 168.

destä ja jumalallisuudesta. Saarnivaaralle lehden lukeminen tai puutarhanhoito ovat syntiä, jos ne vievät aikaa raamatunlukemiselta, todistamiselta ja rukoukselta. Kolmas uskonkappale korostuu ensimmäisen uskonkappaleen rinnalla niin, että ensimmäisen uskonkappaleen asioista tulee "syntiä". Jumalan luomisessa antamat lahjat eivät olekaan välttämättä hyviä, vaan ne voivat olla Saatanan keinoja saattaa ihminen unohtamaan oma ja muiden sielujen pelastus. Saarnivaara korostaa ihmisen sisäistä omantunnon rauhaa ja rauhaa Jumalan kanssa sillä seurauksella, että ihmisen yhteys luomakuntaan ja lähimmäiseen jäävät toissijaiseen asemaan.²²⁰

²²⁰SS, 28. Esim. "Aikana ennen Kristuksen toista tulemistä ihmiset (pieniä Kristukselle uskollisten valvovien kristittyjen ryhmiä lukuunottamatta) ovat kiinnostuneita vain maallisista, syömisestä, juomisesta (juopottelukin, alkoholismi, yhä lisääntyä), naimisesta (seksualismi), kauniiden rakennusten ja kotien rakentamisesta viehättävine pihoineen ja puutarhoineen." HG, 82. Ks. VT, 13-20.

5. LOPPUKATSAUS

Tämän tutkimuksen tavoite oli selvittää Uuras Saarnivaaran käsitys Jumalan sanasta. Analyysin edetessä tarkentui varsinaiseksi tutkimusongelmaksi Saarnivaaran näkemys Jumalan sanasta ja sakramenteista, joihin liittyy olennaisesti myös Saarnivaaran näkemys kirkosta. Työstä muodostui loppujen lopuksi hyvin laaja analyysi Saarnivaaran teologiasta. Tutkimuksessa käytettiin metodina systemaattista analyysia, ja merkittävimpinä lähteinä olivat Saarnivaaran Helsingin yliopistoon tekemä väitöskirja "Syntisen tie vanhurskauteen ja pyhyyteen II" ja sen jatko-osa "Syntisen tie vanhurskauteen ja pyhyyteen III". Lähteenä toimi myös Saarnivaaran muu tuotanto soveltuvin osin. Seuraavaksi esitetään tutkimuksen kulku ja tulokset.

Ensimmäisessä luvussa käsiteltiin lyhyesti Saarnivaaran elämän eri vaiheita ja ne henkilöt, jotka ovat todennäköisesti vaikuttaneet hänen teologiansa muotoutumiseen. Lisäksi esiteltiin aiempi tutkimus.

Toisessa luvussa selvitettiin välttämättömiä taustatekijöitä. Erityisesti Saarnivaaran ihmiskäsitys ja luomisen käsittäminen neutraaliksi tapahtumaksi antoivat hyvän pohjan tarkastella Saarnivaaran teologiaa. Saarnivaaran antropologiassa painottuu ihmisen henki ja omatunto tavalla, joka antaa erikoisen leiman koko hänen teologialle kehykselleen. Olennaiseksi tekijäksi muodostuu ihmisen sisimmässä kokema

omantunnon turvallisuus, joka on samalla avain hänen sanan teologiansa ymmärtämiseen. Aiempi Saarnivaaraa koskeva tutkimus ei ole huomionnut antropologiaan ja luomiseen liittyviä tärkeitä näkökohtia. Esimerkkinä mainittakoon Saarnivaaran kastekäsityksen selvittäminen, jossa kaikki tutkijat ovat tulleet eri tuloksiin. Syynä tähän on ollut se, että ei ole oikealla tavalla avattu tai löydetty Saarnivaaran teologialle keskeisiä tekijöitä.

Toisessa luvussa käsitellyt Saarnivaaran kristologia ja hengellinen sodankäynti luovat myös pohjaa hänen omaleimaisen teologiansa ymmärtämiseen. Saarnivaaran kristologia avaa näkemään hänen "metafysiikkansa" ja vahvan jaon luomakunnan ja transsendenssin välillä. Saarnivaaralle on tyypillistä voimakkaasti spiritualistinen ajattelu, joka on seurausta hänen luomisteologiastaan. Aineen näkeminen neutraaliksi ja hengellisen elämän erottaminen muusta elämästä auttaa ymmärtämään, miksi Saarnivaaran tulkinta Lutherista poikkeaa hyvin paljon muiden Luther-tutkijoiden tulkinnoista.

Kolmannessa luvussa käytiin läpi käsitys Jumalan sanasta. Saarnivaaralle Raamattu on tietokirja, informaation lähde, joka kertoo Jeesuksesta ja antaa oikeaa tietoa. Kirjallisessa muodossa olevaa sanaa Saarnivaara kutsuu ilmoitussanaksi. Varsinaista vaikutusvoimaista sanaa on julistettu sana eli armonvälinesana. Jumalan voimavai-
kus liittyy ainoastaan uskovan julistajan julistamaan evankeliumiin, joka vaikuttaa

uskon. Tämä sana otetaan vastaan omassatunnossa, ei järjessä ja ymmärryksessä. Julistettu sana ja omatunto ovat kuin kaksi yhteensopivaa osaa. Raamattu puhuu ihmisen järjelle ja ymmärrykselle, mutta julistettu sana puhuu ihmisen omalletunnonle. Armon vastaanottamista edeltää voimakas "eksistentiaalinen" kokemus. Siksi kaikki, jotka ovat oikeita kristittyjä, ovat myös kokeneet "uskoontulon". Kokemus on erityinen omassatunnossa koettava prosessi, johon liittyvät omassatunnossa koettavat pelko- ja turvallisuustilat. Prosessin päättyessä ihmisestä on tullut uudestisyntynyt kristitty.

Sanan oikea tulkinta ja Raamatun ymmärtäminen liittyvät oleellisesti ihmisen järjen kyvyttömyyteen vastaanottaa evankeliumia. Ihminen käsittelee Jumalaan liittyviä asioita omassatunnossaan, ja siksi oikea teologian harjoittaminen ja Raamatun tulkinta edellyttävät ihmisen olemista Jumalan Hengen hallinnassa. Vain sellainen ihminen, jonka sydän ja omatunto ovat Hengen hallinnassa, voi harjoittaa teologiaa. Epäuskon tilassa oleva ei kuule Jumalan ääntä eikä ymmärrä Jumalaan liittyviä asioita. Saarnivaaran vaatimus teologiasta vain uudestisyntyneiden teologiana tulee ymmärrettäväksi seuraavan jaottelun kautta. Jumalaan liittyvät kysymykset ihminen käsittelee ja ymmärtää omassatunnossaan, ei järjessään. Siksi teologia tieteenä eroaa kaikista muista tieteistä, jotka kuuluvat luomisen neutraalille tasolle. Teologian tehtävä käytännöllisenä tieteenä avautuu eri näkökulmasta: teologia ei varsinaisesti kuulu järjen alueelle, vaan omantunnon eksistentiaaliselle tasolle, ei järjen alueella

tapahtuva teologinen työskentely voi johtaa mihinkään. Oikeaa teologiaa harjoittaa julistaja, joka julistaa vaikutusvoimaista armonvälinesanaa pyrkimyksenä voittaa sieluja Saatanan valtakunnasta Jumalan valtakuntaan. Koska Saarnivaaran teologiaa on keskeistä näkökulma, jossa kaiken takana on lopulta Jumalan ja Saatanan välinen taistelu, on ymmärrettävää, miksi teologia ei voi olla oppiin liittyvää järjestäytynyttä pohdintaa. Teologiakin on varsinaisesti henkivaltojen taistelua, ja kristittyjen tehtävä on taistella totuuden puolesta rukoilemalla ja todistamalla Kristuksesta. Epäuskoi- set voivat ainoastaan tutkia ilmoitussanaa, mutta se ei avaudu heille, koska heitä ei valaise Pyhä Henki. Varsinaista Jumalan erityistä ilmoitusta ja sanaa on julistettu sana, ja koska epäuskoisen omatunto on synnin tähden paatunut, hän ei voi harjoittaa teologiaa sanan varsinaisessa merkityksessä. Siksi epäuskoisten harjoittama teologia ei ole validia.

Myös Saarnivaaran käsitys armonvälisestä käsiteltiin kolmannessa luvussa. Saarnivaara näkee kasteen, ripin ja ehtoollisen julistustilanteina. Kaikissa niissä Jumalan armon välittää julistettu armonvälinesana. Kaste on merkki julistetusta lupauksesta, ja sen merkitys on seurakuntaan ottaminen. Ehtoollinen auttaa ihmistä uskomaan vahvemmin järjen tasolla. Saarnivaaran sakramenttiteologialle on keskeistä se, että sana ei liity aineeseen. Ehtoollisaineet ovat vain ulkoisia merkkejä: Kristus ei ole reaalisesti läsnä ehtoollisen leivässä ja viinissä.

Saarnivaaran sakramenttiteologia on yhteensopiva hänen alkutilan tarkastelunsa kanssa, jossa Adamin ja Jumalan välinen suhde on sisäinen rakkaus- ja kuuliaisuus-suhde. Paratiisi ja ihminen on luotu neutraaleiksi, ja ihminen on yhteydessä Jumalaan ilman ulkoisia välineitä. Siksi on ymmärrettävää, miksi Saarnivaaran mielestä armonvälineissä armoa eivät välitä ulkoiset aineet.

Rippi nousee erityisasemaan armonvälineenä, koska siihen liittyy paremmat mahdollisuudet ihmisen sisäiseen muutokseen. Ripin kautta ihminen tulee osalliseksi Jumalan anteeksiantamuksesta, ja myös pyhitysprosessiin kuuluu olennaisena osana ripin käyttö. Rippiin liittyy ulkoisena muotona "kännenpäällepaneminen", jonka kautta syntien anteeksiantamus varsinaisesti lahjoitetaan. Siksi "kännenpäällepaneminen" on Saarnivaaralla sakramentin asemassa. Ripin erityisasema suhteessa kasteeseen ja ehtoolliseen selittyy myös sillä, että julistaja voi siinä ottaa paremmin huomioon ripittäytyjän hengellisen kontekstin. Julistaja tulee huomioida tarvitseeko ripittäytyjä nuhtelua, lohdutusta tai neuvoja. Rippi on myös kuulijan kannalta erityisasemassa oleva armonväline, koska ripittäytyjä voi purkaa sydäntään ja tunnustaa syntejään ääneen. Näin ripillä on sekä julistajan että ripittäytyjän kannalta katsottuna laajemmat vaikutusmahdollisuudet kuin kasteella ja ehtoollisella.

Neljännessä luvussa tarkasteltiin Saarnivaaran käsitystä kirkosta ja sen funktiosta olla uudestisyntyneiden kasvupaikkana. Saarnivaaran kirkkokäsitykselle on omi-

naista korostaa pyhien yhteisöä. Kirkkoa konstituoivat varsinaisesti pyhien uudestisyntyneiden joukko. Rukous on voima, joka tekee kirkon toiminnalliset kehykset voimallisiksi. Ilman rukousta sana ja armonvälineet ovat ilman vaikutusvoimaa ja voivat olla tällöin Perkeleen käytössä. Siksi rukous nousee merkittävään asemaan. Saarnivaaran ihannemuoto seurakunnan yhteiselle jumalanpalvelukselle ovat nimittäin yhteiset rukouskokoukset, joissa rukoillaan aidosti, sydämen huokauksin. Aito rukous nousee ihmisen hengestä, ja kristittyjen yhteinen rukous antaa Hengen voimavaikutuksen, herätyksen, seurakuntaan. Kirkon rappiotila on seurausta rukouksen laiminlyömisestä.

Kirkko on näkyvä uudestisyntyneille, koska he tunnistavat toiset kristityt ja voivat erottaa epäuskoiset uudestisyntyneistä. Oikean kirkon tapa kokoontua viettämään yhteistä jumalanpalvelusta eroaa epäuskoisten viettämästä jumalanpalveluksesta myös ulkoisten muotojen osalta. Synnin vallassa oleva ihminen suosii rituaaleja ja muotoja, joita edustavat esimerkiksi liturgia ja valmiit rukoukset. Uskovaisten kokoontumismuoto on rukouskokoukset, joissa rukoillaan elävästi, sydämen uskossa, ja julistetaan elävää armonvälinesanaa. Myös ripin ahkera käyttö kuuluu olennaisena osana oikean, elävän seurakunnan toimintaan.

Uudestisyntymisessä tapahtuva ihmisen sisäinen muutos saattaa hänet jälleen oikeaan tunnesuhteeseen. Turvallisuuden kokemus ja sitä seuraava rakkaus Jumalaa ja

Hänen tahtoaan kohtaan mahdollistavat kristityn lain täyttämisen. Siksi uudestisyntyneille opetetaan seurakunnassa lakia ohjeena ja suunnan antajana.

Kristityssä jäljellä olevaa syntiä hoidetaan seurakunnassa, jossa kristittyä neuvotaan oikeaan suuntaan, ja tarvittaessa myös tuomitaan synnistä ja lohdutetaan. Kristitty elää pyhitysprosessissa, jossa hän etenee sykäyksittäin eteenpäin omassatunnossa koettujen pelko ja turvallisuustilojen kautta. Kristityn ihmisen eteneminen pyhityksessä tapahtuu siksi ensisijaisesti ihmisen sydämen ja omantunnon kautta, eksistentiaalisesti. Tahdon ja järjen pyhitys tapahtuvat sisäisten kokemusten jälkeen.

Jumalan Hengen johtamat kristityt ovat mukana Jumalan taistelussa Saatanaa vastaan ja toimivat Jumalan työtovereina. Keskeiseksi tehtäväksi kristityille on annettu todistaminen ja rukoileminen. Myös lähimmäisten palveleminen Kristuksen esimerkin mukaan on hengellinen kutsumus, mutta sekin tapahtuu syvimmiltään sielujen voittamiseksi Jumalan valtakuntaan. Kristitty on huolissaan ja murehtii ihmisten hengellistä tilaa samalla tavalla kuin Jeesus, ja siksi hän lakkaamatta rukoilee ihmisten pelastumisen puolesta. Saarnivaaran käsitys kirkosta ja kristityn ihmisen elämästä johtavat problemaattisiin kysymyksiin. Luomakunnan näkeminen itsessään neutraaliksi johtaa lopulta näkemykseen, jossa Jumalan luomisessa lahjoittamista hyvistä lahjoista muodostuu esteitä Jumalan valtakunnan etenemiselle.

LYHENTEET

FC Ep.	Tiivistelmä. Yksimielisyyden ohjeen ensimmäinen osa.
CA	Augsburgin tunnustus
FC	Yksimielisyyden ohje
LC	Lutherin Iso katekismus
FC SD	Täydellinen selitys, Yksimielisyyden ohjeen toinen osa.
Schm	Schmalkaldenin opinkohdat
TA	Teologinen Aikakauskirja
TK	Evankelis-luterilaisen kirkon tunnustuskirjat
WA	D. Martin Luthers Werke. Kritische Gesamtausgabe. Weimar 1883-1973.

LÄHTEET

Saarnivaara, Uuras

- KU Kaste Uustestamentillisena ja kansankirkkoamme koskevana kysymyksenä. Helsinki: Suomalainen Teologinen Kirjallisuusseura 1935.
- ST I Syntisen tie vanhurskauteen ja pyhyyteen Lutherin mukaan I. Aamuhämärä ja päivänkoitto. Lutherin tie roomalais-katolisuudesta evankeliseen uskoon. Helsinki: Suomen lähetysseura 1947.
- RK Raamatullinen kaste. Keskusteluja. Helsinki: Kirjapaja 1948.
- ST II Syntisen tie vanhurskauteen ja pyhyyteen Lutherin mukaan II. Täysi päivä. Lutherin lopullinen eli reformatorinen oppi vanhurskauttamisesta ja pyhityksestä niiden suhteessa hänen oppeihinsa synnistä, sovituksesta, kirkosta, armonvälineistä, laista, kokemuksesta, pelastusvarmuudesta ja valinnasta. Diss. Helsinki: Suomen lähetysseura 1948.
- ST III Syntisen tie vanhurskauteen ja pyhyyteen Lutherin mukaan III. Täysi päivä. Helsinki: Suomen lähetysseura 1948.
- VT Vaivan tieltä iankaikkiselle tielle. Kuopio: Kuva ja sana 1949.

- EV Ensimmäinen ja viimeinen päivä. Onko sunnuntain vietto kristikunnan suurin petos? Milloin ja millä tavalla tapahtuu maailman loppu? Kuopio: Kuva ja sana 1950.
- KS Kaikkeuden synty. Polveutumisoppi ja luomisusko luonnon tosiasian valossa. Lahti: Kuva ja sana 1953.
- LL Luther ja Lund. Lundilaisen Luther-tutkimuksen ja teologian kriittistä tarkastelua. Kokkola: Kuva ja sana 1955.
- KO Kuinka on sun sielus laita? Helsinki: Kansan raamattuseura 1957.
- JT Jehovan todistajat ja heidän oppinsa Raamatun valossa. Vuorokeskustelu. 2. p. Helsinki: Suomen lähetyssseura 1958.
- MO Mormonit eli "Myöhempien Aikojen Pyhien Jeesuksen Kristuksen Kirkko" Raamatun valossa. Helsinki: Suomen kirkon sisälähetyssseura 1961.
- VH Vedestä ja Hengestä. Lappeenranta: Sisälähetyssäätiö 1962.
- VS Vie sana veljesi luo. Henkilökohtaisen "ihmisten kalastamisen" ja "kotilähetyksen" opas. 3. p. Lappeenranta: Sisälähetyssäätiö 1962.
- NS Näin sanoo Herra. Raamatun totuudet, pelastustie ja viimeiset tapahtumat sen omin sanoin. Rauma: Kuva ja sana 1963.
- KT Katso, tässä on tie. Kristinuskon totuudet piirroksin ja sanoin. Oulu: Suomen Raamattuopiston Pohjolan Ystävät r.y. 1964.

- OJ Onko Jumala todella sanonut? Helsinki: Suomen ev.lut. ylioppilaslähetys 1966.
- SL Suuri luopumus. Modernismi ja ekumenia Raamatun ja luterilaisen tunnustuksen valossa. Suolahti: Uusi Tie 1967.
- HG Harmagedon - ennen ja jälkeen. Raamatun lopunaikoja koskevat profetiat sekä niiden toteutuminen nykyaikana ja lähitulevaisuudessa. Suolahti: Ev.lut. Herätysseura ry. 1969.
- AO Aalto on jo liikkeellä. Karismaattinen liike historian ja Raamatun valossa. Puheenvuoro käynnissä olevaan keskusteluun. Suolahti: Ev.lut. Herätysseura ry 1974.
- HE III He elivät Jumalan voimassa. Kirkkohistoriaa Jumalan ihmisten elämäkertoina. III. Suolahti: Ev.lut. Herätysseura r.y. 1975.
- HE He elivät Jumalan voimassa. Kirkkohistoriaa Jumalan ihmisten elämäkertoina. I+ II. Suolahti: Ev.lut. Herätysseura r.y. 1976.
- SB Suuri Babylon. Kirkkojen Maailmanneuvoston ekumenia ennen ja nyt Kristuksen seurakunnan taistelua Jumalan totuuden puolesta. Suolahti: Ev. lut. Herätysseura ry 1977.
- UK "Uskovain kaste" vai lapsikaste - kumpi on raamatullinen? Helsinki: Uusi Tie 1977.
- VRL Voiko Raamattuun luottaa? Raamatun johdanto-oppi, historia, arkeologia ja tulkinta. Suolahti: Ev.lut. Herätysseura ry. 1982.

- SS Seitsemänkymmentäviisi armon vuotta. - Sinun sanasi on totuus. Teol. ja fil. tohtori Uuras Saarnivaaralle hänen täyttäessään 75 vuotta. 17.2.1983. Toim. Eino J. Honkanen ja Jarmo Mäki-Mikola. Helsinki: Uusi Tie 1983. 15-31.
- JR Jehovan todistajat Raamatun valossa. Raamattu ja seurakunta sarja n:o 9. 4. p. Helsinki: Uusi Tie 1986.
- RKS Raamattu korjauksin ja selityksin. Suolahti: Ev.lut. Herätysseura ry. 1987.
- SA Synti, armo ja uusi elämä. Luterilaisen kirkon Tunnustuskirjat opinkohtien mukaan ryhmiteltyinä tiivistelmänä sen omin sanoin. Suolahti: Ev.lut. Herätysseura ry 1987.
- JK Jumalan kansan Pyhä Raamattu selityksin. Helsinki: Uusi Tie 1993.
- TS Tie synnin hädestä Jumalan rauhaan. Lutherin ja luterilaisen kirkon tunnuskirjojen mukaan. Helsinki: Uusi Tie 1998.
- EU Elämä uskossa. Jumalan Kansan Kristinoppi. Helsinki: Uusi Tie 1995.

KIRJALLISUUS

Arffman, Kaarlo

- 1993 Sanan jäljet. Kirkon historian merkitys Martti Lutherin teologiassa. Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 185. Helsinki.

Auranen, Ari

- 1991 Uuras Saarnivaara kirkollis-teologisenä vaikuttajana 1954 – 1973. Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian pro gradu-tutkielma. HYTTK.

Barr, James

- 1988 Fundamentalism. 3rd imp. London: SCM Press Ltd.

Barton, John

- 1998 Historical-critical Approaches. - The Cambridge Companion to Biblical Interpretation. Ed. by John Barton. Cambridge: Cambridge University Press. 9-20.

Blom, Risto

- 2001 Jumalan lapseksi. Käsitys uudestisyntymisestä esikoislestadiolaisessa julistuksessa. Kirkon tutkimuskeskus sarja C Nro 58. Saarijärvi.

Braaten, Carl E.

1989 Principles of Lutheran Theology. 3rd Print. Philadelphia: Fortress Press.

Bracken, Harry M.

1998 Thomas Reid. - The Columbia History of Western Philosophy. Ed. by Richard H. Popkin. New York: Columbia University Press. 480-486.

Cleve, Fredric

1968 Luthers nattvardslära. Mot bakgrunden av Gabriel Biels uppfattning av nattvard och sakrament. Acta Academiae Aboensis, Ser, A. Humaniora. Vol. 35. Åbo.

1986 Bibelns tolkning som problem. Några övergripande festställningar. - TA 3/1986. 252-260.

Ellingsen, Mark

1988 The Evangelical Movement. Growth, Impact, Controversy, Dialog. Minneapolis: Augsburg Publishing House.

Erikson, Leif

- 1986 Inhabitatio-Illuminatio-Unio. En studie av Luther och den äldre lutherdomens teologi. Meddelanden från Stiftelsen för Åbo Akademi Forskninginstitut. Nr. 116. Åbo.
- 1994 Auktoritet och nådemedel. Några huvuddrag i Martin Luthers bibelsyn. Studier utgivna av institutionen för systematisk teologi vid Åbo Akademi. Nr 25. Åbo.
- 1996 Lutherin raamattunäkemys. - Perusta 3/1996, 127-132.
- 1999 Pneumatologi och epikles i luthersk teologi. Skrifter i praktisk teologi vid Åbo akademi nr 41. Åbo.

Forsberg, Juhani

- 1986 Lutherin raamattukäsitys ja raamatuntulkinta sekä niiden merkitys tänään. - TA 3/1986. 226-234.

Frame, John M.

- 1986 The Spirit And The Scriptures. Hermeneutics, Authority and Canon. Ed. by D.A. Carson & John D. Woodbridge. Guernsey: Intervarsity Press. 213-235.

Grane, Leif

1967 Confessio Augustana. Orientering i den lutherska reformationens grundtankar. Stockholm: Diakonistyrelsens bokförlag.

Gritsch, Eric W. & Jenson, Robert W.

1991 Lutheranism. The Theological Movement and Its Confessional Writings. Philadelphia: Fortress Press.

Grönvik, Lorenz

1968 Die Taufe in der Theologie Martin Luthers. Acta Academiae Aboensis, ser. A. Vol. 36 nr 1. Humaniora. Åbo.

Haapa, Esko

1983 Rec, Uuras Saarnivaara: Voiko Raamattuun luottaa ? Raamatun johdanto-oppi, historia, arkeologia ja tulkinta. - TA 1983. 332-335.

Haavisto, Seppo

1995 Mystistä spiritualismia vai luterilaista teologiaa. Bengt Jacob Ignatiuksen teologia pietismin tutkimushistorian valossa. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 195. Helsinki.

Haikola, Lauri

- 1949 Rec.: Eräs Lutherin teologian tulkinta. - Vartija 1949. 128-132; 147-154.
- 1950 Vastineen vastinetta Uuras Saarnivaaralle. - Vartija 1950. 83-86.
- 1981 Luther, Melanchton ja luterilaisuus. Yhtäläisyyksiä ja eroavuuksia. - Teologian näkymiä 1980-luvun alkaessa. STKS:n 90-vuotisjuhlajulkaisu. Toim. Eeva Martikainen ja Kalevi Tamminen. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 123. Helsinki.

Hartd, Tom G.A.

- 1971 Venerabilis & adorabilis eucharistia. En studie i den lutherska nattvardsläran under 1500-talet. Studia Doctrinae Christinae Upsaliensia 9. Uppsala.
- 1992 Altтарin sakramentti. Luterilainen oppi ehtoollisesta. Pieksämäki: SLEY.

Heinola, Pauli

- 1999 Evankelisluterilaisen lähetysyhdistys Kylväjän synty ja taival kirkon viralliseksi lähetysjärjestöksi. Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian pro gradu. HYTTK.

Heinonen, Ilmari

- 1987 Theologia Biblica. Raamatullisen teologian ihanne ja sen toteutuminen J.A. Bengelin tuotannossa. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 152. Helsinki.

Helkkula, Johan

- 1999 Lutherin käsitys kirkosta Raamatun alkukertomuksissa suuren Genesis-kommentaarin (1535 - 1545) mukaan. Ekumeniikan pro gradu -tutkielma. HYTTK.

Huovinen, Eero

- 1981 Kuolemattomuudesta osallinen. Martti Lutherin teologian ekumeeninen perusongelma. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 130. Helsinki.
- 1991 Fides Infantium. Martti Lutherin käsitys lapsen uskosta. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 175. Helsinki.

Huovinen, Lauri

- 1954 Sanan selvyyteen. Arvioiva esitys luterilaisen kirkon ja huomattavimpien lahkojen kastekäsityksistä. (Armonväläkappaleista). Helsinki: SLEY.

Hägglund, Bengt

- 1959 De homine. Människouppfattningen i äldre luthersk tradition. Studia Theologica Lundensia. Lund: C.W.K Gleerup.

Joest, Wilfried

- 1967 Ontologie der Person bei Luther. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

Junttila, Juha

- 1981 Corpus Christi pneumaticum. Heinrich Schlierin käsitys kirkosta. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 124. Helsinki.
- 1989 Congregatio sanctorum. Traditiohistoriallinen tutkimus Confessio Augustanan ekklesiologisen perusilmaisun merkitysisällöstä. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 164. Helsinki.

Juntunen, Hannu

- 1982 Lars Levi Laestadiuksen käsitys kirkosta. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 132. Helsinki.

Juva, Mikko

1958 Edellisen johdosta. - Vartija 2/1958. 53.

Karlsson, Fred

1998 Yleinen kielitiede. Uudistettu laitos. Helsinki: Yliopistopaino.

Koskenniemi, Anton Einari

1936 Rec.: Uuras Saarnivaarna: Kaste. - Vartija 1936. 172-174.

Lauha, Aarre

1954 Rec, Uuras Saarnivaara: Kaikkeuden synty. - TA 1954. 325-326.

1955 Vastineen vastine tri Saarnivaaralle. - TA 1955. 135.

Laestadius, Lars Levi

1968 Hulluinhuonelainen. Suom. Lauri Mustakallio. Joensuu: Akateeminen kustannusliike.

Louhivuori, Mikko

1985 Jumalan sanan kristologia. Raamatun selittämisen perusteet. Helsinki: SLEY.

Luther, Martin

1544-55 D. Martin Luthers Werke. Kritische Gesamtausgabe. Weimar 1883-1973.

Mannermaa, Tuomo

1981 In ipsa fide Christus adest. 2. p. Luterilaisen ja ortodoksisen kristinuskon käsityksen leikkauspiste. Missiologian ja Ekumeniikan Seuran julkaisuja 30. Helsinki.

Martikainen, Eeva

1987 Oppi - metafysiikkaa vai teologiaa? Lutherin käsitys opista. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 156. Helsinki.

1990 Evankeliumin puhtaus ja oppi. - Evankeliumi ja sen ulottuvuudet. Toim. Antti Raunio. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 172. 67-84. Helsinki.

Mauro, Philip

1990 Modern Philosophy. -The Fundamentals. The Famous Sourcebook of Foundational Biblical Truths. Ed. by Torrey R. A. Michigan: Kregel Publications. 576-590.

Metzke, Erwin

1968 Jumala ja materia. Lutherin sakramenttiteologian maailmankatso-
muksellinen merkitys. Suom. Anja ja Heikki Kirjavainen. Avain 23.
Pieksämäki: SLEY.

Moore, James

1993 The Creationist Cosmos of Protestant Fundamentalism. -
Fundamentalism and Society. Reclaiming the Sciences, the Family,
and Education. Ed. by Martin E. Marty and R. Scott Appleby. The
Fundamentalism Project vol. 2. Chicago: The University of Chicago
Press. 42-72.

Nieminen, Miika

2001 Kirkko Kristus-elämän kasvupaikkana. Yleisen kirkon ja pyhään yh-
teyden suhde N.F.S. Grundtvigin kirkko-opissa. Ekumeniikan pro-
gradu-tutkielma. HYTTK.

Pietilä, Antti J.

1932 Kristillinen dogmatiikka III. Helsinki: Valistus.

Pihkala, Juha

1986 Armonväline vai armon lupaus ? Augsburgin tunnustuksen kastear-
tiklan sanojen quodque per baptismus offeratur gratia Dei tulkinta

1530-1930. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja

145. Helsinki.

1997 Yksi kahdessa. Kristus-uskon historia varhaisen kristikunnan aikana.
Helsinki: Yliopistopaino.

Pikkarainen, Matti

1978 Laki Uuras Saarnivaaran teologiassa. Teologisen etiikan ja uskon-
nonfilosofian laudaturtutkielma. HYTTK.

Pinomaa, Lennart

1948a Virallinen lausunto. - TA 1948. 200-203.

1948b Lutherin reformatorinen murros uuteen valoon. - TA 1948. 1-9.

1949 Lutherin reformatorinen murros. Vastinetta kirkkoherra Paavo Vil-
jaselle ja tri Uuras Saarnivaaralle. - TA 1949. 206-209.

1950 Loppusanat tri Uuras Saarnivaaralle. - TA 1950. 109-110.

Pirinen, Kauko

1984 Seitsenpäinen Luther. Martti Lutherin kuva eri aikoina. Helsinki:
SLEY.

Pokki, Timo

1999 America's Preacher And His Message. Billy Graham's View of Conversion and Sanctification. New York: University Press of America.

Prenter, Regin

1954 Spiritus Creator. Studien zu Luthers Theologie. Forschungen zur Geschichte und Lehre des Protestantismus. Bd. 6. R. 10. München: Chr. Kaiser Verlag.

Ramm, Bernard

1995 Protestant Biblical Interpretation. A Textbook of Hermeneutics. 3rd Rev. Ed. Grand Rapids: Baker Book House.

Ruokanen, Miika

1985 Doctrina divinitus inspirata. Martin Luther's position in the ecumenical problem of biblical inspiration. Publications of Luther-Agricola society B 14. Helsinki.

1986 Lutherin raamattukäsitys. Kirkon tutkimuskeskus sarja A N:o 45. Pieksämäki.

1987 Hermeneutica Moderna. Teologinen hermeneutiikka historialliskriittisen raamatuntutkimuksen aikakaudella. Humaniora-sarja. Helsinki.

Räisänen, Heikki

1981 Miten ymmärrän Raamattua oikein. Historiallisen ja epähistoriallisen raamatunselityksen vertailua. Helsinki: Kirjapaja.

Sasse, Hermann

1959 This is my body. Luhter's Contention for the Real Presence in the sacrament of the altar. Minneapolis: Lutheran Publishing House.

Schlink, Edmund

1961 Theology of the Lutheran Confessions. Trans. Paul F. Koehneke & Herbert J. A. Bouman. Philadelphia: Fortress Press.

1972 The Doctrine of Baptism. Trans. Herbert J. A. Bouman. St. Louis: Concordia Publishing House.

Seppänen, Arto

1997 Unio Christi. Union ja vanhurskauttamisen suhde Anders Nohrbor-
gin postillassa. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja
211. Helsinki.

1998 Hoc est corpus meum - huomioita jumalanpalvelusuudistuksen eh-
toollisosaan. - Perusta 3/1998. 135-141.

2002 Tunnustuskirjojen In usu -oppi filippismin paineessa. - Concordia
1/2002. 3-10.

Sihvonen, Matti

1980 Jumalan kaunein kukka. Wilhelm Löhen kirkkokäsitys. Suomalaisen
Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 119. Helsinki.

Sjöblom, Marko

1995 Sacramentum initiationis Antti J. Pietilän uusprotestanttinen kastekä-
sitys. Dogmatiikan pro gradu-työ. HYTTK

Talasniemi, Jussi

1975 Sielun pelastus. Christian Scriverin teologia. Suomalaisen Teologisen
Kirjallisuusseuran julkaisuja 98. Helsinki.

Talonen, Jouko

2000 Uuras Saarnivaaran elämäntyö ja teologinen profiili. - Perusta
1/2000. 18-24.

2002 Lestadiolaiset kansallisbiografiassa. Lestadiolaisen herätysliikkeen vaikuttajien pienoiselämäkerrat Suomen Kansallisbiografiassa. Käsikirjoitus. Tekijän hallussa.

Thiselton, Anthony C.

1992 New Horizons in Hermeneutics. The Theory and Practice of Transforming Biblical Reading. Grand Rapids: Zondervan Publishing House.

Tiililä, Osmo

1947 Avainten vallasta. - TA 1/1947. 16-18.

1955 Ihmisen luominen ja kehitysoppi. - TA 3-4/1955. 234-235.

1968 Johdatus teologiaan. Avain-sarja 21. Pieksämäki: Suomen kirkon sisälähetysseura.

Torrey R. A. (ed.)

1990 The Fundamentals. The Famous Sourcebook of Foundational Biblical Truths. Updated by Charles L. Feienberg. Michigan: Kregel Publications.

Tunnustuskirjat

1990 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tunnustuskirjat. Jyväskylä:
SLEY.

Veivo, Harri & Huttunen, Tommi

1999 Semiotiikka. Merkeistä mieleen ja kulttuuriin. Helsinki: Edita.

Viitala, Juhani

1984 Uuras Saarnivaaran kastekäsitys. Dogmatiikan laudaturtutkielma.
HYTTK.

Väisänen, Matti

2001 Pyhä kaste kirkossa. II Kirkkohistoriallinen osa. Hämeenlinna:
Suomen Luther-säätiö.

Zidbäck, Aulis

1941a Pohjolan suurin maallikkosaarnaaja. Juhani Raattamaan kristillisyy-
dennäkemys ja suhde laestadiolaisuuden suuntamuutokseen. Kysy-
mys "esikoisseurakunnasta". Helsinki: Otava.

1941b Juhani Raattamaa eräiden Lutherin ydinnäkemysten uudistajana.
Raattamaan kristillisyydenkäsityksen arvostelua. 2. p. Turku.

1969 Raattamaan ja Lutherin pelastusoppien tarkastelua. Turku.

Öberg, Ingemar

1991 Luther och världsmissionen. Historisk-systematiska studier med särskild hänsyn till bibelutläggningen. Studier utgivna av institutonen för systematisk teologi vid Åbo Akademi. Nr. 23. Åbo.